

Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä?

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10

Kaisu Paasio – Piia Nurmi – Jarna Heinonen

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar

Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä?

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10

Kaisu Paasio – Piia Nurmi – Jarna Heinonen

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.html>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2005

ISBN 952-442-889-X (nid./htf)

ISBN 952-442-890-3 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:10

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
18.5.2005

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Selvitysmiehet: Kaisu Paasio, Piia Nurmi, Jarna Heinonen	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä	
	Toimeksiantaja Opetusministeriö	
	Toimielimen asettamispvm 8.4.2005	Dnro 13/504/2005

Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen)
Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? (Entreprenörskap som en uppgift för universiteten?)

Julkaisun osat Muistio + liitteet

Tiivistelmä

"Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä?" -tutkimuksen tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva yrittäjyyden asemasta Suomen yliopistoissa: yrittäjyyden tulkinnoista, rooleista, edistämisestä, sekä yrittäjyyden eri muodoista ja tulevaisuuden kehityssuunnista. Tutkimuksen piiriin otettiin kaikki suomalaiset yliopistot ja siinä yhdistettiin erilaisia aineistoja: kirjallinen aineisto, yliopistojen Internet-sivustot ja yliopistokohtaiset haastattelut, jotka toteutettiin huhti-elokuussa 2004.

Tutkimus osoittaa, että yliopistoissa ei ole varsinaista yrittäjyys-strategiaa, mutta yrittäjyys tunnustetaan keskeiseksi strategiseksi kysymykseksi ja se liitetään yliopistojen kolmanteen tehtävään. Yrittäjyys voi rakentua yliopistosta riippuen erilaisten substanssien varaan. Liiketoimintaosaaminen on oleellinen osa yrittäjyyttä riippumatta siitä, mistä substanssista käsin yrittäjyyttä lähestytään. Useat yliopistot suhtautuvat yrittäjyyteen myönteisesti. Niissä pyritään pitkällä aikavälillä lisäämään paitsi akateemisten yrittäjien määrää, myös yleisesti lisäämään akateemisesti koulutettujen ymmärrystä yrittäjyydestä ja liiketoiminnasta. Suhde yrittäjyyteen vaihtelee sekä yliopistojen välillä että niiden sisällä. Lisäksi yrittäjyyden opetustarjonta ja sen painotukset vaihtelevat.

Yliopistollisella yrittäjyysopetuksella on moninaisia tavoitteita. Tässä tutkimuksessa opetukselle asetetut tavoitteet listattiin kolmeen kategoriaan: yrityksen perustamiseen tähtäävä, yrittäjyyteen ja yritystoimintaan liittyvän tiedon lisääminen sekä yrittäjämäisten toimintatapojen kehittäminen. Yrittäjyysopetuksen tavoitteet yliopistokentässä ovat vielä melko eriytymättömiä ja selkiintymättömiä. Yrittäjyyttä opetetaan ja edistetään yliopistoissa esimerkiksi yrittäjyys-pääaineen kautta. Lisäksi yrittäjyys on esillä kaikessa sellaisessa yliopistollisessa opetuksessa, jonka tarkoituksena on kehittää ja valmentaa opiskelijoiden oma-aloitteisuutta, innovatiivisuutta ja kykyä kyseenalaistaa. Yritteliäisyys, yrittäjähenkki, yrittäjämäiset toimintatavat ja sisäinen yrittäjyys ovatkin jo vahvasti mukana yliopistoissa.

Yliopistot toimivat laajassa verkostossa sidosryhmiensä kanssa yrittäjyyden ja sen edistämisen suhteen. Rahoittajia ja muita yhteistyökumppaneita on runsaasti sekä alueellisesti, valtakunnallisesti että kansainvälisesti. Nykyisessä verkottuneessa yhteiskunnassa rahoitusyhteistyö ja muu yhteistyö ovat äärettömän tärkeitä. Vuorovaikutus on tiivistä ja se vahvistuu edelleen yliopistojen kolmannen tehtävän myötä.

Yliopistoissa tunnustettiin useita yrittäjyyteen liittyviä tulevaisuuden haasteita. Nämä liittyvät pääosin rahoitukseen, yliopistojen ja niiden sidosryhmien väliseen vuorovaikutukseen sekä tutkinnohdistukseen. Kaiken kaikkiaan yrittäjyys ja sen edistäminen näyttävät suomalaisissa yliopistoissa voittopuolisesti yrittäjyyden opettamisena tai yhteiskunnallisena ja alueellisenä vaikuttamisena. Yrittäjyys tieteenalana yliopistossa voi olla myös akateemisen ja kansainvälisesti arvostetun huippuosaamisen alue.

Kaikilla suomalaisilla yliopistoilla on hyödynnettäviä mahdollisuuksia yrittäjyyden suhteen. Siihen liittyen tutkimuksen lopussa esitetään kuusi päähuomiota toimenpidesuosituksineen. Päähuomiot ovat:

1. Suomessa on käynnissä yhteiskuntaa laajasti koskettava paradigman muutos palkkatyöyhteiskunnasta yrittäjyysyhteiskunnaksi. Yliopistolaitos kokonaisuutena ei ole tähän erityisen hyvin valmistautunut.
2. Yrittäjyyteen liittyy yliopistokentässä erilaisia odotuksia, joihin perustuen yliopistojen rooli yrittäjyyden kentässä voi eriytyä uuden tiedon luojaksi yrittäjyyden tieteenalalla, yrittäjyystiedon jakajaksi ja yhdistäjäksi elinkeinoelämän tarpeista lähtien sekä yrittäjyyden opettajaksi paikallisista tarpeista käsin.
3. Yrittäjyys on laaja ja monitahoinen ilmiö, ja sen tuomia mahdollisuuksia ei vielä täysimääräisesti hahmoteta. Samalla yrittäjyys on edelleen suhteellisen marginaalinen ilmiö yliopistoissa.
4. Yliopistojen välinen yhteistyö ja monitieteisyys ovat yrittäjyyden edistämisessä välttämättömiä. On tuettava monitieteisten innovaatioympäristöjen ja -verkostojen syntymistä. Kauppätieteellisen tutkimuksen ja osaamisen integroiminen substanssiosaimiseen on tärkeää.
5. Akateemisen tutkimuksen ja yrityselämän välinen kuilu on liian suuri. Tarvitaan uusia, luovia ratkaisuja vuorovaikutuksen tiivistämiseksi.
6. Yrittäjyys kuuluu sekä yliopistoille että ammattikorkeakouluille.

Avainsanat

yrittäjyys; yliopisto; koulutus

Muut tiedot

Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:10	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-889-X (nid.) 952-442-890-3 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 95	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino	Kustantaja Opetusministeriö		

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
18.5.2005

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Kaisu Paasio, Piia Nurmi, Jarna Heinonen	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet	
	Datum för tillsättande av organet 8.4.2005	Dnr 13/504/2005
Publikation (även den finska titeln) Entreprenörskap som en uppgift för universiteten? (Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä?)		
Publikationens delar Promemoria + bilagor		
Sammandrag <p>Målet för undersökningen "Entreprenörskap som en uppgift för universiteten" var att skapa en helhetsbild av entreprenörskapets ställning i de finländska universiteten: tolkningar av entreprenörskap, vilka roller det har, hur det främjas och dess olika former och framtidstrender. Undersökningen omfattade landets alla universitet och i genomförandet kombinerades olika material: skriftligt material, universitetens webbsidor och intervjuer med de enskilda universiteten i april-augusti 2004.</p> <p>Undersökningen visar att universiteten inte har några egentliga entreprenörskapsstrategier, men att entreprenörskap och företagsamhet erkänns som en viktig strategisk fråga, och den kopplas ihop med universitetens s.k. tredje uppgift. Entreprenörskap kan beroende på universitetet byggas på olika substanser. Affärskompetens är en väsentlig del av entreprenörskapet oavsett utifrån vilken substans man närmar sig entreprenörskapet. De flesta universitet ställer sig positivt till entreprenörskap. De har på sikt som mål att öka inte bara antalet akademiska företagare, utan även generellt de akademiskt utbildades förståelse av entreprenörskap och affärsverksamhet. Inställningen till entreprenörskap varierar både mellan och inom universiteten. Därtill varierar utbudet av undervisning i entreprenörskap och fokuseringarna i den.</p> <p>Universitetsundervisningen i entreprenörskap har flera syften. I undersökningen indelades målen för undervisningen i tre kategorier: att grunda ett företag, öka kunskaperna om entreprenörskap och företagsverksamhet samt utveckla företagsmässiga verksamhetsätt. Universitetens mål för undervisningen i entreprenörskap är ännu tämligen ospecificerade och obestämda. Man undervisar i och främjar företagsamhet t.ex. via huvudämnet företagsamhet. Dessutom tas företagsamhet upp i all sådan universitetsundervisningen som syftar till att utveckla och träna de studerandes initiativkraft, innovativitet och förmåga att ifrågasätta. Företagsamhet, företagarganda, företagsmässiga verksamhetsätt och inre entreprenörskap är följaktligen redan starkt framme vid universiteten.</p> <p>Universiteten har med sina intressentgrupper ett omfattande nätverk när det gäller entreprenörskap och att främja densamma. Det finns gott om såväl regionala, nationella som internationella finansärer och andra samarbetspartner. I dagens nätverkssamhälle är finansieringssamarbete och annat samarbete ytterst viktigt. Interaktionen är intensiv och stärks ytterligare i och med universitetens tredje uppgift.</p> <p>Universiteten identifierade flera framtida utmaningar när det gäller entreprenörskap. Utmaningarna hänför sig i huvudsak till finansieringen, interaktionen mellan universiteten och deras intressentgrupper samt till examensreformen. Överlag kommer företagsamhet och främjande av entreprenörskap vid landets universitet mestadels till synes i undervisning i entreprenörskap eller i samhällelig och regional påverkan. Entreprenörskap som vetenskapsområde kan också vara ett akademiskt och internationellt värdesatt spetskompetensområde i ett universitet.</p> <p>Alla finländska universitet har outnyttjade möjligheter när det gäller entreprenörskap. Med hänvisning till detta granskas sex huvudfrågor inklusive åtgärdsrekommendationer i slutet av undersökningsrapporten. De huvudsakliga iakttagelserna är:</p> <ol style="list-style-type: none">1. I Finland sker som bäst ett paradigmskifte från lönesamhälle till entreprenörskapssamhälle med många beröringsytor i samhället. Universitetsväsendet som helhet är inte särskilt väl förberett för detta.2. Entreprenörskapet är i universitetsvärlden förknippat med olika förväntningar, utgående från vilka universitetens roll inom denna sektor kan utvecklas till att skapa ny kunskap inom vetenskapsområdet entreprenörskap, leverera och samordna entreprenörskapskunskap utgående från näringslivets behov samt vara lärare i entreprenörskap utgående från lokala behov.3. Entreprenörskap är ett brett och mångfacetterat fenomen, och de möjligheter det för med sig har ännu inte helt tagit form. Samtidigt är entreprenörskap fortfarande ett relativt marginellt fenomen i universiteten.4. Samarbete mellan olika universitet samt mångvetenskaplighet är ofrånkomligt i arbetet med att främja entreprenörskap. Uppkomsten av mångvetenskapliga innovationsmiljöer och -nätverk måste stödjas. Det är viktigt att ekonomisk forskning och kompetens integreras i substanskunnandet.5. Klyftan mellan den akademiska forskningen och företagsvärlden är alltför stor. Det behövs nya, kreativa lösningar i syfte att förtäta interaktionen.6. Entreprenörskap gäller såväl universiteten som yrkeshögskolorna.		
Nyckelord entreprenörskap, universitet, utbildning		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2005:10	ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-889-X (htf) 952-442-890-3 (PDF)
Sidoantal 95	Språk finska	Pris Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstrycket	Förlag Undervisningsministeriet	

Description

Publisher
Ministry of Education

Date of publication
18.5.2005

Authors (If a committee: name of organ, chair, secretary) Kaisu Paasio, Piia Nurmi, Jarna Heinonen	Type of publication Reports of the Ministry of Education, Finland	
	Contracted by Ministry of Education	
	Committee appointed on 8.4.2005	Dno 13/504/2005

Name of publication
Entrepreneurship as a task for the universities in Finland?

Parts Memorandum + appendices

Abstract

The purpose of the research "Entrepreneurship as a task for the universities?" was to picture a general view of entrepreneurship in the Finnish universities: about different interpretations, roles and promotion of entrepreneurship as well as different forms of entrepreneurship and future prospects for entrepreneurship.

All of the 21 Finnish universities were included in the project. Different kinds of research material were utilised in the project: universities' documents and their Internet pages and the interviews that were conducted in every university in April - August 2004.

The research shows that there are no specific entrepreneurship strategies in the Finnish universities, but it is considered to be an important strategic issue, and it is connected to the so-called third task of the universities. There are a wide variety of substances on which one can build entrepreneurship in different universities. Business know-how is an essential part of entrepreneurship regardless of the substance on which the entrepreneurship builds on. Many of the universities are very positive about entrepreneurship. In the long run they aim to both increase the amount of academic enterprises and to increase the academic people's understanding of entrepreneurship and business life. The orientation towards entrepreneurship differs within and between the universities. Also the forms of the education and its areas of emphasis differ.

There are several objectives and aims in the university-based enterprise education. In this research the objectives were assorted into three categories: learning to become an entrepreneur, learning to understand entrepreneurship, and learning to become entrepreneurial. These objectives are not yet well differentiated and explicit. In five universities one can study entrepreneurship as a major subject. That is one way to promote entrepreneurship in universities. Entrepreneurship is also present in all university-based education that aims to develop the students' initiativeness, innovativeness and criticalness. Entrepreneurial spirit, entrepreneurial methods and intrapreneurship are already well integrated into the Finnish universities.

Universities operate in an extensive network along with their interest groups in promoting entrepreneurship. There are a considerable number of finance providers and other partners in cooperation both locally, nationwide and internationally. In today's networked society cooperation is extremely important. Interaction is intensive and will further develop and strengthen along with the so-called third task of universities gathering pace and importance.

Universities recognized several future challenges concerning entrepreneurship. These challenges take place mainly in finance, interaction between universities and their interest groups, as well as in the ongoing curriculum reform. On the whole, entrepreneurship and its promotion appear in Finnish universities mostly as either teaching entrepreneurship or as social and regional influencing. Entrepreneurship as a discipline in universities may also be an area of academic and internationally respected top expertise.

All Finnish universities have as yet untapped resources and opportunities in terms of entrepreneurship. Related to that, six main points are presented at the end of the research report, along with proposals for action. The main observations are:

1. There is an ongoing, extensive shift from a salaried society towards an entrepreneurial society in Finland. Universities are not yet well prepared to this change.
2. Various expectations relate to entrepreneurship within the Finnish university branch, according to which, universities' role in the field of entrepreneurship may diverge to be a creator of new knowledge in the entrepreneurship discipline, a compiler and distributor of existing entrepreneurial knowledge according to the needs of business, and a teacher of entrepreneurship, addressing local needs.
3. Entrepreneurship is an extensive and multifaceted phenomenon and possibilities created by it are not fully perceived. At the same time, entrepreneurship is still a relatively marginal phenomenon in Finnish universities.
4. Cooperation between universities as well as multidisciplinary are fundamental in terms of promoting entrepreneurship. Multidisciplinary, innovative environments and networks have to be supported. It is important to integrate business studies and teaching to substance (scientific, etc.) know-how.
5. The gap between academic research and business reality is too wide. New, innovative solutions are needed to tighten the interaction.
6. Entrepreneurship belongs to both universities and polytechnics.

Other information

Name and number of series Reports of the Ministry of Education, Finland 2005:10		ISSN 1458-8102	ISBN 952-442-889-X (pbk) 952-442-890-3 (PDF)
Number of pages 95	Language Finnish	Price	Degree of confidentiality public
Distributed by Helsinki University Press		Published by Ministry of Education	

Esipuhe

Yrittäjyys on voimakkaasti esillä yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Monet yhteiskunnan murrokset ovat muokanneet tilaa yrittäjyydelle suomalaisessa yhteiskunnassa, jossa yrittäjyyden ja palkkatyön raja näyttää olevan hämärtyneessä. Kyseessä onkin eräänlainen, laajasti yhteiskuntaa koskettava paradigman muutos: siirtymä palkkatyöyhteiskunnasta yrittäjyysyhteiskunnaksi. Hallitus toteuttaa osana talous- ja elinkeinopolitiikkaansa yrittäjyyden politiikkaohjelman, jonka puitteissa eri ministeriöt yhteistyössä pyrkivät löytämään yrittäjyydelle parempia edellytyksiä maassamme. Opetusministeriöllä ja Suomen yliopistolaitoksella on oma merkittävä roolinsa yrittäjyyden edistämisessä.

Käsillä olevassa tutkimuksessa hahmotetaan yliopistoista käsin yliopistolaitoksen strategioita, toimintaa ja toimenpiteitä yrittäjyyden alueella. Tutkimus osoittaa, että yrittäjyyden yhteiskunnallinen merkitys on yliopistokentässä havaittu, mutta käytännön toimenpiteet yrittäjyyden alueella vaihtelevat huomattavasti. Tämä on luonnollista ja ymmärrettävää, koska yliopistolaitoksemme koostuu hyvin erilaisista yliopistoista. Ainakin toistaiseksi yrittäjyys on suomalaisessa yliopistokentässä suhteellisen marginaalinen ilmiö. Kaikilla suomalaisilla yliopistoilla on hyödyntämättömiä mahdollisuuksia yrittäjyyden suhteen. Lisäksi yliopistojen yhteistyön ja monitieteisyyden mukanaan tuomat mahdollisuudet yrittäjyyden alueella ovat vielä monelta osin hyödyntämättä. Yrittäjyyden asema yliopistoissa tulevaisuudessa onkin pitkälti kiinni siitä, minkälaista roolia yliopistoilta yrittäjyyden osalta odotetaan. Selvää on, että samanaikaisesti eri yliopistojen rooli yrittäjyyden osalta eriytyy.

Tämä tutkimus on tehty opetusministeriön toimeksiannosta. Haluan kiittää ministeriötä Turun kauppakorkeakoulua ja PK-Instituuttia kohtaan osoittamastaan luottamuksesta. Tutkimustehtävä on ollut haastava ja kiintoisa. Lisäksi haluan kiittää tutkimuksen tukiryhmää, jonka työskentelyyn myös itse osallistuin: Pia Arenius (Teknillinen korkeakoulu), Jaana Backman (Kuopion yliopisto), Petteri Kauppinen (Opetusministeriö), Matti Koiranen (Jyväskylän yliopisto), Markku Maula (Teknillinen korkeakoulu), Pentti Mustalampi (Helsingin kauppakorkeakoulu), Heikki Mäkipää (Helsingin yliopisto), Eija Nieminen (Taideteollinen korkeakoulu), Vesa Puhakka (Oulun yliopisto), Ari Saarinen (Opetusministeriö) ja Jukka Vesalainen (Vaasan yliopisto). Lisäksi tukiryhmää täydensivät Juha Järvinen (Taideteollinen korkeakoulu), Toivo Koski (Helsingin kauppakorkeakoulu) ja Pia Majonen (Helsingin yliopisto). Olemme pyrkineet mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon tukiryhmältä saamamme kommentit. Tutkimuksen mahdollisista puutteellisuuksista, tuloksista, johtopäätöksistä ja toimenpidesuosituksista tekijät ovat luonnollisesti itse vastuussa.

Tutkimus ei olisi ollut toteutettavissa ilman yliopistojen myötämielistä suhtautumista.

Lämmin kiitos yliopistojen yhteyshenkilöille sekä kaikille haastatelluille tai muutoin tutkijoita avustaneille henkilöille, jotka omaa aikaansa säästämättä ovat edesauttaneet tutkimuksen etenemistä. Pyrkimyksenämme on ollut laatia tutkimusraportti siten, että se tukee yliopistoja ja ministeriötä yrittäjyyttä koskevia strategioita, suunnitelmia ja toimenpiteitä pohdittaessa. Toivomme, että raportti sisältää aineksia, joiden avulla yliopistot voivat osaltaan kulkea valmistunein mielin kohti yrittäjyisyhteiskuntaa.

Aprillipäivänä vuonna 2005, matkalla Turkuun 10.000 metrin korkeudessa,

Jarna Heinonen

Yrittäjyyden dosentti ja PK-Instituutin johtaja

Turun kauppakorkeakoulu

Sisältö

1	Johdanto	11
1.1	Yrittäjyys yhteiskuntapoliittisen kiinnostuksen kohteena	11
1.2	Yrittäjyys Suomessa	12
1.3	Yliopiston rooli yrittäjyyden edistämisessä	13
1.4	Suomen yliopistot	15
2	Tutkimuksen toteutus	18
2.1	Tavoitteet ja rakenne	18
2.2	Tutkimusaineisto ja -menetelmät	19
3	Keskeisiä käsitteitä ja taustaa	21
3.1	Yrittäjyys	21
3.2	Akateeminen yrittäjyys	23
3.3	Yliopistolliset yrittäjyysopinnot	24
3.3.1	<i>Yrittäjyysopetuksen tavoitteet ja sisältö</i>	24
3.3.2	<i>Yrittäjyysopetuksen menetelmät</i>	26
3.4	Yrittäjäksi opintojen jälkeen?	27
4	Yrittäjyys yliopistoissa	30
4.1	Miten yrittäjyys eri yliopistoissa ymmärretään?	30
4.2	Yliopistojen välistä vertailua	32
4.2.1	<i>Monitieteelliset yliopistot</i>	32
4.2.2	<i>Teknilliset yliopistot</i>	33
4.2.3	<i>Kauppakorkeakoulut</i>	34
4.2.4	<i>Taidekorkeakoulut</i>	36
4.2.5	<i>Maanpuolustuskorkeakoulu</i>	37
4.3	Strategiset linjaukset	37
4.4	Yrittäjyyden opetustarjonta	39
4.5	Yrittäjyysopintojen tavoitteet	46
4.6	Opiskelijat	48
4.6.1	<i>Perustutkinto-opiskelijat</i>	48
4.6.2	<i>Jatko-opiskelijat</i>	54
4.6.3	<i>Aikuisopiskelijat</i>	55
4.7	Henkilökunta	56
4.8	Vuorovaikutus alueen ja yliopiston välillä	62
4.9	Rahoittajat ja muut yhteistyötahot	66
4.10	Tulevaisuus	69
4.11	Keskustelua: yrittäjyys yliopistoissa	71

5	Yhteenveto	74
6	Johtopäätökset ja toimenpidesuosituks	76
	Lähteet	81
	Liitteet	
	Liite 1. Kontaktihenkilöt	85
	Liite 2. Haastattelurunko	86
	Liite 3. Haastattelut	87
	Liite 4. Suomen yliopistot	89
	Liite 5. Tutkimuksen toteuttaja	93
	Liite 6. Pieni leipomoalan perheyitys -case	94

Kuvioluettelo

Kuvio 1.	Yrittäjien osuus kaikista työllisistä ja akateemisten osuus kaikista yrittäjistä	13
Kuvio 2.	Yrittävä yliopisto	14
Kuvio 3.	Suomen yliopistojen maantieteellinen sijainti	16
Kuvio 4.	Sidosryhmäteorian mukainen näkemys yliopistosta	17
Kuvio 5.	Yrittäjyyden erilaiset muodot	22
Kuvio 6.	Yrittäjyysopintojen tavoitteita	25
Kuvio 7.	Yrittäjyys ja yrittäjyyden edistäminen prosessina	26
Kuvio 8.	Yliopistoista valmistuneiden yrittäjänä toimiminen vuosi valmistumisen jälkeen vuonna 2001	28
Kuvio 9.	Osaaminen ja yritteliäisyyden kolmijaottelu	30
Kuvio 10.	Yrittäjyysopintojen tavoitteita	47
Kuvio 11.	Henkilökunta jaettuna eri kategorioihin yrittäjyyden suhteen	57
Kuvio 12.	Suomalaisten yliopistojen rahoittajia ja yhteistyötahoja	66
Kuvio 13.	Yrittäjyys ja siihen liittyvät odotukset yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa	72

Taulukkoluetelo

Taulukko 1.	Akateemiset yrittäjyysaktiviteetit	23
Taulukko 2.	Didaktiset ja yrittäjämäiset oppimistavat	27
Taulukko 3.	Yliopistoista valmistuneiden pääasiallinen toiminta vuosi valmistumisen jälkeen koulutusaloittain	29
Taulukko 4.	Yrittäjyysprofessuurit Suomessa marraskuussa 2004	58

Caseluettelo

Case 1. Yrittäjyys -maisteriohjelma (Kirjoittanut: Seppo Särkkä, Lapin yliopisto)	40
Case 2. Teknologiayrittäjyysohjelma (Kirjoittanut: Ahti Lehtomaa, Lappeenrannan teknillinen yliopisto)	41
Case 3. Yrittäjyyskasvatus (Kirjoittaneet: Paula Kyrö & Talvikki Kauppi, Tampereen yliopisto)	43
Case 4. Pedagoginen draama yrittäjyyden opetuksessa ja oppimisessa (Kirjoittanut: Matti Koironen, Jyväskylän yliopisto) (Ks. myös liite 6)	44
Case 5. Akateemisen yrittäjyyden neuvontapiste (YPI) Turun akateemisten rekrytointipalvelujen yhteydessä (Kirjoittanut: Päivi Rae, Turun Seudun Uusyrityskeskus ry Generaattori)	49
Case 6. Yrittäjyyden perusteet -opintojakso (Kirjoittanut: Liisa Huusko, Joensuun yliopisto)	51
Case 7. Yrittäjyyden opintojakso, Yrittäjämäiset toimintatavat (Kirjoittanut: Jarna Heinonen, Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutti)	53
Case 8. European Doctoral Programme in Entrepreneurship and Small Business Management (Kirjoittanut: Asko Miettinen, Tampereen teknillinen yliopisto)	55
Case 9. Teknian esihautomo (Kirjoittanut: Raija Tengvall, Kuopion Teknoliakeskus Teknia Oy)	59
Case 10. TKK Entrepreneurs Program (http://entrepreneur.tkk.fi/)	60
Case 11. Willi idea -kilpailu (Kirjoittanut: Markku Hokkanen, Teknoliakeskus Kareltek Oy, Lappeenranta)	63
Case 12. Hankenin yritysverkosto (Kirjoittanut: Jan Sten, Svenska Handelshögskolan)	64
Case 13. New Business Center, NBC (http://www.nbc.fi)	68
Case 14. Venture Cup Finland (www.venturecup.fi)	68

1 Johdanto

1.1 Yrittäjyys yhteiskuntapoliittisen kiinnostuksen kohteena

Yrittäjyys nähdään useimmissa maissa talouden moottorina. Monet yhteiskunnalliset muutokset ovat lisänneet ja korostaneet yrittäjyyden merkitystä myös Suomessa. Esimerkiksi 1990-luvun lama, globalisaatio sekä Euroopan Unionin kehitystrendit ovat muuttaneet suomalaista yritys- ja toimialarakennetta sekä koko yhteiskuntaa laajemminkin. Myös väestö- ja aluerakenteessa tapahtuvat muutokset (esimerkiksi ikääntyminen ja kasvukeskusten kehittyminen) tuovat mukanaan uusia palvelu- ja tuotetarpeita. Näiden lisäksi huomattava yritys-toimintaa ja yrittäjyyttä muokkaava tekijä on julkisen sektorin roolin muutos palvelujen tuottajasta niiden järjestäjäksi. Muun muassa edellä kuvatut muutostekijät luovat uusia tuotteita, toimialoja sekä toimintatapoja ja -mahdollisuuksia, joiden varaan sekä olemassa oleva että uusi liiketoiminta ja yrittäjyys voivat rakentua. (Yrittäjyyskatsaus 2003; Yrittäjyyskatsaus 2004.)

Yrittäjyys on nostettu hallitusohjelmaan erityiseksi yrittäjyyden politiikkaohjelmaksi. Hallitus toteuttaa yrittäjyyden politiikkaohjelmaa osana talous- ja elinkeinopolitiikkaansa. Yrittäjyyden politiikkaohjelman tavoitteena on varmistaa yritysten toimintaympäristön vakaa ja pitkällä aikavälillä ennustettavissa oleva kehitys sekä nostaa Suomi yrittäjyyden toimintaedellytysten suhteen Euroopan kärkimaiden joukkoon. Yrittäjyyden politiikkaohjelma (2004) koostuu viidestä osa-alueesta:

1. Yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyysneuvonta
2. Yritysten perustaminen, kasvu ja kansainvälistyminen
3. Yritystoimintaan vaikuttavat verot ja maksut
4. Alueiden yrittäjyys
5. Yrityksiä koskevat säädökset ja markkinoiden toiminta

Opetusministeriön tavoitteena on yrittäjyyden politiikkaohjelman toimenpiteiden kautta lisätä ihmisten valmiuksia ryhtyä halutessaan yrittäjäksi. Yleisenä tavoitteena on lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona. Koko koulutusjärjestelmän läpäisevä yrittäjyyskasvatus ja yrittäjyydelle myönteinen asenne luovat pohjaa yrittäjyydelle. Yrittäjyyttä tuetaan vahvistamalla koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta, parantamalla opettajien ja opinto-ohjaajien tietoja yrittäjyydestä sekä kehittämällä opetussisältöjä ja -menetelmiä kaikessa koulutuksessa. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004.)

Euroopan unionin komission yrittäjyyden vihreässä kirjassa (Yrittäjyys Euroopassa: Vihreä kirja 2003) todetaan, että koulutuksen tulisi edistää yrittäjyyttä luomalla oikeanlaista ajattelutapaa, vahvistamalla yrittäjätaitoja ja luomalla tietoisuus yrittäjyydestä uravaihtoehtona. Suomessa yliopistojen toimintaa yrittäjyyteen liittyen ohjaavat muun muassa opetusministeriön asettamat tavoitteet yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen alueella (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004):

1. Valtakunnallisesti ja alueellisesti myönteisen yrittäjyyskulttuurin ja asenneilmapiirin kehittämiseen.
2. Sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden, uuden yritystoiminnan käynnistämiseen ja innovaatiotoiminnan edistämiseen.
3. Toimivien yrittäjien ja heidän yritystensä kehittämiseen sekä sukupolvenvaihdosten tukemiseen.

Yliopistojen ja tieteen näkökulmasta yrittäjyyteen liittyviä teemoja ovat muun muassa liiketoimintaosaamisen kehittäminen, akateemisen yrittäjyyden edistäminen, tiedepuisto- ja teknologiakeskus-tyyppisen yhteistyön kehittäminen, opinnäytetöiden ja jatkokoulutusprojektien toteuttaminen yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa sekä opettajankoulutuksen kehittäminen (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004).

Keskeistä on sekä Euroopan unionin tasolla että Suomessa aikaansaada uusia innovaatioita, parantaa työllisyyttä ja kehittää kilpailukykyä. Euroopan unionin komissio on painottanut, että innovaatiot, yrittäjyys ja osaaminen ovat entistä ratkaisevampia kilpailukyvyyn ja menestyksen kannalta. (Komission tiedonanto 2001.)

1.2 Yrittäjyys Suomessa

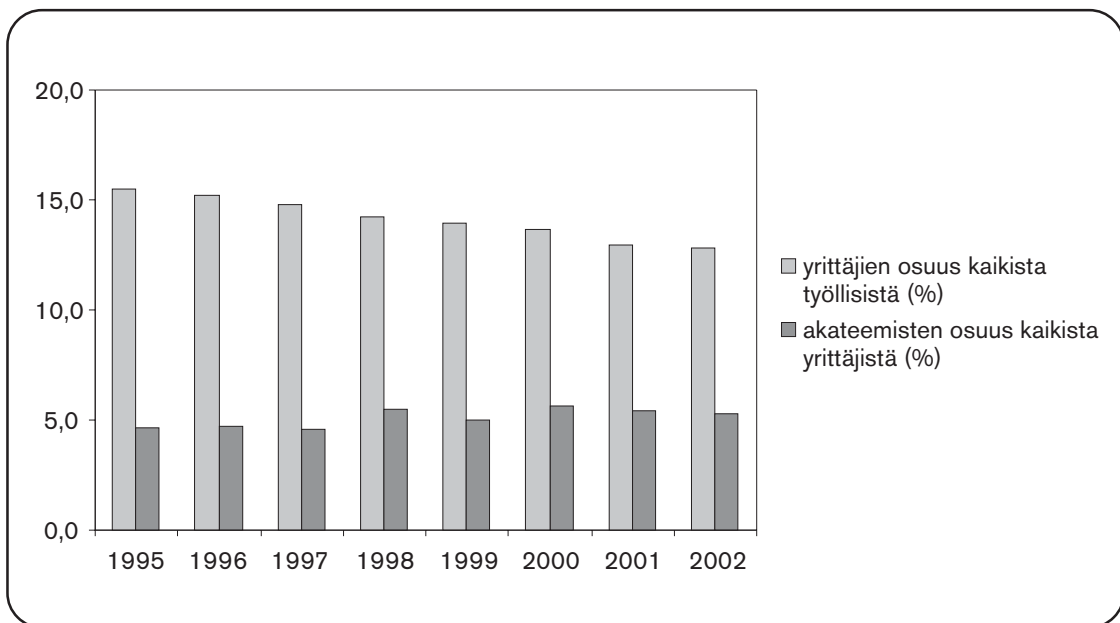
Kansainvälisissä selvityksissä Suomen liiketoimintaympäristön kilpailukyky on arvioitu huomattavan korkeaksi. Yrittäjyyden edistämistä tukevat muun muassa myönteinen yrittäjyysilmapiiri, korkea koulutustaso, edistynyt tasa-arvo, kehittynyt tutkimus- ja innovaatioympäristö, toimiva infrastruktuuri sekä julkiset yritysten rahoitus- ja neuvontajärjestelmät. (Yrittäjyyskatsaus 2004.)

Huolimatta myönteisestä suhtautumisesta yrittäjyyteen, kansainvälisesti vertaillen yrittäjyysaktiivisuus on Suomessa suhteellisen alhaisella tasolla. Yrittäjyyden jarruina nähdään alhainen yrittäjyysmotivaatio, roolimallien puute, liiketoimintaosaamisen puutteet, pienet kotimarkkinat, yrittäjyyteen ja työllistämiseen liittyvät riskit sekä epäonnistumisen pelko. (Yrittäjyyskatsaus 2004; Arenius - Autio - Kovalainen 2001.)

Suomessa on noin 230 000 yritystä. Valtaosa suomalaisista yrityksistä työllistää alle 250 henkeä ja suurin osa yksityisen sektorin työpaikoista on näissä yrityksissä. (Yrittäjyyskatsaus 2004; Suomen yrittäjät.) Yrittäjyysaktiivisuuden kansainvälinen vertailu osoittaa, ettei Suomi juurikaan poikkea muista läntisistä teollisuusmaista. Esimerkiksi OECD-maissa korkea yrittäjyysaste yhdistyy matalaan tuottavuuteen ja heikkoon työllisyyteen. Taloudellisesti hyvin menestyneissä maissa puolestaan yrittäjyys on vähäistä. Näyttää siltä, että heikosti toimivat työmarkkinat ja vähäiset mahdollisuudet löytää palkkatyötä johtavat siihen, että monet joutuvat ryhtymään yrittäjiksi. Näin ollen yrittäjyyspolitiikan tavoitteena tulisivatkin ensisijaisesti olla yrityssektorin kasvu- ja työllistämisedellytysten tukeminen, ei niinkään yritysten lukumäärän maksimointi. (Kiander 2004.)

Vuoden 2002 lopussa vajaa 15 % työllisistä toimi yrittäjinä. Samaan aikaan kaikista

yrittäjistä akateemisesti koulutettuja oli runsas viisi prosenttia¹ (Kuvio 1). (Tilastokeskus 2004.)

Kuvio 1. Yrittäjien osuus kaikista työllisistä ja akateemisten osuus kaikista yrittäjistä (Tilastokeskus 2004)

Akateemisen loppututkinnon suorittaneiden henkilöiden kiinnostus ja aktiivisuus yrittäjyyttä kohtaan on selvästi muuta väestöä vähäisempää. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että huolimatta yrittäjyyden vielä vähäisestä suosiosta akateemisten keskuudessa, akateemiset yrittäjät menestyvät verraten hyvin (Holm 2000; Aho - Kivimäki - Koski 1995).

1.3 Yliopiston rooli yrittäjyyden edistämässä

Yrittäjyys on perinteisesti ollut vieras ja tiettyssä mielessä jopa kielletty elementti yliopistoissa. Ensinnäkin opetus yliopistoissa on luonteeltaan teoreettispainotteista eikä siihen ole katsottu sopivaksi yhdistää konkreettiseksi miellettyä yrittäjyyttä. Toiseksi virkamiehen on oletettu olevan ennen muuta virkamies, eikä työskentelevän akateemisen työnsä ohella esimerkiksi yrittäjänä. Lakisääteinen sivutoimilupa-järjestely on osaltaan selkiinnyttänyt tilannetta, mutta siitä huolimatta virkamiesammatin ja yrittäjyyden rinnakkaiselo näyttää herättävän usein kriittistä keskustelua, erityisesti asenteiden tasolla.

Yleinen ilmapiiri yrittäjyyttä kohtaan on muuttunut Suomessa viime vuosina myönteisemmäksi (Tonttila 2001) ja sama kehitys on havaittavissa myös yliopistoissa. Tästä huolimatta muutokset asenteissa vaativat paljon aikaa.

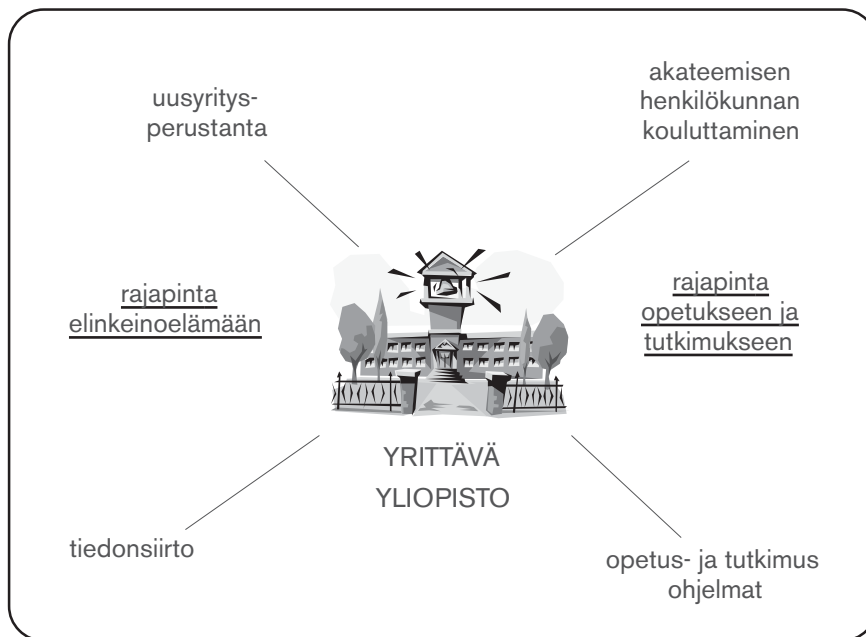
Nykyään odotetaan, että yliopistot toimivat aktiivisesti alueellisen kehityksen ja taloudellisen kasvun hyväksi, unohtamatta kuitenkaan yliopistojen perustehtäviä, eli korkealaatuista tutkimusta ja opetusta. Yliopistot nähdään myös tärkeinä uusien teknologioiden ja yritys-toiminnan tuottamisessa. (Laukkanen 2003; Tuunainen 2004.) Keskustelua käydään lisäksi siitä, miten opetukseen, opetussuunnitelmiin, henkilökuntaan ja opiskelijoihin kyettäisiin

¹ Vuoden 2002 lopussa akateemisen loppututkinnon suorittaneita oli Suomessa 24,2 % (Tilastokeskus 2004).

luomaan nykyistä innostavampi kuva yrittäjyydestä (Heinonen 2004).

Suomalainen yliopistomaailma on kehittynyt ulkoisen toiminnan osalta. Tämä on luonut sekä mahdollisuuksia että kasvukipuja. Ulkoinen toiminta on lisääntynyt ja sitä lisätään edelleen yliopistoissa. (Paasio 1998.) Yliopistojen rooli yrittäjyyden edistämässä korostuu entisestään ns. yliopistojen kolmannen tehtävän kautta. Yliopistolain uudistuksessa yliopistojen uudeksi tehtäväksi tulee: "Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten vaikuttavuutta." Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2005. Lakiuudistuksen jälkeen yliopistojen kahden perustehtävän, tutkimuksen ja koulutuksen rinnalla on uusi, kolmas tehtävä eli yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Yrittäjyydellä on monipuolinen kosketuspinta yliopistoissa. Yrittäjyyden edistäminen on useilla eri tavoilla yliopiston toiminnassa läsnä (Kuvio 2).

Kuvio 2. Yrittävä yliopisto (Heinonen 2004)

Yrittäjyys voi auttaa yhdistämään yliopiston voimavaroja toisiinsa ja se voi toimia siltana elinkeinoelämään (Heinonen 2004).

Globaalissa toimintaympäristössä yrittäjyys ja siihen läheisesti liittyvä innovatiivisuus nähdään kansakunnan pitkän aikavälin kilpailukykyyn merkittävänä lähteenä. Parhaimmillaan kyse voi olla tehokkaasta innovaatioketjusta, jossa liike-elämä kykenee onnistuneesti hyödyntämään ja kaupallistamaan yliopistojen korkeatasoisen tieteen, tekniikan ja teknologian vaarantamatta tieteen ja yliopistojen autonomista asemaa. Yliopistoilla on innovaatioketjussa keskeinen rooli, mikä asettaa niille moninaisia haasteita. Yliopistojen tulisi tunnistaa talouden tarpeita ja haasteita sekä vastata niihin alueellisesti ja valtakunnallisesti. Yliopistoissa tulisi harjoittaa aktiivista ja kiinteätä vuorovaikutusta elinkeinoelämän kanssa ja turvata korkean tason osaaminen ja sen kehittäminen yrityksissä. Myös yliopistollisen osaamisen kaupallistaminen ja joustavat koulutusohjelmat ovat yliopistoissa haasteena. (Heinonen 2004.)

Useat yliopistot osallistuvat jo nyt vahvasti yrittäjyyden ja innovatiivisuuden edistämiseen esimerkiksi tiedepuisto- ja teknologiakeskusyhteistyön, yrityshautomotoiminnan, olemassa olevien yritysten kehittämisen tai omasta yliopistosta syntyvien tutkimustulosten kaupallis-

tamisen kautta. Uusi keksintölaki vahvistaa tätä kehitystä. Huomattava osa yliopistojen yrittäjyyden edistämisestä tapahtuukin erityisesti osaamiskeskusten ja tiedepuisto/teknologia-keskus -tyyppisen toiminnan laajentuessa eri puolilla maata (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004). Täysin ongelmaton tämä kenttä ei kuitenkaan ole. Yhtenä ongelmana on nähty yliopistojen taloudellisen liikkumavaran pienuus (Koskenlinna 2004). Tuunaisen (2004) mukaan näyttää siltä, että ainakaan vanhat, monialaiset yliopistot eivät olisi muuttumassa ns. yritysyliopistoiksi eli instituutioiksi, jotka ongelmattomasti liittävä tieteellisen tutkimuksen, korkeimman opetuksen ja tutkimustulosten kaupallistamisen toisiinsa.

Yrittäjyyden edistäminen yliopistoissa edellyttää sitä, että yrittäjyyden mukanaan tuoma muutos myös tuodaan osaksi yliopistojen strategiaa ja uusiutumista. Tämä johtaa todennäköisesti muutoksiin muun muassa (Heinonen 2004):

- opetussuunnitelmissa (monitieteiset ja synteettiset, yrittäjyyttä tukevat opintojaksot)
- työskentely- ja opetusmuodoissa (itseohjautuvuus, tiimityö, tutor- ja mentor-toiminta)
- tutkimusstrategioissa
- henkilöstöpolitiikassa (uusien työntekijöiden rekrytointi, kannusteet ja palkkiot, kouluttaminen)
- elinkeinoelämäyhteistyössä
- konsultointi- ja toimeksiantoperiaatteissa.

Yrittäjyyden edistäminen yliopistoissa liittyy tutkimustoiminnan vahvistamiseen erityisesti liiketoimintaosaamisen alueella. Ohjelmatasolla yliopistojen yhteisissä tavoitteissa painotetaan elinkeinoelämäyhteyksien tiivistämistä, mikä voi tapahtua kehittämällä liiketoimintaosaamisen, innovaatiopalveluiden ja tutkimustulosten kaupallista hyödyntämistä. Yrittäjyyden edistämiseen tähtäävät myös opinnäytetöiden ja erilaisten tutkimus- ja koulutusprojektien yhä tiiviimpi kytkeminen yrityksiin. Näin ollen yrittäjyyden edistäminen merkitsee samalla selvästi lisääntyvää yhteistyötä työelämän kanssa. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004.)

Yrittäjyys oppiaineena on tullut osaksi kaikkien kouluasteiden opetusta. Yrittäjyyttä pääaineena voi tällä hetkellä opiskella viidessä suomalaisessa yliopistossa (Helsingin kauppakorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto, Kuopion yliopisto, Svenska Handelshögskolan ja Turun kauppakorkeakoulu). Myös monissa muissa yliopistoissa on tarjolla pienempiä yrittäjyyden opintokokonaisuuksia, lisäksi vuonna 2004 voimaan tullut valtakunnallinen JOO-sopimus² laajentaa opintotarjontaa ja lisää opiskelijoiden valinnan mahdollisuuksia myös kotiyliopiston ulkopuolelle.

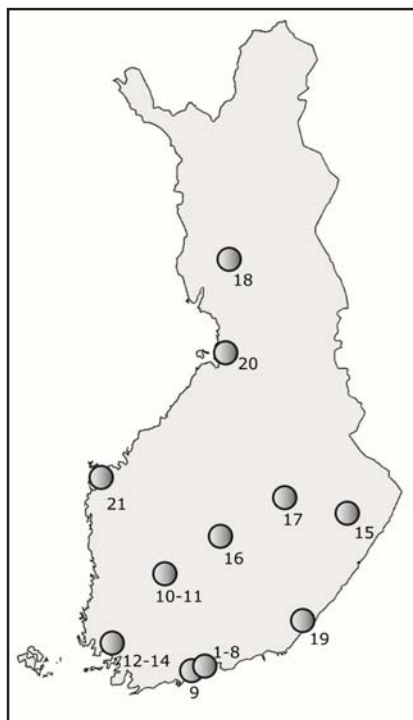
1.4 Suomen yliopistot

Suomen korkeakoululaitos muodostuu kahdesta rinnakkaisesta sektorista: yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Yliopistolaitoksen toiminnan lähtökohtana on tutkimuksen ja opetuksen yhteys: yliopistojen perustehtävänä on harjoittaa tieteellistä tutkimusta ja antaa

² Kaikki Suomen yliopistot ovat mukana joustavan opinto-oikeuden (JOO) sopimuksessa, joka antaa perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoille mahdollisuuden sisällyttää tutkintoonsa opintoja muista suomalaisista yliopistoista. Lisätietoja: www.joopas.fi

siihen perustuvaa ylintä opetusta³. Yliopistoissa voi suorittaa alempia (kandidaatti) ja ylempiä (maisteri) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä jatkotutkintoja, joita ovat lisensiaatin ja tohtorin tutkinnot. Yliopistollinen koulutus järjestetään joko pää- ja sivuainepohjaisina opintoina tai koulutusohjelminä. Koulutusohjelmat ovat usein monitieteellisiä, ammatillisesti suuntautuneita ja tähtäävät alansa asiantuntijatehtäviin. Yliopistoissa järjestetään myös täydennyskoulutusta ja avointa yliopisto-opetusta.

Eri puolilla maata on yhteensä 21 yliopistoa⁴, joista monitieteellisiä yliopistoja on kymmenen, teknillisiä yliopistoja kolme, kauppakorkeakouluja kolme ja taidekorkeakouluja neljä. Näiden lisäksi Maanpuolustuskorkeakoulu on puolustusministeriön alaisuudessa toimiva tiedekorkeakoulu, joka antaa sotilasalan ylintä koulutusta. Maantieteellisesti yliopistoverkosto kattaa lähes koko maan. Yhdeksän yliopistoa on keskittynyt pääkaupunki-seudulle (Kuvio 3).

Kuvio 3. Suomen yliopistojen maantieteellinen sijainti

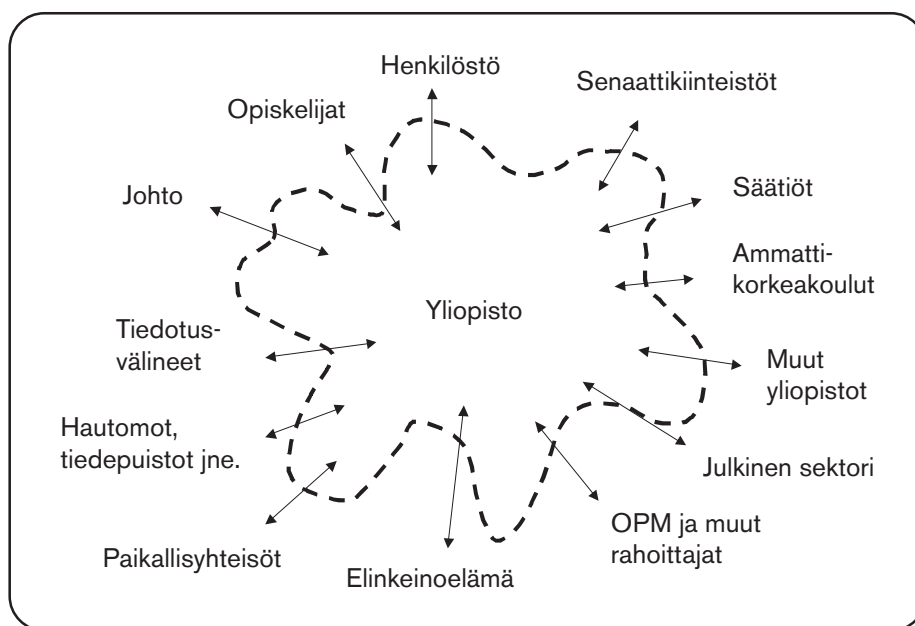
(1. Helsingin yliopisto, 2. Teknillinen korkeakoulu, 3. Helsingin kauppakorkeakoulu, 4. Svenska Handelshögskolan, 5. Kuvataideakatemia, 6. Sibelius-Akatemia, 7. Teatterikorkeakoulu, 8. Taideteollinen korkeakoulu, 9. Maanpuolustuskorkeakoulu, 10. Tampereen yliopisto, 11. Tampereen teknillinen yliopisto, 12. Turun yliopisto, 13. Åbo Akademi, 14. Turun kauppakorkeakoulu, 15. Joensuun yliopisto, 16. Jyväskylän yliopisto, 17. Kuopion yliopisto, 18. Lapin yliopisto, 19. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, 20. Oulun yliopisto, 21. Vaasan yliopisto)

³ Nykyisen yliopistolain mukaan (645/97) yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa nuorisoa palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

⁴ Liitteessä 3 on perustietoja kaikista suomalaisista yliopistoista.

Yliopistollinen koulutustarjonta laajenee alueellisesti jatkuvasti, vaikka uusia yliopistoja ei Suomeen näillä näkymin perustetakaan. Sen sijaan olemassa olevien yliopistojen etäyksiköistä muodostetaan uusia nk. yliopistokeskuksia eri puolille maata⁵. Niiden toiminnassa korostuu yhteys alueelliseen elinkeinoelämään ja opetus kohdentuu usein soveltavampaan suuntaan kuin perinteisissä yliopistoissa. Lisäksi yliopistojen etäyksiköt laajentavat entisestään yliopistojen alueellista kattavuutta. (Välimaa 2004.)

Yliopisto on tiiviissä vuorovaikutuksessa ympäröivän alueen kanssa. Monesti voi olla vaikeaa määrittää tarkkaan yliopiston rajoja. Sidosryhmäteorian (ks. mm. Freeman 1984; Johnson-Cramer - Berman - Post 2003; Wheeler - Sillanpää 1997; Post - Preston – Sachs 2002) avulla yliopistoa voidaan hahmottaa uudella tavalla (Kuvio 4).

Kuvio 4. Sidosryhmäteorian mukainen näkemys yliopistosta (mukaillen Post ym. 2002; Kujala 2004)

Kuviossa 4 yliopisto on esitetty amebamaisena kokonaisuutena, jossa yliopiston ja sen sidosryhmien välinen rajapinta on merkitty katkoviivalla, mikä kuvaa sitä, että joissakin tapauksissa on vaikea erottaa missä rajapinta kulkee – missä yliopisto loppuu ja sidosryhmä alkaa. Tämä sidosryhmänäkemys tarjoaa hyvän viitekehyksen, jolla kuvata sitä monimutkaista verkostoa, jossa yliopisto toimii. Lisäksi kuvio auttaa ymmärtämään yliopistojen moniulotteisuutta. Yliopiston sidosryhmiä ovat muun muassa opiskelijat, henkilöstö, muut yliopistot, ammattikorkeakoulut, rahoittajat, elinkeinoelämä, hautomot, tiedepuistot jne. Yliopisto toimii kiinteässä vuorovaikutuksessa useiden eri sidosryhmien kanssa (Kuviossa 4 vain osa näistä sidosryhmistä), eikä yliopisto näin ollen ole selkeästi toimintaympäristöstään erottuva kokonaisuus, vaan se on tiiviisti linkittynyt sidosryhmiinsä. Tähän kokonaisuuteen kytkeytyvät myös yrittäjyys ja sen edistäminen yliopistoissa.

⁵ Toistaiseksi Suomeen on yliopistoverkon rinnalle syntynyt kuusi yliopistokeskusta. Tässä prosessissa Suomen maakunnat luokiteltiin kehitysaloittain kolmeen luokkaan: innovatiiviset kasvualueet, neutraalit kasvualueet ja heikomman kehityksen alueet. Yliopistokeskukset sijoittuvat heikomman kehityksen alueille Etelä-Savoon (Mikkeli), Keski-Pohjanmaalle (Kokkola) ja Kainuuseen (Kajaani) sekä kolmelle kehitystasoltaan neutraalille Päijät-Hämeeseen (Lahti), Satakuntaan (Pori) ja Etelä-Pohjanmaalle (Seinäjoki). (Yliopisto-lehti 6/2004.)

2 Tutkimuksen toteutus

2.1 Tavoitteet ja rakenne

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa ja analysoida tietoa yrittäjyyden edistämisestä yliopistojen koulutus- ja tutkimusympäristöissä. Tutkimuksessa pureudutaan yliopistojen rooliin yrittäjyyden edistämisessä eri näkökulmista: perus- tai aikuisopiskelijoille suunnattujen yrittäjyysopintojen tai muun koulutuksen näkökulmasta, alueellisen toiminnan tai yritysten kehittämiseen liittyvän yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta (esim. yrityshautomot, yrityskoulutus) sekä yliopistojen oman tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä muun sisäisesti yrittäjyyttä edistävän toiminnan näkökulmasta. Toisin sanoen tutkimuksessa tarkastellaan yrittäjyyden erilaisia ilmenemismuotoja ja pyritään muodostamaan kokonaisvaltainen kuva yrittäjyydestä ja sen edistämisestä yliopistoissa.

Tässä selvityksessä yrittäjyys-ilmiötä ei ole tietoisesti haluttu kiinnittää johonkin tiettyyn määritelmään, jotta yrittäjyyden erilaiset näkökulmat ja käsitykset eivät peittyisi tämän määritelmän alle.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä on yrittäjyyden asema suomalaisessa yliopistossa?
 - a. Aihepiirin hahmottaminen
 - b. Tarjonta yliopistoissa
2. Miten yrittäjyyttä edistetään yliopistoissa?
 - a. Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät tavoitteet ja toimintatavat sekä yrittäjyyden liittyminen yliopiston toimintaan
 - b. Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät yhteistyökumppanit ja rahoittajat
 - c. Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät kehityssuunnitelmat tulevaisuudessa

Luvun kaksi lopussa käydään läpi tutkimusaineisto ja -menetelmät. Luku kolme esittelee tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet (yrittäjyys, akateeminen yrittäjyys, yrittäjyysopinnot) ja tarkastelee vastavalmistuneiden akateemisesti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuutta. Luvussa neljä esittelemme tutkimuksen empiirisen osan ja vastaamme tutkimuskysymyksiin. Luku viisi käsittää tutkimuksen yhteenvedon ja lopuksi luvussa kuusi esittelemme tutkimuksen johtopäätökset ja toimenpidesuosituksen.

2.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmät

Tutkimuksessa yhdistettiin erilaisia aineistoja: kirjallinen aineisto (opinto-oppaat, yrittäjyyteen liittyvät strategia-asiakirjat jne.), yliopistojen Internet-sivustot sekä yliopistokohtaiset toimijoiden haastattelut. Tutkimus toteutettiin totaalitytöksi, toisin sanoen tutkimuksen piiriin otettiin kaikki suomalaiset yliopistot. Tässä tutkimuksessa ei ole eroteltu opetusministeriöön tai puolustusministeriöön linkitettyjä yliopistoja, jolloin yliopistojen kokonaismäärä maassamme on 21⁶.

Tutkimusaineistoa kerättiin kolmella tavalla: Internet-hauilla, materiaalityynnöillä suoraan yliopistoilta kustakin yliopistosta valitun kontaktihenkilön kautta sekä ryhmäteema-haastatteluilla. Tutkijat kävivät läpi kaikkien suomalaisten yliopistojen www-sivut saadakseen alustavan käsityksen yrittäjyyden asemasta yliopistoissa. Lisäksi ennen ryhmähaastatteluja tutkijat pyysivät kustakin yliopistosta aihepiiriin liittyviä strategia- ja muita asiakirjoja. Kontaktihenkilöt toimittivat tutkijoille myös muuta materiaalia: aihepiiriin liittyviä julkaisuja, tietoa projekteista ja hankkeista jne. Materiaalia hyödynnettiin sekä haastatteluissa että analyysivaiheessa.

Ryhmäteema-haastattelut toteutettiin kaikissa yliopistoissa huhti-elokuussa 2004. Keväällä 2004 kutakin yliopistoa lähestyttiin ja näiden rehtoreita pyydettiin nimeämään kontaktihenkilö organisaatiostaan tätä tutkimusta varten (Liite 1). Kontaktihenkilöiden kanssa sovittiin haastattelujärjestelyistä. Haastattelut olivat luonteeltaan temaattisia. Kaikissa yliopistoissa käytettiin samaa haastattelurunkoa (Liite 2), joka sisälsi yrittäjyyteen ja sen edistämiseen liittyviä aihepiirejä. Haastatteluihin osallistuneille toimitettiin haastattelurunko etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus paremmin valmistautua haastatteluun. Haastatteluiden kesto vaihteli, keskimääräinen pituus oli 1,5 tuntia.

Ryhmähaastatteluiden koko määriteltiin etukäteen (suositus oli 6–8 henkilöä). Tutkijat toimittivat kontaktihenkilöille ohjeellisen listan, jossa oli ehdotettu mahdollisia haastateltavia yliopistoista. Haastattelut pyrittiin luomaan tunnelmaltaan enemmänkin vuorovaikutteiseksi keskusteluksi, kuin tiukoiksi haastatteluiksi, mikä osaltaan asetti rajoituksia haastateltavien lukumäärälle. Kussakin yliopistossa kontaktihenkilö valitsi yrittäjyyden ja sen edistämisen kannalta soveliaimmat henkilöt⁷. Haastatteluihin osallistui vaihtelevasti yliopistojen henkilökuntaa. Suuremmissa yliopistoissa ryhmähaastatteluun osallistui jopa 12 henkilöä sekä tutkijat. Vähimmillään haastatteluun osallistui tutkijoiden lisäksi vain yksi henkilö. Haastateltavien määrälliset erot ja erot haastateltujen työnimikkeissä kuvastavat osaltaan sitä monipuolisuutta ja monimuotoisuutta, joka löytyy Suomen yliopistokentästä. Lista haastatteluihin osallistuneista henkilöistä löytyy liitteestä 3.

Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Tutkimusaineistoa analysoitiin laadullisin menetelmin. Analyysivaiheessa kartoitettiin yrittäjyyden asemaa Suomen yliopistokentässä sekä paikannettiin erilaisia yrittäjyyden ja sen edistämisen muotoja yliopistoissa. Myös yksittäiset toimintatavat (kurssit, ohjelmat, opetusmenetelmät tms.) olivat huomion kohteena. Tutkimuksen tekovaiheessa on pyritty löytämään erilaisia esimerkkejä yrittäjyyteen liittyvistä

⁶ www.minedu.fi

⁷ Tavallisimmin mukaan oli kutsuttu yliopiston rehtori, kansleri tai muita keskeisiä virkamiehiä, mahdolliset toisella paikkakunnalla sijaitsevan relevantin yksikön edustajat, aikuiskoulutuksen edustaja, rekrytointipalveluiden edustaja, yrittäjyys-aineen pääopettaja tai muu edustaja, opintotoimiston edustaja, yrityshautomon edustaja sekä edustaja kaikilta muilta sellaisilta tahoilta, joille aihe oli ajankohtainen.

toiminnoista eri yliopistoissa. Näitä esimerkkejä esitellään luvussa neljä case-muodossa⁸. Kaikista tutkimuksen piiriin kuuluneista 21 yliopistosta ei casea ole voitu sisällyttää raporttiin. Caset eivät välttämättä edusta ns. best-practiceä, vaan niiden tarkoitus on antaa ideoita keinoista, joilla yrittäjyyttä eri yliopistoissa on edistetty. Valintakriteereinä olivat muun muassa uudenlainen lähestymistapa tai toteutus ja relevanttius yrittäjyyden näkökulmasta. Lisäksi pyrimme caseja valitessamme huomioimaan käsillä olevan tutkimuksen moniulotteisuuden, toisin sanoen tarjoamaan esimerkkitapauksia mahdollisimman monista esille tuoduista teemoista.

Yliopistot valitsivat itse edustajansa haastatteluihin, jonka teema – yrittäjyys ja sen edistäminen yliopistossa – oli etukäteen selvillä. Yliopistoissa päästiin haastateltavien valinnalla vaikuttamaan esimerkiksi siihen, millainen kuva niistä välittyy yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta. Näin ollen voisi olettaa, että useiden haastateltavien työ liittyi jollain tavalla yrittäjyyteen, he olivat jossain määrin perehtyneitä aiheeseen tai jopa edustivat kussakin yliopistossa ns. yrittäjyysmyönteistä linjaa. On myös mahdollista, että haastattelussa mahdolliset yrittäjyyteen liittyvät ongelmat eivät nousseet esiin.

Myös esimerkiksi yliopistokeskusten suhde yliopistoihin sekä niiden rooli yrittäjyyden edistämisessä perustuu niihin tietoihin, joita olemme yliopistokohtaisista haastatteluista saaneet. Haastatteluissa oli harvoin läsnä yliopistokeskusten edustajia, eikä niiden näkökulma näin ollen välttämättä tullut esille. Kaiken kaikkiaan yliopistokokonaisuus on monimuotoinen ja kokonaisuuden erilaiset painotukset perustuvat pitkälti tehtyihin haastatteluihin.

Luvussa neljä on useita suoria lainauksia havainnollistamassa ja konkretisoimassa analyysiä. Suorien lainausten kohdalla on merkitty, minkä yliopiston edustajan puheenvuorosta on kyse⁹.

⁸ Haluamme lämpimästi kiittää case-tekstien kirjoittajia. Kunkin casen kirjoittajan nimi löytyy casetekstistä.

⁹ Yliopistojen nimen sijaan käytetään niiden vakiintuneita lyhenteitä, jotka löytyvät myös liitteestä 3.

3 Keskeisiä käsitteitä ja taustaa

3.1 Yrittäjyys

Yrittäjyyden ja yrittäjän määritelmiä on lukuisia, eikä niistä olla yksimielisiä (Carsund - Olm - Eddy 1986) eikä näin ollen selvästi rajattua yrittäjien joukkoakaan ole olemassa (Huuskonen 1992). Joseph Schumpeter (1934) määritteli aikanaan yrittäjän luovaksi tuhoajaksi, jonka tehtävänä on innovoida ja yhdistää tuotannontekijät uudella tavalla. Samaan tapaan Kyrö (1997) näkee yrittäjyydessä keskeisenä muutoksen: hierarkkisen, byrokraattisen, yksilön ulkopuolelta ohjatun toiminnan murtaminen, innovatiivinen resurssien yhdistäminen ja koordinointi, kokonaisvaltainen maailmantarkastelu sekä riskin kantaminen omista toimista ja päätöksenteosta.

Yrittäjyydellä tarkoitetaan usein myös *yrittäjähengeä* ja siihen liitetään tavallisesti muun muassa vastuun kantaminen, aloitekyky, itsenäisyys ja työnhalu, samoin kuin tarmokkuus, rohkeus ja menestymisenhalu (Huuskonen 1992). *Yrittäjämäisellä toimintatavalla* puolestaan tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla saadaan aikaan muutoksia parempaan suuntaan ja kehitetään innovaatioita sekä selviydytään menestyksekkäästi epävarmoissa ja monimutkaisissa tilanteissa ja näin toimimalla saadaan henkilökohtaista tyydytystä (Heinonen 1999). Yrittäjämäisyys voi ilmetä yrittäjäksi ryhtymisenä, mutta myös yrittäjämäisyytenä toisen palveluksessa, eli *sisäisenä yrittäjyytenä*¹⁰ (ks. esim. Heinonen 1999; Huuskonen 1992; Koironen - Pohjansaari 1994). Sisäinen yrittäjyys ei edellytä (taloudellisen) yrittäjäriskin olemassaoloa, mutta siihen liittyy riskin ottaminen lähinnä vastuun kantamisen ja innovatiivisen työntekotavan perusteella (Huuskonen 1992).

Viime aikoina yrittäjyyden tutkimuksessa on keskitytty yrittäjyyden ytimenä pidettyihin seikkoihin: yrittäjyyden prosessiin ja yrittäjämäisen ihmisen erityiseen taitoon hyödyntää yrittäjyyden prosessiin liittyvä mahdollisuus (Venkataraman 1997; Eckhard - Shane 2002).

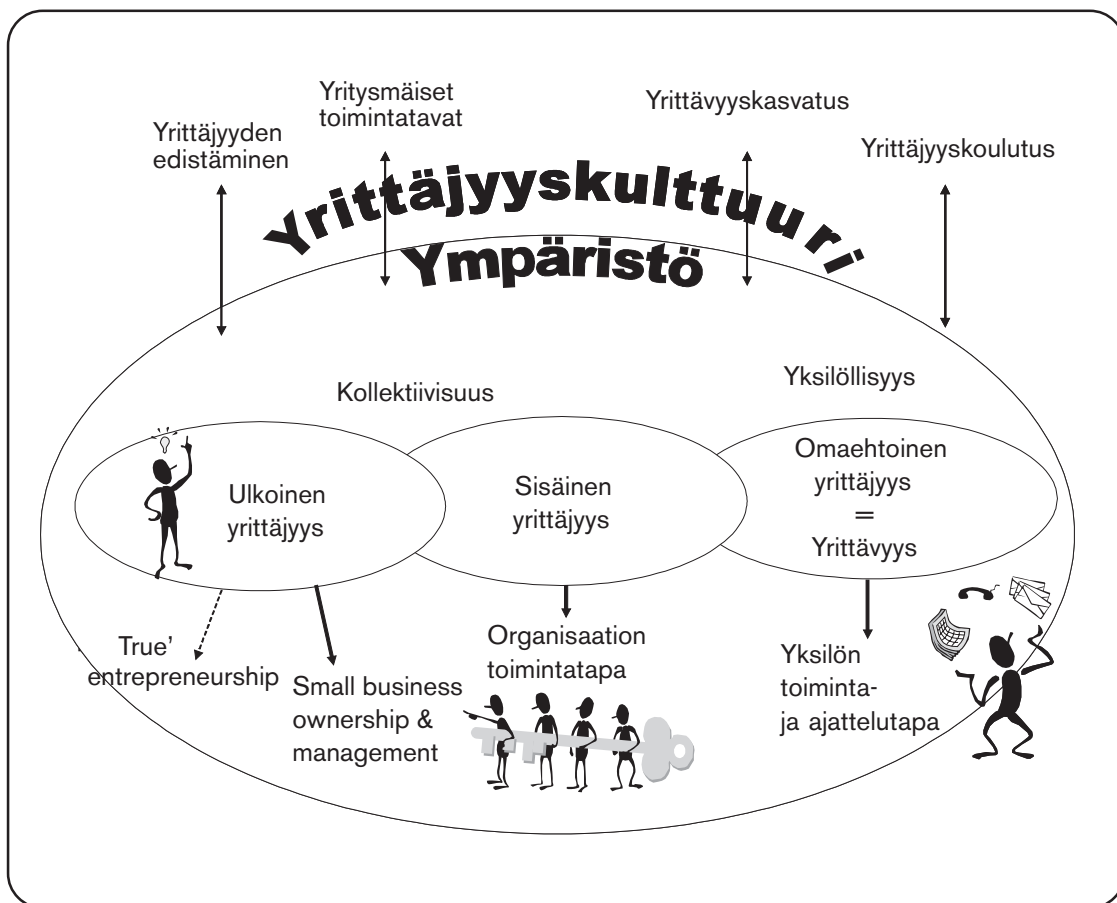
Yrittäjyydellä on Euroopassa tunnistettavissa kolme eri merkitystä (State-of-art of enterprise... 2002):

¹⁰ "Sisäisen yrittäjyyden lähtökohta on mahdollisuuden olemassaolo ja sen havaitseminen, siihen tarttuminen ja luottamus siihen, että mahdollisuuteen tarttuminen uudella, aikaisemmin totutusta poikkeavalla tavalla onnistuu ja tukee organisaation tavoitteiden toteutumista" (Heinonen 1999).

- ulkoinen yrittäjyys – pk-yrityksen perustaminen ja johtaminen ja/tai kasvuorientoituneet yrittäjämäiset hankkeet,
- sisäinen yrittäjyys – yrittäjämäinen toiminta olemassa olevassa organisaatiossa,
- yritteliäs käyttäytyminen – kaikki käyttäytyminen, osaaminen ja ominaisuudet yksilön elämän aikana.

Tässä tutkimuksessa yrittäjyyttä lähestyttiin laajasti: kaikki edellä mainitut yrittäjyyden merkitykset huomioitiin. Käsitteen alle luokiteltiin ulkoinen yrittäjyys, sisäinen yrittäjyys sekä yksilöiden yritteliäs käyttäytyminen.

Yrittäjyydellä voi olla useita erilaisia ilmenemismuotoja. Yrittäjyyden ei välttämättä tarvitse olla liiketoimintaan liittyvä ilmiö, vaan se voi pitää sisällään sekä yksilön toimintatavat että hänen asennoitumisensa elämään laajemminkin (Kuvio 5).

Kuvio 5. Yrittäjyyden erilaiset muodot (State-of-art of enterprise... 2002, kehitetty Kyröltä 1997)

Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena oli yrittäjyyden asema yliopistoissa sekä yliopiston rooli yrittäjyyden edistämisessä. Yliopistojen yrittäjyyden edistämisen moninaisten roolien tunnistaminen edellyttää yrittäjyyden erilaisten määritelmien havaitsemista. Ennakkoletuksena oli, että yrittäjyys näyttäytyy ja ymmärretään yliopistoissa varsin eri tavoin, ja siitä syystä tutkimuksessa nimenomaan pyrittiin käymään kussakin yliopistossa määriteltyä keskustelua yrittäjyydestä, sen asemasta ja edistämisestä.

3.2 Akateeminen yrittäjyys

Tutkimuksen konteksti on akateeminen ympäristö ja yliopistot, ja huomio kohdistuu erityisesti *akateemiseen yrittäjyyteen*. Akateemiselle yrittäjyydelle ei ole yksiselitteistä määritelmää ja sillä voidaankin tarkoittaa monia asioita. Kapeimmassa määritelmässä akateemisella yrittäjyydellä tarkoitetaan (akateemisten) tutkijoiden perustamia omaan tieteenalaan sidoksissa olevia yrityksiä, yliopiston sivutuotteina syntyviä yrityksiä (spin-off). Akateeminen yrittäjyys ymmärretään myös teknologian ja osaamisen siirron kautta, niinä tapoina, joilla yliopiston osaamista ja siellä kehitettyä teknologiaa voidaan siirtää yliopiston ulkopuolelle (Jones-Evans - Klofsten 1999).

Jones-Evansin ja Klofstenin jaottelussa (1999) akateemista yrittäjyyttä tarkastellaan lähinnä yliopiston, ei yksilön näkökulmasta (Taulukko 1).

Taulukko 1. Akateemiset yrittäjyysaktiviteetit (Jones-Evans - Klofsten 1999)

Aktiviteetti	Kuvaus
Pitkäkestoiset tiedeprojektit	Suuret ulkoisen rahoituksen tutkimusprojektit, joita rahoittavat joko julkiset tai yksityiset tahot
Tilaututkimus	Tilaututkimustoimeksiantojen toteuttaminen yliopiston ulkopuolisille tahoille
Konsultointi	Tieteellisen osaamisen myynti ongelman ratkaisemiseksi
Patentointi ja lisensointi	Tutkimustietoon perustuvien patenttien tai lisensoinnin hyödyntäminen teollisuudessa
Spin-off -yritykset	Uuden yrityksen perustaminen tutkimustiedon hyödyntämiseksi
Kouluttaminen	Kurssien tarjoaminen yliopiston ulkopuolisille tahoille
Myynti	Yliopistossa kehitettyjen tuotteiden myyminen
Testaus	Testaustilojen tarjoaminen yliopiston ulkopuolisille tahoille

Käsillä olevassa tutkimuksessa akateemista yrittäjyyttä tarkastellaan sekä yksilön että yliopiston näkökulmasta. Yhtäältä tarkastelussa on akateemisesti koulutetun henkilön yrittäjäksi ryhtyminen jossakin elämänsä vaiheessa, sisäinen yrittäjyys (yrittäjämäinen toiminta) ja yritteliäisyys työuraan ja muuhunkin elämään liittyen sekä toisaalta yliopiston rooli ja edellytykset yrittäjyyden edistämisessä, toisin sanoen yliopiston yrittäjämäisyys.

Akateemisesti koulutettujen yrittäjyyteen on usein liitetty tiettyjä ominaisuuksia: yritysten oletetaan menestyvän paremmin ja olevan kasvuhakuisempia ja siten vaikuttavan positiivisesti taloudelliseen kasvuun ja työllisyyteen. Tyypillisesti akateeminen yrittäjyys ymmärretään korkean teknologian yrittäjyytenä, joka tähtää voimakkaaseen kasvuun ja sitä kautta työllistää. Muun muassa näiden odotusten vuoksi akateemisten yrittäjyyteen on kiinnitetty viime vuosina paljon poliittista huomiota. (Hytti - Paasio - Pukkinen 2004b.) Kuitenkin Iso-Britanniassa tehdyn tutkimuksen mukaan akateemisesti koulutetut perustavat usein melko perinteisiä palvelualan yrityksiä (Rosa 2003). Myös Suomessa akateemisesti koulutetut perustavat yrityksensä useimmiten palvelualoille. Jopa neljä viidestä yrityksestä tuottaa liike-elämän tai henkilöpalveluja tai toimii rahoitus- ja vakuutusallalla. (Tilastokeskus 2004.)

Akateemisten yrittäjyysaktiivisuus on Suomessa selvästi muuta väestöä alhaisempaa (Tilastokeskus 2004). Kaiken kaikkiaan yrittäjyys ei näyttäydä akateemisesti koulutetuille

kovin houkuttelevana uravaihtoehtona. Syiksi on arvioitu muun muassa seuraavia (Tonttila 2001):

- yrittäjyyttä ei mielletä akateemiseen perinteeseen kuuluvaksi
- korkeakoulussa ja yritysmaailmassa arvotetaan ja mielletään asioita eri tavalla
- pitkälle koulutettujen alhaisempi työttömyysaste vähentää tarvetta työllistää itsensä
- pitkälle koulutettujen keskimääräistä suuremmat tulot nostavat yrittäjyyden kynnystä
- yrittäjyyttä ei mielletä intellektuaaliseksi toiminnaksi siihen sisältyvien käytännönläheisten ja rutiininomaisten työtehtävien johdosta
- yrittäjyysdiskurssissa vaalittu kuva sankariyrittäjästä vaikeuttaa sen mieltämistä normaalina tapana hankkia elanto (ks. myös Harju - Hytti - Korvela - Mäki 2002).

3.3 Yliopistolliset yrittäjyysopinnot

Yrittäjyyskasvatus on koulutuspolitiikassa melko uusi ilmiö ja siihen liittyvät käsitteet ovat monisyisiä. Alan englanninkielisiä termejä ovat *entrepreneurship education*, *enterprise education* ja *small business education*. Pohjois-Amerikassa tavallisimmin käytetty termi on *yrittäjyyskoulutus* (entrepreneurship education), jossa on sisäänrakennettuna idea yrittäjäksi ryhtymisen edistämisestä. Iso-Britanniassa ja Irlannissa puolestaan on käytössä termi *yrittäjyyskasvatus* (enterprise education), joka viittaa enemmänkin henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittämiseen, eikä siten välttämättä pidä sisällään yrityksen perustamista tai johtamista. *Yritys-* tai *yrittäjäkoulutus* (small business education) viittaa toimivien yrittäjien tai yritysten koulutukseen. (Garavan - O'Conneide 1994; Henry - Hill - Leitch 2003.)

Yrittäjyyttä edistävää koulutusta annettaessa yliopistokonteksteissa on luontevaa puhua yrittäjyysopinnoista. Käsite kattaa tällöin sisällöistä tai toteutustavoista riippuen sekä yrittäjyyskasvatuksen että yrittäjyyskoulutuksen. Tässä tutkimuksessa puhutaan laajasti yrittäjyysopinnoista tarkoittaen yrittäjyyskasvatusta ja yrittäjyyskoulutusta.

Yliopistoissa käydään keskustelua siitä voidaanko, ja missä määrin, yrittäjyyttä ja yrittäjämäisiä toimintatapoja opettaa (Fiet 2000). Yrittäjyyden opettamisessa on yhtäältä kyse taiteesta (esimerkiksi luovuus ja innovatiivinen ajattelu) ja toisaalta tieteestä (esimerkiksi liiketoimintaosaaminen) (Jack - Anderson 1999). Yrittäjyyteen on totuttu yhdistämään käytännönläheisyys ja arkipäiväinen toiminta. Akateeminen opetus puolestaan perustuu tieteelliseen, tutkittuun tietoon ja pyrkii opiskelijoiden teoreettisen, analyyttisen ja kriittisen ajattelun kehittämiseen. (Hytti 2004c.) Keskustelua herättääkin se, mikä on yliopiston tehtävä yrittäjyyden edistämisessä ja millä tavoin yliopistoissa tulisi toteuttaa yrittäjyysopintoja.

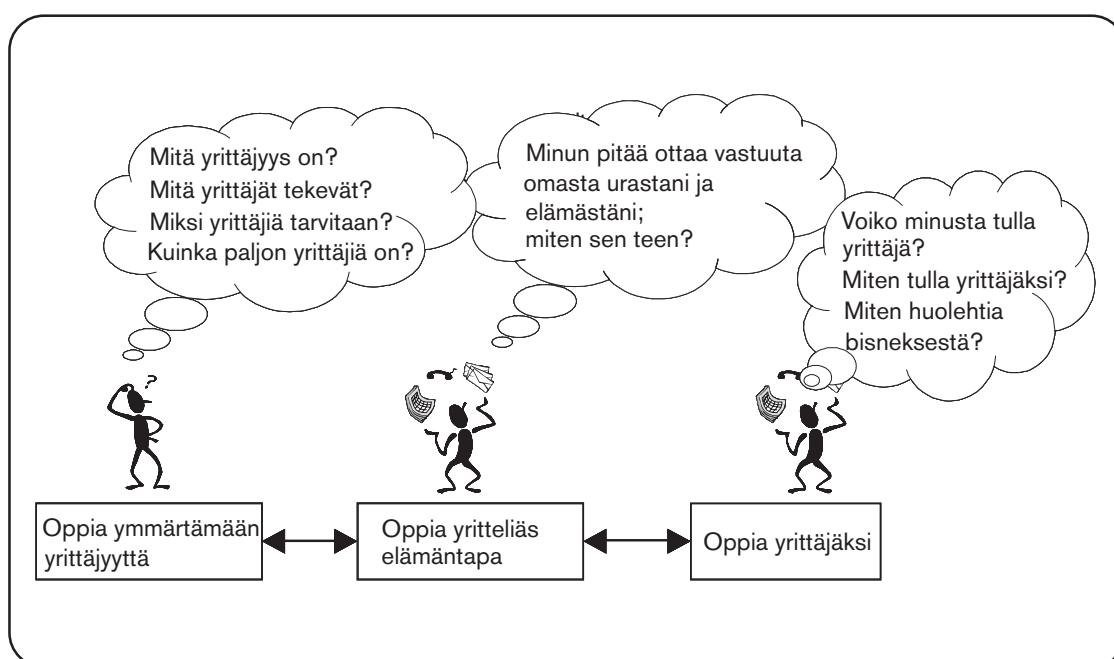
3.3.1 Yrittäjyysopetuksen tavoitteet ja sisältö

Vuosina 2001–2002 toteutettiin kansainvälinen tutkimus, Entredu¹¹, jossa kartoitettiin yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen käsitteistöä, menetelmiä, käytäntöjä sekä opetusohjelmien sisältöä ja niitä koskevaa lainsäädäntöä Euroopan eri maissa. Tutkimuksen perusteella havaittiin, että yrittäjyysopintojen tavoitteet voivat olla erilaisia (State-of-art of enterprise... 2002):

¹¹ Lisätietoja: www.entredu.com

- *Yrityksen perustaminen tai pk-yrityksen johtamisen edistäminen*, jolloin koulutuksen tavoitteena on kehittää asenteita, motivaatiota ja taitoja yrityksen perustamiseen. Koulutus voidaan myös nähdä keinona kehittää pk-yritysjohdon tai pk-yritysten henkilöstön osaamista.
- *Yrittäjyyteen ja yritystoimintaan liittyvän tiedon lisääminen*, jolloin koulutuksen tavoitteena on erityisesti nuorten yrittäjyyteen liittyvän ymmärryksen ja tietämyksen lisääminen yrittäjämäisen työskentelytavan tunnetuksi tuomiseksi. Koulutus voi myös valmentaa mahdolliseen yrittäjäraaan elämän myöhemmässä vaiheessa.
- *Yrittäjämäisten toimintatapojen kehittäminen*, jolloin koulutuksen tavoitteena on kehittää kaikkien ihmisten tietoja ja taitoja, jotta nämä voisivat toimia aloitteellisesti ja vastuullisesti sekä työelämässä että muilla elämän osa-alueilla.

Seuraavassa esitetään tiivistetysti yrittäjyysopinnoille asetettujen tavoitteiden kirjoa (Kuvio 6).

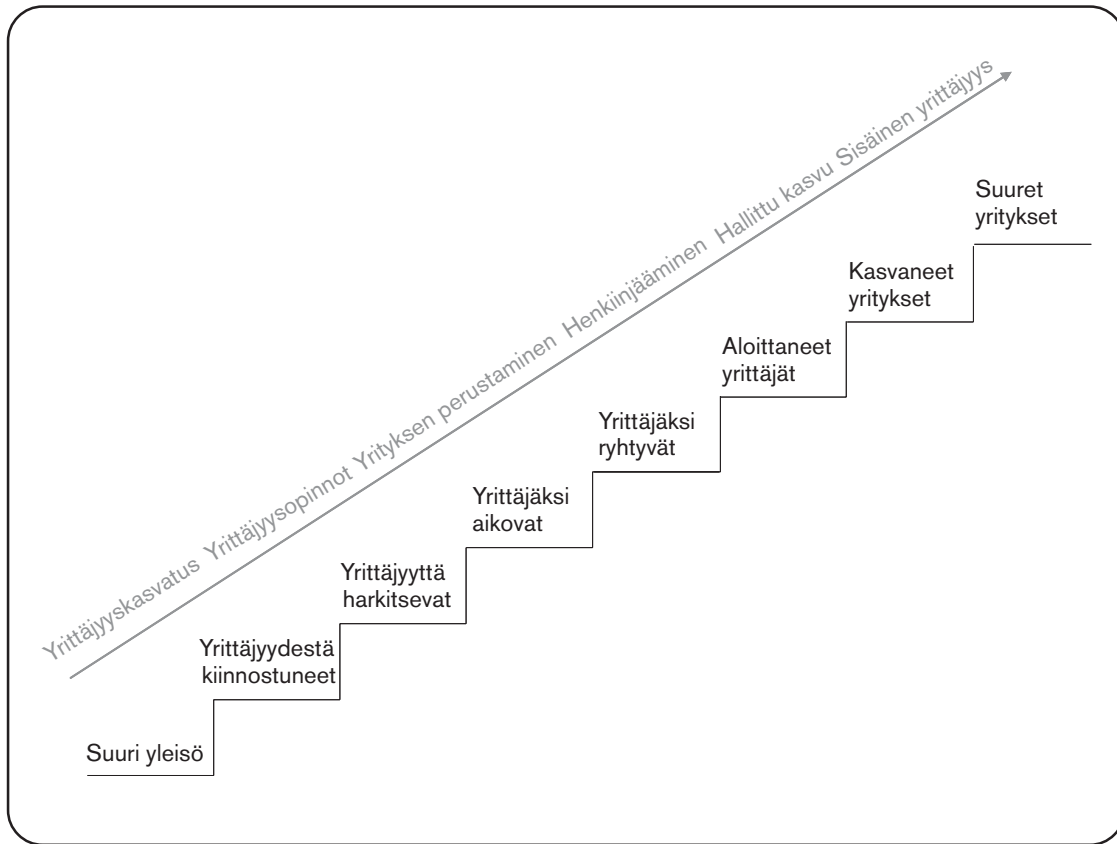
Kuvio 6. Yrittäjyysopinnojen tavoitteita (State-of-art of enterprise... 2002)

Tavoitteina voidaan pitää sitä, että henkilö oppii ymmärtämään yrittäjyyttä, oppii yritteliästä elämäntapaa tai oppii yrittäjäksi. Jossain määrin nämä tavoitteet varmasti lomittuvat toisiinsa ja esiintyvät myös yhdessä.

Yrittäjyyteen liittyvän opetuksen eräs keskeinen kysymys on, missä määrin opinnot ovat erityisiä yrittäjyysopintoja. Yrittäjyydellä ei ole olemassa vakiintunutta tietopohjaa, jonka varaan yrittäjyyden opinto-ohjelmaa voisi rakentaa. Taustalla on ajatus yrittäjyyden luonteesta: yrittäjyys ymmärretään usein monivaiheisena, luovana ja prosessinomaisena, jolloin herää kysymys, miten tarkasti yrittäjyysopinnojen sisältöä voidaan ennalta määrittää? (Garavan - O'Conneide 1994.) Opinnojen tavoitteet eroavat myös kansallisin ja kulttuurisin perustein (Hytti - Kuopusjärvi 2004a).

Suomessa yrittäjyysopinnoilla pyritään pitkälti kehittämään *yrittäjämäistä asennetta* (yhdistelmä joustavuudesta, aloitekyvystä, riskin ottamiskyvystä, itseohjautuvuudesta ja yhteistyökyvystä), lisäämään *tietämystä yritteliästä toiminnasta* sekä yrittäjyyteen liittyvistä vaatimuksista myöhempää urakehitystä ja opintoja tukien (Hytti ym. 2004a).

Yrittäjyysopinnoille asetettavien tavoitteiden, sisältöjen ja menetelmien tulisi olla koherentteja kohderyhmän ja asetettujen tavoitteiden kanssa. Yrittäjyyden edistämistoimenpiteet voidaan hahmottaa portaittaiselle jatkumolle (Kuvio 7):

Kuvio 7. Yrittäjyys ja yrittäjyyden edistäminen prosessina (Kollanus - Mäki - Pukkinen 2000; Heinonen 2000)

Yrittäjyyskasvatus kohdistuu tavallisesti suurelle yleisölle ja se luo pohjaa seuraaville toimenpiteille. *Yrittäjyysopinnot* puolestaan suunnataan tyypillisesti yrittäjyydestä kiinnostuneille tai sitä jo harkitseville. Varsinainen *yrityksen perustamisen edistäminen* on yleensä suunnattu yrittäjiksi aikoville. Yrittäjyyden edistämistä ajatellen ei kannata edetä seuraavalle askelmalle, ellei riittävää perusvalmiutta edelliseltä askelmalta ole olemassa. Tästä näkökulmasta kaikkia toimenpiteitä ei kannata suunnata yrityksen perustamisen edistämiseen, mikäli riittävää kiinnostusta ei ole. Yrittäjyyden kiinnostavuuden lisäämiseksi tarvitaan yrittäjyysopintoja ja yrittäjyyskasvatusta. Askelmia voidaan tarkastella yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta myös eri toimenpiteiden kokonaisuutena. (Kollanus ym. 2000; Hytti ym. 2004a.)

3.3.2 Yrittäjyysopetuksen menetelmät

Yrittäjiin liittyvässä tutkimuksessa on perinteisesti ajateltu, että yrittäjyyttä ei voi opettaa. Taustalla vaikuttaa tutkimusperinne, jossa yrittäjyyttä on tarkasteltu yksilön henkilökohtaisina, synnynnäisinä ja muuttumattomina ominaisuuksina. Nytemmin yrittäjämäisyys ja yrittäjyys käsitetään laajemmin taitoina ja osaamisena, joita voidaan koulutuksen kautta kehittää ja mahdollisesti jopa synnyttää. Yrittäjyysopintojen määrä onkin viime vuosina kasvanut maailmanlaajuisesti yliopistoissa (Henry - Hill - Leitch 2003; Katz 2003), ja sama kehitys on havaittavissa myös Suomessa.

Lisääntyvä yrittäjyysopetus edellyttää entistä suurempaa määrää yrittäjyyden ymmärtäjiä ja osaajia. Lisäksi se asettaa vaatimuksia menetelmien ja pedagogiikan kehittämiseksi. Menetelmien kannalta tärkeintä on löytää ja hyödyntää sellaisia, jotka lisäävät luomis- ja perustamisprosessien tehokkuutta yhteiskunnan eri tasoilla. Amerikkalainen menetelmäkeskustelu korostaa yrittäjyysopetukselle asetettua tavoitetta: yritysten perustamisen edistämistä, vastaavasti brittiläistä keskustelua ohjaa näkemys yrittäjyyskasvatuksen tavoitteista, ja koulutuksen tavoitteena on varustaa opiskelijat työskentelemään muuntuvassa työelämässä. Koulutus ei tarjoa ainoastaan tietoja ja taitoja, vaan se itsessään mallintaa yrittäjämäistä toimintatapaa. (Hytti ym. 2004a.) Gibb on asettanut vastakkain didaktiset ja yrittäjämäiset oppimistavat (Taulukko 2).

Taulukko 2. Didaktiset ja yrittäjämäiset oppimistavat (Gibb 1993a, 1993b)

Didaktinen	Yrittäjämäinen
Oppiminen opettajalta	Oppiminen toisilta
Passiivinen rooli kuuntelijana	Oppiminen tekemällä
Oppiminen kirjoitetuista teksteistä	Oppiminen henkilökohtaisesta keskustelusta ja väittelystä
Oppiminen opettajan tarjoamista asiantuntevista viitekehyksistä	Oppiminen löytämällä (ohjatusti)
Oppiminen opettajan antamasta palautteesta	Oppiminen monien ihmisten reaktioista
Oppiminen organisoidussa, aikataulutetussa ympäristössä	Oppiminen joustavassa, epämuodollisessa ympäristössä
Oppiminen ilman tavoitteisiin liittyviä paineita	Oppiminen tavoitteellisesti
Toisilta kopioimista vältetään	Oppiminen toisilta lainaamalla
Virheitä pelätään	Virheitä opitaan
Oppiminen muistiinpanoista	Oppiminen ongelmanratkaisun kautta

Gibbin (1993a, 1993b) mukaan yrittäjyyttä ei välttämättä voi opettaa kuten muita aineita, vaan se perustuu omaan oppimisfilosofiaansa. Yrittäjyysopintojen erityislaatuisuus ei määrity niinkään opetettavan sisällön näkökulmasta, vaan oppimis- ja opetustapojen erityispiirteinä.

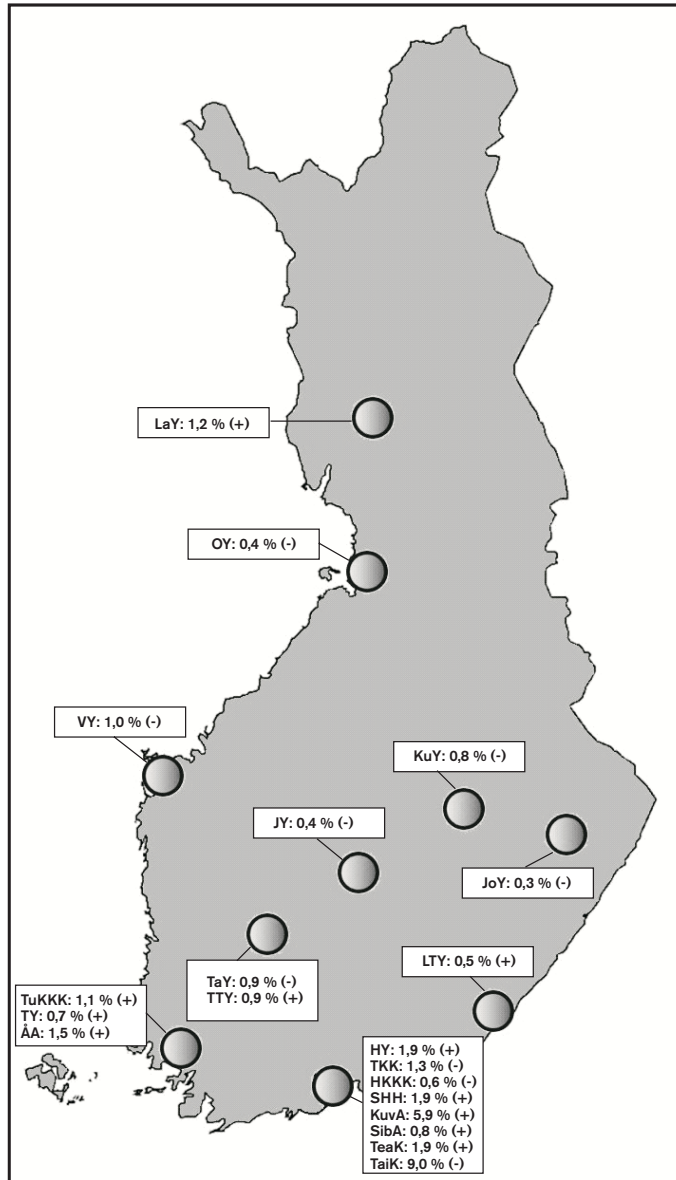
Yrittäjyysopintoja ei ole välttämättä mielekästä toteuttaa esimerkiksi miniyrittysten perustamisena, sillä yrittäjäksi ryhtymisen opettelu ei näytä edistävän yrittäjyyttä (ks. Leskinen 1999). Myöskään yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen opettaminen ei automaattisesti lisää yrittäjyysaktiivisuutta. Yrittäjyysopintojen toteutuksessa onkin olennaista pohtia realistisesti opetuksen tavoitteita ja sitä kautta käydä keskustelua opetuksen sisältöjen ja menetelmien kanssa.

3.4 Yrittäjäksi opintojen jälkeen?

Yliopisto-opiskelijat ryhtyvät harvoin yrittäjäksi heti valmistumisen jälkeen (Yliopistotilastot 2003). Tämä ei ole yllättävää, sillä useimmat akateemiset tutkinnot eivät ole perinteisessä mielessä ammattiin valmistavia, vaan tarjoavat pikemminkin yleissivistäviä valmiuksia. Tämän seurauksena työuransa alussa olevien on kenties vaikea tunnistaa sellaista konkreettista osaamista, jonka varaan oman yrityksen voisi perustaa (Harju - Mäki - Paasio - Pukkinen 2004). Yrittäjyys uravaihtoehtona saattaa konkretisoitua palkkatyössä kerättyjen kokemusvu-

sien jälkeen, tosin akateemisesti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuus ei myöhemmälläkään iällä yllä samalle tasolle kuin matalammin koulutettujen keskuudessa (Tilastokeskus 2004).

Kuviossa 8 tarkastellaan yliopistoista valmistuneiden sijoittumista työmarkkinoille¹². Vaikka tässä tutkimuksessa yrittäjyys määriteltiin laajemmin kuin ulkoiseksi yrittäjyydeksi, kuviossa 8 tarkastelun näkökulmana on yliopistoista valmistuneiden omakohtainen yrittäjyys. Kyseessä on tilannekatsaus suomalaisten akateemisesti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuudesta vuosi valmistumisen jälkeen, tosin sanoen yliopistoja ei arvioida sen perusteella, miten monet opiskelijat ryhtyvät yrittäjiksi.

Kuvio 8. Yliopistoista valmistuneiden yrittäjänä toimiminen vuosi valmistumisen jälkeen vuonna 2001 (sulkeissa muutos edellisestä vuodesta¹³)¹⁴

¹² Tiedot perustuvat KOTA-tietokantaan, jossa ei ole tilastoitu Maanpuolustuskorkeakoulua.

¹³ Suluissa oleva plus-merkki merkitsee kasvua ja miinus-merkki puolestaan vähenemistä.

¹⁴ Kartan tiedot perustuvat KOTA-tietokantaan (Yliopistotilastot 2003).

Yrittäjyysaktiivisuus on vastavalmistuneiden keskuudessa vähäistä: yrittäjien määrä vaihtelee tavallisesti yhden prosentin kummallakin puolen, poikkeuksina erottuvat Taideteollinen korkeakoulu ja Kuvataideakatemia. Vähäinen yrittäjyysaktiivisuus ei sinänsä ole yllättävää; sillä yrittäjäksi ryhtyminen suoraan koulun penkiltä on akateemisesti koulutetuille harvinaista.

Hieman tarkemman kuvan saamme katsomalla tilannetta koulutusaloittain (Taulukko 3).

Taulukko 3. Yliopistoista valmistuneiden pääasiallinen toiminta vuosi valmistumisen jälkeen koulutusaloittain¹⁵

	Lukumäärä	Palkansaaja, %	Yrittäjä, %
Teologia	145	76,6	0,7 (+)
Humanistinen	1 531	73,4	1,6 (-)
Taideteollinen	172	64,5	7,6 (+)
Musiikki	109	77,1	0,9 (+)
Teatteri ja tanssi	53	79,2	1,9 (+)
Kasvatustieteellinen	1 458	91,4	0,5 (-)
Liikuntatieteellinen	84	82,1	1,2 (+)
Yhteiskuntatieteellinen	1 201	79,4	0,7 (+)
Psykologia	175	86,3	1,7 (+)
Terveystieteellinen	271	90,8	1,8 (-)
Oikeustieteellinen	520	87,9	0,8 (+)
Kauppätieteellinen	1 394	84,6	1,1 (+)
Luonnontieteellinen	1 359	81,2	0,4
Maatalous-metsätieteellinen	288	79,5	4,9 (+)
Teknillinen	2 218	89,3	0,9 (-)
Lääketieteellinen	371	83,0	0,3 (+)
Hammaslääketieteellinen	39	71,8	15,4 (+)
Eläinlääketieteellinen	44	77,3	15,9 (+)
Farmasia	97	90,7	0
Kuvataide	17	70,6	5,9 (+)

Tieteenalakohtainen yrittäjyysaktiivisuuden tarkastelu osoittaa, että pian valmistumisen jälkeen yleisimmin yrittäjäksi ryhdytään eläinlääketieteiden, hammaslääketieteiden, taide-
teollisen sekä kuvataiteen aloilta. Vähäisintä yrittäjyys vuosi valmistumisen jälkeen näyttäisi olevan farmasian ja lääketieteiden aloilla.

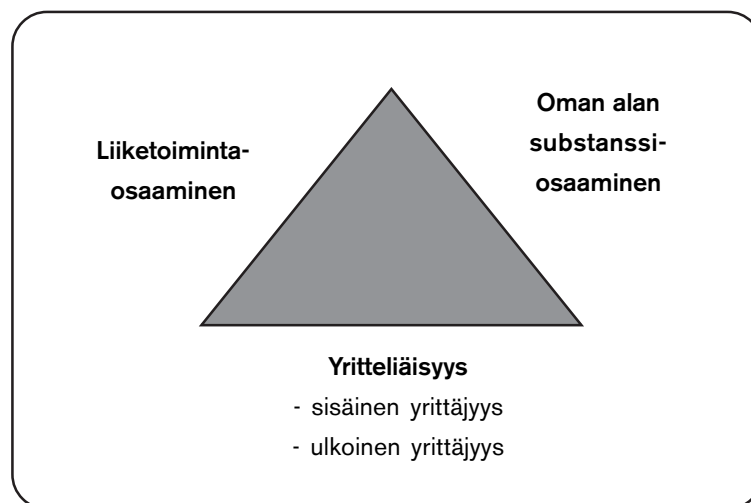
Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden työttömyys on vähentynyt viime vuosina. Heikoimmin työllistyvät kuvataiteen sekä taideteollisen aloilta valmistuneet (Yliopistotilastot 2003). Tällä saattaa olla yhteys siihen, että juuri kuvataiteen ja taideteollisen alan opiskelijoiden yrittäjyysaktiivisuus pian valmistumisen jälkeen on verraten korkealla tasolla. Ammatit ovat myös luonteeltaan sellaisia, että luontainen tapa harjoittaa niitä on freelancer tai ammatinharjoittaja. Hammaslääketieteen ja eläinlääketieteen opinnot puolestaan ovat luonteeltaan enemmän perinteisessä mielessä ammattiin valmistavia. Lisäksi näillä aloilla yrittäjyys lähentelee palkkatyötä, koska monopolisoitu ammatinharjoittaminen ja vähäinen kilpailu mahdollistavat alalle tuleville kohtuullisen tulotason ilman suuria riskejä (Tonttila 2001).

¹⁵ Taulukon tiedot perustuvat KOTA-tietokantaan (Yliopistotilastot 2003). Taulukossa huomioitiin palkansaajat ja yrittäjät (pl. opiskelija, työtön, muu).

4 Yrittäjyys yliopistoissa

4.1 Miten yrittäjyys eri yliopistoissa ymmärretään?

Pääosin haastateltavat kokivat, että yrittäjyyttä on vaikea määritellä. Useat haastattelut alkoivat sillä, että keskustelimme yrittäjyyden erilaisista määritelmistä. Kerroimme joitakin mahdollisia näkökulmia yrittäjyyteen, esimerkiksi akateemisen yrittäjyyden erilaiset tulkinnat tai yrittäjänä toimimisen jakamisen liiketoimintaosaamiseen, substanssiosaamiseen ja yritteliäisyyteen (Koiranen 2004) (Kuvio 9).

Kuvio 9. Osaaminen ja yritteliäisyyden kolmijaottelu (Koiranen 2004)

Yrittäjyyttä pidettiin pitkään kiellettyinä yliopistoissa. On selvää, että mielikuvat ja asenteet muuttuvat hitaasti. Näin ollen ei ole ihme, että monissa yliopistoissa yrittäjyys koetaan vielä suhteellisen vieraana aihepiirinä.

"Kaiken kaikkiaan yliopistomaailma on aika hitaasti reagoinut tähän asiaan, ehkä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Vasta 1990-luvun puolivälissä tuli edes ajatuksena mahdolliseksi puhua [yrittäjyydestä] yliopistoissa. (...) Kaikki ajattelivat, että sitä mennään isoihin firmoihin töihin ja siitä sitten ura urkenee. Se tuli vasta laman jälkeen tämä herääminen – siis muutamaa yliopistoa lukuun ottamatta Suomessa. Sanotaan mitä sanotaan, näin se kuitenkin on." (TTY)

Haastatteluissa kävi ilmi, että monet ihmiset yliopistoissa ymmärtävät yrittäjyyden ennen kaikkea ulkoisena yrittäjyytenä. Sisäisen yrittäjyyden käsite on vieraampi. Monissa yliopistoissa on pitkään keskitytty erityisesti siihen, että yliopistosta valmistuneet ihmiset ovat työvoimaa julkiselle sektorille ja suuriin yrityksiin. Yrittäjyys ei tyypillisesti ole ollut todennäköinen uravaihtoehto monillekaan opiskelijoille.

"Yliopistosta valmistuu raa'asti sanottuna teoreetikkoja. (...) Se, että teoreetikoista pitäisi tehdä yrittäjiä, on ristiriitaista." (TaiK)

Kaiken kaikkiaan yrittäjyys koettiin haastatteluissa laajaksi, monipuoliseksi, tärkeäksi ja osittain vielä melko vieraaksi ja ongelmalliseksiikin aihepiiriksi. Seuraavassa lisää esimerkkejä haastatteluissa esille tulleista käsityksistä¹⁶.

Yrittäjyys hahmotettiin yleisesti hyvin monitahoiseksi ilmiökentäksi. Åbo Akademin edustaja korosti haastattelussa:

"Jos lähtee siihen, että on yksi paradigma, yksi idea [yrittäjyydestä], niin silloin ei ole oikein ymmärtänyt, mitä yrittäjyys tarkoittaa." (ÅA)

Yrittäjyys-termi koettiin joissakin yliopistoissa vielä aika etäiseksi ilmiöksi, jopa vieraaksi:

"Meidän y-sanamme on kyllä yhteiskunta tai yksilö tai jokin muu sellainen, mutta kyllä aika moni asia kuitenkin liittyy tähän [yrittäjyyteen]." (TaY)

Yrittäjyys hahmotettiin monin eri tavoin. Myös sisäisen yrittäjyyden ja yrittäjähengen tulkinta korostui haastatteluissa. Toisaalta yrittäjyys hahmotetaan varsinaisen yritystoiminnan kautta:

"Kun me täällä puhumme yrittäjyydestä, niin me kytkemme sen siihen, että se todella tarkoittaa oikeaa omistuksellista suhdetta siihen yritykseen. (...) Toinen vaihtoehto on puhua yrittävyydestä niin kuin tällaisena toimintamallina ja toimintatapana. Meillä nämä konkreettiset operaatiot on hyvin vahvasti rakennettu juuri siihen, että [päämääränä on] oman yrityksen ja liiketoiminnan perustaminen." (HKKK)

Toki nämä näkökulmat on mahdollista yhdistääkin:

"Oppiaineemme ottaa tasapainoisesti huomioon sekä liiketoimintalähtöisyyden että sen henkisen kasvun prosessin, jonka tuloksena yksilöstä tai yhteisöstä tulee yrittäjiä." (JY)

Joissakin haastatteluissa nostettiin esiin myös, että edelleen yrittäjyyteen ja yritystoimintaan liitetään jollakin tavalla epätoivottavia kaupallisia ulottuvuuksia. Yritystoiminta voidaan yhä kokea amoraaliseksi tai jopa epämoraaliseksi.

¹⁶ Yrittäjyys hahmotettiin eri yliopistojen haastatteluissa haastateltavien kesken eri tavoin. Näin ollen lainaukset eivät välttämättä edusta koko yliopiston näkemystä, vaan ovat esimerkkejä yksittäisten toimijoiden näkemyksistä.

"On täällä varmaan vähän sellaista eetosta, että kun täällä tehdään asioita, niin niitä ei tehdä rahasta. Rahan sotkeminen siihen arvokkaaseen työhön, professionaaliseen työhön, jota tehdään, niin siinä on edelleen se pieni jännite ja täällä on sellaisia ihmisiä, jotka voisivat rahastaa enemmän, mutta eivät tee sitä." (TaY)

Yritystoimintaan liitetään helposti myös riskin olemassaolo, joka tuntuu monien mielestä välttämisen arvoiselta asialta. Toisaalta Tampereen yliopiston edustaja oli jäsentänyt asian oivaltavalla tavalla:

"Aloitin riskienhallinta-jakson kysymällä opiskelijoilta, että kuinka moni teistä on suojannut sen riskin, että ette saa työpaikkaa opiskelujenne päätyttyä. (...) Tämä riskin käsite, joka yleensä liitetään yrittäjyyteen, liittyy tietenkin koko elämäämme." (TaY)

Yliopistoissa myös tunnistettiin, että tietyillä aloilla ja tietyille opiskelijoille yrittäjyys on keskeisempää kuin toisille. Yrittäjyyden tuntemus on arvokasta muun muassa aloilla, joilla työllistyminen ei valmistumisen jälkeen ole itsestään selvää. Toisaalta tietyt alat koetaan tavallaan yrittäjyysaloiksi:

"Koko biotech-ala on yrittäjyysala. Riippumatta siitä, menetkö keskitason johtajaksi tai tutkijaksi, niin yrittäjyystietoisuus ja yrittäjyystietotaito ovat keskeisen tärkeää liiketoiminnalle." (ÅA)

4.2 Yliopistojen välistä vertailua

Suomen yliopistokentässä ei ole selvästi tunnistettavissa ja luokiteltavissa tietynkaltaisia yliopistoja yrittäjyyteen suhtautumisen perusteella. Sovellamme seuraavassa hieman tarkemmassa analyysissä jaottelua, jossa tarkastelemme erikseen monitieteellisiä yliopistoja, teknillisiä yliopistoja, kauppakorkeakouluja, taidekorkeakouluja sekä maanpuolustuskorkeakoulua ja kuvaamme yrittäjyyteen suhtautumista ryhmittäin. (Liitteessä 4 lisätietoja kustakin yliopistosta).

4.2.1 Monitieteelliset yliopistot

Maassamme on yhteensä kymmenen monitieteellistä yliopistoa. Niissä annettava opetus on monipuolista, koulutusaloja on 18: eläinlääketieteellinen, farmasian, hammaslääketieteellinen, humanistinen, kasvatustieteellinen, kauppatieteellinen, liikuntatieteellinen, luonnontieteellinen, lääketieteellinen, maatalous-metsätieteellinen, oikeustieteellinen, psykologian, taideteollinen¹⁷, teatteri- ja tanssiala¹⁸, teknillistieteellinen, teologinen, terveystieteellinen sekä yhteiskuntatieteellinen.

Monitieteellisten yliopistojen opetustarjonta tuottaa edellä mainittujen alojen substanssia. Perinteisesti yrittäjyyteen liitettyä kauppatieteellistä koulutusta tarjoavat useissa monitieteellisissä yliopistoissa¹⁹. Siitä huolimatta liiketoimintaosaaminen koetaan usein haasteelliseksi.

¹⁷ Lapin yliopistossa on mahdollista suorittaa taiteiden kandidaatin tutkinto.

¹⁸ Tampereen yliopistossa on mahdollista suorittaa teatteritaiteen kandidaatin ja maisterin tutkinnot.

¹⁹ Monitieteellisistä yliopistoista kauppatieteellisen alan koulutusta tarjoavat Joensuun yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Kuopion yliopisto, Lapin yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto, Vaasan yliopisto sekä Åbo Akademi.

Yrittäjyysopinnot mielletään monesti kauppakorkeakoulujen tai teknillisten yliopistojen tehtäväkenttään paremmin soveltuvaksi:

"Yrittäjähänkeä yliopistossa ei ehkä sillä tavalla painoteta kuin teknisissä korkeakouluissa ja kauppakorkeakouluissa..." (TaY)

Monitieteellisten yliopistojen yrittäjyystulkinnat ovat vaihtelevia niin yliopistojen sisällä kuin välilläkin, toisin sanoen yhtä kattavaa näkemystä on mahdotonta esittää. Mikäli yrittäjyys määritellään kapeasti tarkoittamaan ulkoista yrittäjyyttä ja yrityksen omistaja-johtajuutta, tulkinta on tavallisesti se, että yrittäjyys ei ensisijaisesti kuulu yliopiston tehtäväkenttään.

"Siis sellainen idea, että me kouluttaisimme valmiita yrittäjiä, on varmaan aika vaikea mille tahansa oppilaitokselle." (TaY)

Jos taas käsitystä laajennetaan kattamaan yrittäjämäinen ajattelutapa, kuten kriittisyys ja oma-aloitteisuus, yliopistoissa tavallisesti ajatellaan, että kuvatuunlainen toiminta on aina kuulunut olennaisena osana yliopisto-opetukseen. Yrittäjyyden rooli ja sen edistäminen ymmärretään tällöin ennen kaikkea asennekasvatuksen kautta.

"Jos yrittäjyyden tulkinta on yrittäjämäisen käyttäytymisen tulkinta, eli siis opiskelussa kannustetaan omatoimisuuteen, yhteistyöhön, aloitteellisuuteen ja niin edelleen, joka menee läpi tiedekuntien ja oppiaineiden, niin tässä on varmasti yksi polku, jossa Jyväskylän yliopisto on ollut aktiivinen, samoin kuin varmasti kaikki muutkin." (JY)

Eräs nouseva alue on opettajille sekä opettajiksi opiskeleville suunnattu yrittäjyyskasvatus. Ajankohtaiseksi asian tekee erityisesti se, että yrittäjyys on liitetty osaksi kaikkia koulutustasoja²⁰.

4.2.2 Teknilliset yliopistot

Teknillisen alan korkeinta koulutusta tarjoaa maassamme kolme yliopistoa. Näissä yrittäjyys on eksplisiittisesti esillä ja yrittäjyydellä tarkoitetaan usein nimenomaan oman yrityksen perustamista ja johtamista. Kaikissa kolmessa yliopistossa²¹ substanssina ovat useat tekniikan alat, joihin on perinteisesti yhdistetty myös liiketoiminnan mahdollisuus. Lappeenrannassa on myös mahdollista opiskella pääaineena kauppatieteitä, mikä saattaa osaltaan lisätä yrittäjyyteen kohdistuvaa kiinnostusta. Pyrkimyksenä onkin, että Lappeenrannan teknillisestä yliopistosta valmistuu *"insinöörejä, jotka ymmärtävät ekonomieja ja päinvastoin."* Lisäksi Teknillisessä korkeakoulussa ja Tampereen teknillisessä yliopistossa on vahvat ja perinteikkäät tuotantotalouden osastot, joissa pääaineet ovat liiketoimintaosaamista. Teknillisillä yliopistoilla on hyvin tiiviit yhteydet elinkeinoelämän kanssa, joten yrittäjyys ja yrittäminen eivät ole vieraita elementtejä niiden toiminnassa eivätkä tätä kautta myöskään niiden opiskelijoille.

²⁰ Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelman uudet perusteet sisältävät sekä pakollisina että valinnaisina sisäiseen ja ulkoiseen yrittäjyyteen tähtäviä opintoja. Uudet perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet otetaan käyttöön vuosiluokilla 3–9 porrastaen vuosina 2004–2006, lukion opetussuunnitelman perusteet puolestaan otetaan käyttöön vuonna 2005. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004.)

²¹ Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto ja Teknillinen korkeakoulu

"Tekniikan koulutusohjelmiin voidaan kaikkiin liittää yrittäjyys, sama myös kauppatieteissä. Ei välttämättä kouluteta yrittäjiä, mutta sellaisia jotka sitä ymmärtävät." (LTY)

Teknillisissä yliopistoissa tutkittava ja opetettava substanssi kiinnostaa yrityksiä. Onkin luonnollista, että yhteistyö yritysten ja laajemmin elinkeinoelämän kanssa on runsasta ja sillä on jo pitkät perinteet. Teknillisissä yliopistoissa esimerkiksi huomattava määrä sekä maisteritason että tohtoritason lopputöistä tehdään tilaustutkimuksena yrityksille. Teknillisissä yliopistoissa myös tunnustetaan elinkeinoelämävuorovaikutuksen tarve.

"Ylivoimaisesti keskeisin tavoite TKK:lla t&k -osaamisen hyödyntämisessä on tiedon siirtäminen tehokkaalla tavalla jo olemassa oleviin kotimaisiin yrityksiin. (...) Toinen tärkeä asia, jonka eteen tehdään myöskin kaikki voitava, on aikaansaada uusia yrityksiä, joilla uudella tavalla hyödynnetään niitä tuloksia." (TKK)

"Opiskelijoilla on pakollinen harjoittelu yrityksissä. Se kanavoituu Innovaatiokeskuksen kautta. Tätä kautta on laaja kontaktipinta opiskelijoiden ja yritysten välillä. (TKK)

Teknillisissä yliopistoissa on paljon muun muassa venture-toimintaa ja ulkoista riskirahoitusta. Venture-aihepiiriä painotetaan myös opetuksessa, josta esimerkkinä Teknillisen korkeakoulun New Venture Development -kurssi. Fokus on pitkälti kasvuorientoituneessa yrittäjyydessä. Teknillisiin yliopistoihin on myös totuttu liittämään muita korkeampi spin-off -aktiviteetti. Teknillisissä yliopistoissa innovaatiojärjestelmiin on jo pitkään kiinnitetty paljon huomiota, kun taas monitieteisissä yliopistoissa parhaimmillaankin tilanne on vielä hieman heikompi:

"Seuraavan 5–10 vuoden kuluessa on pakko edelleen voimakkaasti kehittää tätä meidän innovaatiojärjestelmää suuntaan, jossa niitä merkittävimpiä kaupallistamiseen ja uuden yritystoiminnan syntyyn liittyviä esteitä poistetaan." (KuY)

Yrittäjyys ja liiketoimintaosaaminen laajemminkin ovat selkeästi läsnä teknillisissä yliopistoissa. Opiskelijat saavat jo koulutuksensa aikana kosketuksen yrittäjyyteen varsin monipuolisesti, kuitenkin opiskelijoiden yrittäjäksi ryhtyminen ei välttämättä ole toiminnan perimmäinen tarkoitus.

"Kyllä yliopistossa voidaan opettaa yrittäjyyttä, mutta emme me pysty tekemään yrittäjiä. Mielestäni teknillisessä korkeakoulussa ei ole edes viisasta yrittää niin laajoissa mitoituksissa tehdä yrittäjiä. Paljon tärkeämpää on herättää tietoisuus siitä, että ne tuotokset ja osaaminen mitä täällä teemme patenteina ja muina, niin ne saattavat olla pohja yritystoiminnalle, jonka joku toinen tekee tai jota yritykset hyödyntävät. Se on mielestäni keskeinen tehtävä meillä." (TKK)

4.2.3 Kauppar korkeakoulut

Kaupalliseen alaan erikoistuneita koulutusyksiköitä on maassamme kolme. Syksystä 2004 lähtien kaikissa näissä on ollut mahdollista opiskella yrittäjyyttä pääaineena. Yrittäjyys ymmärretään kauppar korkeakouluissa tavallisesti ennen kaikkea ulkoisena yrittäjyytenä ja siihen liitetään voimakkaasti liiketoimintaosaaminen. Sisäisen yrittäjyyden tulkinta on vahvistumassa.

"Yrittäjyys on aika vaikea määritellä. (...) Tämä koulu kokonaisuutenakin on ollut yrittäjämäinen, vaikka meillä ei sitä pääainetta ole ollutkaan." (SHH)

Näkyvyydestään ja virallisesta pääainestatuksestaan huolimatta yrittäjyys ei aineena tavoita kaikkia opiskelijoita. Yrittäjyden pääaineopiskelijamäärät ovat vanhempiin ja perinteisempiin pääaineisiin verrattuna pienemmät. Kuitenkin sivuaineopintojen kautta yrittäjyys tulee tutuksi laajemmallekin joukolle.

"Yrittäjyden oppiaine ei sinänsä ehkä ole laajentunut, mutta sillä on jo pitkät perinteet."
(HKKK)

Tutkinnonuudistus ja kehitteillä olevat maisteriohjelmat saattavat lisätä yrittäjyysopintoihin kohdistuvaa kiinnostusta ja olemassa olevaa tarjontaa. Tutkinnonuudistuksen jälkeen on mahdollista esimerkiksi rakentaa maisteriohjelma, jonne voisi kandivaiheen jälkeen hakea opiskelija, jolla on kandidaton opinnot jostakin substanssiaineesta ja maisteriopinnoissa voitaisiin pyrkiä tarjoamaan opiskelijalle yrittäjyystietämystä substanssiosaamisen tueksi päämääränä se, että opiskelija perustaisi yrityksen valmistuttuaan.

Kauppakorkeakouluilla on pitkät perinteet yritys yhteistyön ja alueellisen vaikuttamisen suhteen. Yrittäjyys näyttäytyy kauppakorkeakouluissa vahvasti elinkeinoelämän yhteistyön kautta, johon liittyy myös monenlainen alueellinen kehittäminen.

"Korkeakoulun tulee voimakkaasti kehittää yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa, ja tämä selvästi liittyy yrittäjyyteen." (TuKKK)

Kun yrittäjyyttä tarkastellaan "liiketoimintaosaaminen – substanssiosaaminen – yritteliäisyys" -jaottelun (Koiranen 2004) kautta, huomataan, että kauppakorkeakoulujen osaaminen ja tarjonta keskittyvät vahvasti yhteen yrittäjyden kannalta keskeiseen osatekijään, liiketoimintaosaamiseen.

Osa haastatelluista kauppakorkeakoulujen edustajista koki, että yrittäjyys varsinaisena toimintana (ulkoinen yrittäjyys) ei kuulu niiden toimintakenttään muuten kuin tutkimuksen ja opetuksen kohteena tai liiketoimintaosaamisen kautta. Tätä opetusta tarjotaan sivuaineopintojen ja erillisten kurssien muodossa myös muille yliopistoille.

Yrittäjyden edistämisen tavoitteet ovat pääosin maltillisia; pyritään ilmiön ymmärtämiseen samalla, kun yrittäjyydestä halutaan relevantti uravaihtoehto muiden rinnalle.

"Strategiamme rekrytointipalvelussa on, että tuomme yrittäjyyttä esille uravaihtoehtona muiden uravaihtoehtojen rinnalla. Edistetään sitä tietoisuutta." (SHH)

Kauppakorkeakouluissa on runsaasti yrittäjyyteen liittyvää osaamista myös Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutin²² ja Helsingin kauppakorkeakoulun Pienyrityskeskuksen²³ toimintojen kautta (ks. myös liite 5).

²² PK-Instituutti on yrittäjyden ja pk-yritystoiminnan uudistaja ja kehittäjä, joka on alallaan Suomen johtava ja kansainvälisesti aktiivinen. PK-Instituutin osaamisalueita ovat kasvu, perheyrittäjyys, yrittäjyys ja sisäinen yrittäjyys sekä pk- ja yrittäjyyspolitiikka. Lisätietoja: <http://www.tukkk.fi/pki/>.

²³ Pienyrityskeskus on Helsingin kauppakorkeakoulun palveluyksikkö, joka on erikoistunut pk-yritysten toiminnan kehittämiseen ja yrittäjyden edistämiseen. Koulutustoiminta tukee yritysjohton ja henkilöstön oppimista yrityksen toiminnan eri vaiheissa. Muut palvelumuodot ovat tutkimustoiminta ja yritysautomotoiminta. Tutkimustoiminnan painopisteitä ovat mm. kasvuyrittäjyys ja pk-yritysten kansainvälistyminen. Lisätietoja: <http://www.pyk.hkkk.fi/>.

4.2.4 Taidekorkeakoulut

Neljässä taidekorkeakoulussa annettava opetus liittyy monipuolisesti teatteriin, tanssiin, kuvataiteisiin ja muotoiluun. Suhde ja asennoituminen yrittäjyyteen vaihtelevat. Jotkut haastateltavat kokivat, että yrittäjyyden ja taiteen yhdistämisessä on taiteilijan identiteettiin ja kulttuuriseen kokemiseen liittyviä ristiriitoja, toiset taas näkivät yrittäjyyden luonnollisena jatkeena koulutukselle.

Yrittäjyyden ymmärtämisessä kuvaavaa on, että huolimatta siitä, että varsin monet taidealoilta valmistuvat työllistävät itse itsensä, he eivät välttämättä miellä toimivansa yrittäjinä.

"Täytyy muistaa, että freelancerit, ovat he sitten esimerkiksi toimittajia tai taitelijoita, heidäthän lasketaan Tilastokeskuksessa virallisesti yrittäjiksi. Voi olla, että nämä yrittäjät eivät kuitenkaan useinkaan miellä itseään yrittäjiksi." (Siba)

Yrittäjyyteen liitetyistä termeistä vaikeaselkoisia ovat ainakin freelancer ja taiteilijaryhmät.

"Esiintyvä taiteilija ei oikein voi olla siinä perinteisessä [yrittäjän] roolissa, hän on aina jonkun ohjaajan tai koreografin työntekijä. (...) Freelancerin käsite on moniulotteinen. Jotkut elävät sillä, että tekevät useille eri työnantajille töitä. Toiset saattavat olla omissa ryhmissä ja saavat siihen vaikka kerran vuodessa apurahan produktiota varten." (TeaK)

Freelancerina toimiminen saattaakin olla yrittäjyyttä ennen kaikkea taloudellisessa mielessä (toisin sanoen palkka ei välttämättä tule samasta paikasta, samansuuruisena, kuukausittain), kun taas yrittäjyyteen usein liitettyä vapautta ei ehkä koeta (vrt. taiteilija on aina ohjaajan tai koreografin työntekijä).

Taidealan yliopistoissa yrittäjyys ymmärretään usein akateemiseen yrittäjyyteen liitettyinä kasvuyrittäjyytenä tai muuten suuren yrityksen puitteissa tapahtuvana liiketoimintana. Eräänä syynä voidaan pitää näillä aloilla toimivien heikkoa tuntemusta ja alhaista arvostusta yrittäjyyden suhteen sekä sitä, että itsensä työllistäminen on paitsi luonnollinen, usein myös ainoa tapa työllistyä.

"Mitä taidealoilla yrittämiseen tulee, niin ainakin tällä tasolla se on nimenomaan pientä ja (...) enemmän toimeentuloa, kuin pääomien keräämistä." (TeaK)

"Yrittäjyys ammatinharjoittajana on oikeastaan itsestäänselvyys, melkein jokainen on siinä mielessä yrittäjä." (TaiK)

Taidealoilla työllistyminen on usein haasteellista ja näissä yliopistoissa usein nähtiin, että yrittäjyysopetus tulisi opiskelijoille tarpeeseen. Ongelmallisena pidettiin kuitenkin ensinnäkin sitä, miten taideopintojen tiiviiseen ja täyteen opinto-ohjelmaan saataisiin mahdutettua yrittäjyysopintoja. Toiseksi pidettiin tärkeänä sitä, että taidealoilla puhuttaisiin yrittäjyydestä sellaisella tavalla, joka ei tuntuisi vieraalta heidän kontekstissaan. Moniin, jo toteutettuihin yrittäjyysaiheisiin kursseihin suhtauduttiin hieman kriittisesti, koska niissä perusongelmana on monesti ollut se, että opettajat ovat edustaneet toista tieteenalaa eivätkä ole kyenneet onnistuneesti välittämään sanomaansa. Taidealojen yliopistoissa heräsikin ajatuksia siitä, että niiden olisi järkevää yhteisvoimin suunnitella ja toteuttaa yrittäjyysopintoja. Näin opetus pystyttäisiin toteuttamaan taidealan kontekstissa, heidän omalla kielellään ja samalla näiden suhteellisen pienten yliopistojen resurssit eivät joutuisi liian kovalle rasitukselle.

"Pienen laitoksen pienillä resursseilla on järjetöntä lähteä pois itse substanssialasta järjestelemään [yrittäjyysopetusta] isompana opintokokonaisuutena. Siinä olisi varmasti yhteistyön paikka ajatellen meidän koulua ja muita taideyliopistoja. Jonkinlaisen laajemman kokonaisuuden tai muutaman kurssipaketin rakentaminen - se on ihan selvästi teema, joka ylittää taideraajat." (TeaK)

4.2.5 Maanpuolustuskorkeakoulu

Puolustusministeriön alaisuuteen kuuluvan Maanpuolustuskorkeakoulun suhde yrittäjyyteen on etäinen: yrittäjyys ei ole juurikaan yliopistossa ja sen tarjoamissa opinnoissa esillä. Koulutuksen luonteen ja lopputuloksen valossa tulos on relevantti: koulusta valmistuu sotatieteen maistereita valtion palvelukseen ja yrittäjyyden yhdistäminen siihen on vaikeaa ja jopa epätarkoituksenmukaista.

"Meillä ei ole vastaavan kaltaista asetelmaa kuin mitä muilla yliopistoilla, jotka kouluttavat laajasti koko yhteiskunnan tehtäviin sekä julkisen että yksityisen sektorin tehtäviin. (...) Tässä mielessä koko hieno, yhteiskunnalle todella merkittävä asia, eli yrittäjyyden edistämiseen liittyvä problematiikka ei ole meille millään tavalla konkreettista." (MpKK)

"Upseerithan koulutetaan tietyn spesifin alan ammattiin eli heitä ei kouluteta yrittäjäksi. Se mikä on ominaista kauppakorkeakoululle ei ole ominaista Maanpuolustuskorkeakoululle. (...) Minä pidän tällaista liiketaloudellista yrittäjähenkisyyttä [Maanpuolustuskorkeakoulussa] vähäisenä." (MpKK)

"Meillä on yrittäjyyteen ja yrittäjyyden edistämiseen hyvin hento kosketuspinta." (MpKK)

4.3 Strategiset linjaukset

Suomalaisissa yliopistoissa ei ole varsinaisia yrittäjyysstrategioita. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yrittäjyyttä olisi useissa yliopistoissa koettu keskeiseksi strategiseksi kysymykseksi. Esimerkiksi Kuopion yliopiston edustaja painotti:

"Tämä on meille strategiatason asia. Me olemme linjanneet, että emme ole yrittäjäyliopisto, mutta olemme yritysystävällinen yliopisto." (KuY)

Haastatteluissa kävi ilmi, että yrittäjyys näkyy yliopistojen strategioissa eri tavoin. Suhde yrittäjyyteen tuntui sijoittuvan kahden seuraavan näkemyksen välille.

1) Yrittäjyys ei näy strategiassa eksplisiittisesti kovin laajasti, mutta mahdollisesti kuitenkin pieninä paloina ja monesti käytännössä yliopistossa tehdään paljon asioita yrittäjyyteen ja sen edistämiseen liittyen. Tällaisissa tapauksissa usein esitettiin, että yrittäjyys tuotaisiin strategiatasolla nykyistä näkyvämmiin esiin, eli strategiapaperit tulisi päivittää vastaamaan toiminnallista tilannetta.

"Ei meiltä varmaan varsinaista yrittäjyysstrategiaa löydy, mutta eiköhän näitä elementtejä ole ripoteltu aika moneen paikkaan; jos sieltä ne muruset poimisi, niin ehkäpä niistä jonkinlainen strategia syntyisi." (LaY)

"...esimerkiksi meidän laitoksellamme tehdään epävirallista yrittäjyystyötä uskomattoman hienolla tavalla..." (OY)

2) Yrittäjyys näkyy strategiapapereissa eri muodoissa ja laajuudessa ja siihen liittyviä toimia tehdään vaihtelevasti. Tällöin strategiset linjaukset ja käytännön toiminta eivät välttämättä kohtaa, toisaalta kyse voi olla siitä, että strategiapapereissa katsotaan tulevaisuuteen, eli siihen mihin käytännön toimien tulisi mennä.

Yrittäjyyden tärkeys yhteiskunnallisena keskusteluna tunnistettiin haastatteluissa laajasti, mistä kenties myös seurasi, että se on liitetty monissa yliopistoissa strategisiin linjauksiin.

"Jos katsoo yliopistoja, joissa opetetaan taloustieteitä, missä tahansa Skandinaviassa ja Euroopassa, niin minä en ole vielä löytänyt sitä joka sanoisi, että heillä ei ole yrittäjyys tärkeänä strategisena [painopistealueena], kaikki väittää ainakin, että yrittäjyys on hirveän tärkeitä." (ÅÅ)

"Kyllähän siis myös itse puhumme aivan toisella tavalla yrittäjyydestä kuin aikaisemmin. Samoin kuin opiskelijatkin, aivan selvästi kokevat, että siinä mielessä jos ajatellaan enemmän tätä strategista tasoa, niin kyllähän se on aivan toisella tavalla mukana kuin olisin sen valmis sanomaan verrattuna tilanteeseen 5 vuotta sitten." (SHH)

Yrittäjyys on joissakin yliopistoissa voimakkaasti esillä, osittain jo siitä syystä, että yrittäjyys on oppiaine tai siitä on tarjolla erillisiä opintoja. Toisissa yliopistoissa yrittäjyys ei niinkään esiinny opintojen kautta, vaan laajempaan ilmiöön, jossa ollaan monipuolisesti mukana.

"Yrittäjyyden edistäminen strategiatasolla lähtee siitä että se tapahtuu osana isompia kehittämissuunnitelmia. Se ei ole mikään erillinen hanke (...) Se kytketään erilaisiin koulutusohjelmiin, pitkäkestoisiin koulutusohjelmiin, sisään." (VY)

Strategisten linjausten yhteydessä voisi keskustella yrittäjyyden näkyvästä ja näkymättömästä roolista laajemminkin. Jos yrittäjyys ei ole eksplisiittisesti esillä (esim. aineen tai kurssin nimessä mukana), onko silloin vaarana, että yrittäjyysteema katoaa yliopiston sisään? Yliopistot ovat laajoja, monitahoisia ja verkostomaisia kokonaisuuksia, ja toimijoiden on monesti hankalaa tietää, mitä kollegat tekevät. Kaikki toimijat eivät ole selvillä kaikista yliopiston sisäisistä prosesseista tai painotuksista. Tämä kävi ilmi myös haastattelutilanteissa. Pääsääntöisesti haastatellut kokivat tämän tutkimuksen empirian keräämisen vuoksi järjestetyt haastattelut oikein hedelmällisinä tilaisuuksina. Yliopistojen toimijat pääsivät haastatteluissa keskustelemaan siitä, mitä omassa yliopistossa jo tehdään ja useissa tapauksissa haastatellut ryhtyivät haastattelun kuluessa tai jälkeen ideoimaan uusia, yrittäjyyteen liittyviä asioita.

Yrittäjyyden näkyvyys/näkymättömyys on myös yhteydessä siihen, keitä yliopistojen edustajia kussakin yliopistokohtaisessa haastattelussa oli paikalla. Yrittäjyysmieliset ja yrittäjyyden parissa työtään tekevät näkevät epäilemättä yrittäjyyden roolin yliopistossa toisin kuin sellaiset, joiden työ liittyy yrittäjyyteen ohuemmin.

4.4 Yrittäjyyden opetustarjonta

Lähes kaikissa yliopistoissa on tarjolla yrittäjyyteen liittyvää opetusta, mutta sen määrä ja muodot vaihtelevat²⁴. Yrittäjyyttä opetetaan erityisesti yrittäjyys-aineen puitteissa. Lisäksi monissa muissakin aineissa on vaihtelevasti yrittäjyys-elementtejä. Nämä elementit joko tuotetaan itse tai ne "ostetaan" yrittäjyysaineelta. Tarjonnan laajuutta on lisännyt vuonna 2004 voimaan tullut valtakunnallinen JOO -sopimus.

Viidessä yliopistossa yrittäjyys on mahdollista valita pääaineeksi. Lisäksi useissa haastatteluisissa painotettiin, että jos yrittäjyys hahmotetaan yritteliäisyydeksi, oma-aloitteiseksi ja aktiiviseksi asennoitumistavaksi, niin tämä on peruslähtökohta yliopistojen koko toiminnassa.

Pääaineopetusta yrittäjyydestä tarjoavat tällä hetkellä Helsingin kauppakorkeakoulu, Svenska Handelshögskolan, Turun kauppakorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto ja Kuopion yliopisto.

Helsingin kauppakorkeakoulussa aine on nimeltään *yrittäjyys ja pienyritysten johtaminen* ja se sijaitsee markkinoinnin laitoksella. Aineessa on kolme erikoistumisohjelmaa: pääomapartneri ja kasvuyrittäjäohjelma, konsultti-asiantuntijaohjelma sekä kaupan erikoistumisohjelma. Yrittäjyys-aine tekee yhteistyötä HKKK:n Pienyrityskeskuksen kanssa.

Svenska Handelshögskolanissa yrittäjyys-aine on nimeltään *företagande och företagsledning* (Entrepreneurship and Management) ja se sijaitsee johtamisen ja organisaatioiden laitoksella. Yrittäjyyttä voi opiskella Hankenin molemmilla kampuksilla (Helsingissä ja Vaasassa). Opetuksen päämääränä on tarjota opiskelijoille valmiudet yrityksen johtamiseen ja kehittämiseen. Opintoissa on mahdollista valita erikoistumiskursseja: yrittäjyys teoriassa ja käytännössä sekä knowledge management.

Turun kauppakorkeakoulussa on *yrittäjyyttä* pääaineena ollut mahdollista opiskella syksystä 2004 lähtien. Aine sijaitsee johtamisen laitoksella. Opetusta tuotetaan johtamisen laitoksen ja PK-Instituutin yhteistyönä. PK-Instituutin toiminnassa korostuvat elinkeinoelämäkontaktit, mikä myös näkyy opintotarjonnassa ja toimintatavoissa. Yrittäjyysopinnojen tarkoituksena on antaa opiskelijalle monipuoliset valmiudet yrittäjänä sekä yrittäjämäisissä asiantuntijatehtävissä pienissä ja suurissa organisaatioissa toimimiseen.

Jyväskylän yliopistossa *yrittäjyys*-aine sijaitsee taloustieteiden tiedekunnassa. Ainetta on mahdollista opiskella perinteisen pääaineopetuksen lisäksi AUCTOR -maisteriohjelmassa, jossa se on pääaineena. Jyväskylässä yrittäjyyden opetus on painottunut erityisesti pk-yrityksiin, ulkoiseen ja sisäiseen yrittäjyyteen ajattelutapana sekä perheyrittäjyyteen. Myös Lapin yliopistossa on organisoitu yrittäjyyden maisteriohjelma (Case 1).

²⁴ Luvussa esitetyt yrittäjyyden opetustarjontaa koskevat tiedot perustuvat yliopistokohtaisiin haastatteluihin sekä yliopistojen www-sivujen tietoihin.

Case 1. Yrittäjyys -maisteriohjelma

(Kirjoittanut: Seppo Särkkä, Lapin yliopisto)

Lapin yliopistossa toteutettiin elämysteollisuuden maisteriohjelmakokonaisuus vuosina 2000–2004. Lähtökohtana oli matkailu, media, viihde sekä design kontaktipintojen yhdistäminen ja uusien toiminta-alojen synnyttäminen. Maisteriohjelmien toteuttajina olivat yhteiskuntatieteiden tiedekunta, taiteiden tiedekunta sekä menetelmätieteiden laitos. Maisteriohjelmat olivat: Yrittäjyys maisteriohjelma (YRMO), Informaatioteknologian maisteriohjelma (ITMO), Multimedian maisteriohjelma (MUMO) ja Graphic Management (GRAMA). Tavoitteena on ollut osaamiskeskusohjelman mukaisesti tuottaa alueelle uutta osaamista, työvoimaa, yrityksiä ja näin myötävaikuttaa alueen kehittämiseen ja osaamisen kasvuun. Ohjelmilla on ollut yhteinen ohjausryhmä.

Maisteriohjelmat olivat ylempään korkeakoulututkintoon johtavia yksi- tai monitieteisiä ohjelmia, joihin voi hakeutua alemman yliopistotutkinnon tai riittävän opintoviikkomäärän yliopistossa suorittanut henkilö. Myös ammattikorkeakouluopintoja on jossain määrin luettu hakijan hyväksi. Ohjelmissa oli erillishaku.

Maisteriohjelmissa osa opiskelijoista oli työssäkäyviä henkilöitä, osa päätoimisia opiskelijoita. Kyselyjen perusteella tiedetään, että opiskelijat ovat olleet hyvin tyytyväisiä sekä ohjelmien sisältöön että järjestelyihin. YRMO on lisännyt Pohjois-Suomen liiketoimintaosaamista ja parantanut yritystoiminnan edellytyksiä alueella mm. vahvistamalla osallisyrittäjien liiketoimintaosaamista. Ohjelma on kouluttanut ammattilaisia (myös työssäkäyviä), joilla on valmiudet työllistää itsensä yrittäjinä. YRMO on lisännyt tiedekunnan näkyvyyttä yrittäjäkoulutusmarkkinoilla. Ohjelman monialaisuus on lisännyt tiedekuntien välistä yhteistyötä. YRMO on toiminut myös pilottihankkeena suunniteltaessa alan tutkintokoulutusta Lapin yliopistossa.

YRMOsta on valmistunut 16 maisteria. Lisäksi viisi henkilöä valmistuu kevään 2005 aikana. Uusia yrityksiä on perustettu 11. Maisteriohjelmista on välittömiä hyötyjä sekä välillisiä ja pitkän aikavälin hyötyjä. Yksilön tietotaidon ja osaamisen vahvistuminen, työmarkkinakelpoisuuden paraneminen, itsetunnon ja statuksen vahvistuminen sekä myös taloudelliset hyödyt ovat osallistujien saamia välittömiä hyötyjä.

Lappi hyötyy työntekijöiden ja mukana olleiden yrittäjien osaamisen vahvistumisen ja uusien asiantuntijoiden syntyminen myötä. Ohjelmien toiminnan synnyttämät rahavirrat kerrannaisvaikutuksineen tuottavat työtä ja tuloa maakunnassa. Verotulot vahvistavat julkista sektoria.

YRMO lisäsi Pohjois-Suomen liiketoimintaosaamista ja paransi yritystoiminnan edellytyksiä alueella. Ohjelma antoi opiskelijoille sellaisia lisävalmiuksia, joita yritystoiminnan käynnistäminen ja menestyksellinen johtaminen edellyttävät.

Kuopion yliopiston informaatioteknologian ja kauppatieteiden tiedekunnan kauppatieteiden laitoksen opetustarjonta on keskittynyt erityisesti pk-yrityksiin ja yrittäjyyteen. *Yrittäjyys*-aineen katsotaan antavan opiskelijoille valmiudet paitsi toimia yrittäjänä, myös toimia monissa julkisen ja yksityisen sektorin suunnittelu-, kehittämis- ja asiantuntijatehtävissä.

Yrittäjyyden sivuaineopetusta tarjotaan myös joissakin sellaisissa yliopistoissa, joissa yrittäjyyttä ei ole tarjolla pääaineena. Esimerkiksi Tampereen teknillisen yliopiston ja Tampereen yliopiston opiskelijoille on tarjolla yrittäjyyden sivuainekokonaisuus. Siitä vastaavat yhteistyössä Tampereen teknillisen yliopiston teollisuustalouden laitos ja Tampereen yliopiston kauppatieteiden laitos. Myös esimerkiksi Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa ja taloustieteen laitoksella on mahdollista valita yrittäjyyden ja yrittäjyys-

kasvatuksen sivuaineopintoja.

Teknillisissä yliopistoissa on vaihtelevasti tarjolla yrittäjyyteen liittyviä opintokursseja ja opintokokonaisuuksia. Lisäksi esimerkiksi Lappeenrannassa opiskelijat voivat valita yrittäjyyden ja yritystoiminnan opintosuunnan tai teknologiayrittäjyysopinnot (Case 2). Näihin on sisällytetty muun muassa 20 opintoviikon laajuiset pakolliset yrittäjyysopinnot. Opinnot tulevat itsenäiseksi yrittäjäksi ryhtymistä, työskentelyä pk-yrityksissä tai yrittäjyyden edistämis-tehtävissä. Lisäksi Teknillisessä korkeakoulussa on jo pitkään ollut tarjolla esimerkiksi Enterprise Forum -kurssi, jossa menestyneet yrittäjät ovat olleet tärkeässä roolissa.

Case 2. Teknologiayrittäjyysohjelma

(Kirjoittanut: Ahti Lehtomaa, Lappeenrannan teknillinen yliopisto)

Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa yhdistyy tekniikan ja talouden osaaminen sekä perusopetuksessa että tutkimuksessa. Perustamisestaan lähtien yliopisto on toiminut kiinteässä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Uudistuvan ja aikaansa seuraavan yliopiston opetusohjelmaan on vuodesta 1998 alkaen kuulunut diplomi-insinöörin tutkintoon johtava teknologiayrittäjyysohjelma.

Teknologiayrittäjyyskoulutuksesta on muodostunut opiskelijoiden keskuudessa hyvin suosittu vaihtoehto. Vuosittain koulutukseen pyrkivien opiskelijoiden määrä on ollut noin 150–200 henkilöä, joista hieman alle puolet on voitu ottaa yliopiston opiskelijoiksi. Teknologiayrittäjyysohjelmaan tulevien opiskelijoiden määrä on siten noin 10 % koko yliopiston teknisten tieteiden opiskelijoiden vuotuisesta sisäänotosta.

Teknologiayrittäjyysohjelmasta valmistuu tekniikan eri aloille yrittäjämäiseen ajattelutapaan sitoutuneita diplomi-insinöörejä, jotka tiedoiltaan ja taidoiltaan tyydyttävät pk-yritysten henkilöstötarvetta. Näillä diplomi-insinööreillä on valmiudet toimia joko itsenäisinä yrittäjinä tai pk-yritysten johto- ja asiantuntijatehtävissä.

Yrittäjiksi aikoville ja jo opiskeluaikanaan yrittäjinä toimiville henkilöille annetaan koulutuksen aikana ne työkalut, joilla he pärjäävät alati kiristyvässä ja kansainvälistyvässä liiketoiminnassa. Erityistä huomiota kiinnitetään hyvään insinööritaitoon ja sen kaupalliseen hyödyntämiseen.

Opiskelijoiden valittavina ovat energiatekniikan, ympäristötekniikan, kemiantekniikan, konetekniikan, sähkötekniikan, tietotekniikan ja tuotantotalouden koulutusohjelmat. Opiskelun aikana perehdytään mm. suunnitteluun, valmistukseen, kilpailijoiden analysointiin, rahoitukseen ja markkinoinnin keskeisiin kysymyksiin.

Tämän tutkimuksen puitteissa ei ollut mahdollista kerätä tietoja kunkin yliopiston osalta siitä, kuinka paljon mahdollisessa yrittäjyys-aineessa suoritetaan opintoviikkoja itse yliopistossa tai JOO-opintojen kautta muissa yliopistoissa.

Yliopistollisen yrittäjyysopetuksen uutena tulokkaana voidaan nähdä opettajankoulutukseen liittyvä yrittäjyysopetus²⁵. Tällöin opetusta kutsutaan usein *yrittäjyyskasvatukseksi*. Aihe on ajankohtainen erityisesti siitä syystä, että yrittäjyys-teema tulee jossain muodossa läpäisemään koko koulutusjärjestelmän. Tämä vaatii muun muassa opettajankoulutuksen kehittämistä. Opettajien yrittäjyys-tietoisuutta tulisi lisätä ja keskittyä yrittäjyysmyönteiseen asennekasvatukseen.

"Pullonkaulana ovat yrittäjyyden hyvät opettajat. Tässä suhteessa opettajien täydennyskoulutus ja uusien valmistuvien opettajien varustaminen yrittäjyyskasvatuksen opeilla sekä sisällöllisesti että pedagogisesti on tosi tärkeää." (JY)

Erityisesti opettajaksi opiskeleville suunnatusta yrittäjyysopetuksesta on esimerkki Helsingin yliopiston yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen opintokokonaisuus (15 ov). Opintokokonaisuus toteutetaan käyttäytymistieteellisen tiedekunnan laitosten, maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan ja Taloudellisen Tiedotustoimiston välisenä yhteistyönä. Opintokokonaisuus antaa kasvatustieteen opiskelijoille sekä eri aineiden opettajille tai opettajaksi opiskeleville perustietoa yrittäjyydestä; sen muodoista ja tehtävästä yhteiskunnassa. Näkökulma on monitieteinen ja pääpaino on kasvatus- ja liiketaloustieteissä.

Myös esimerkiksi Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksessa²⁶ on perehdytty yrittäjyyskasvatukseen (Case 3).

²⁵ Opettajien koulutuksessa perustiedot yrittäjyydestä liitetään kaikkien peruskoulutuksessa olevien koulutuksen yhteyteen. Lisäksi yrittäjyyskasvatuksesta laaditaan 15 opintoviikon laajuinen opintokokonaisuus yliopistojen kasvatustieteellisten tiedekuntien ja niiden opettajankoulutuslaitosten käyttöön osaksi valinnaisten opintojen tarjontaa. Myös yliopistojen opettajankouluttajien täydennyskoulutuksen vuoden 2004 yhdeksi painopisteeksi otettiin yrittäjyyskasvatus. (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma.)

²⁶ Lisätietoja: <http://www.uta.fi/palvelut/yrityspalvelut/tutkimuspalvelut/ammkasv.html>

Case 3. Yrittäjyyskasvatus

(Kirjoittaneet: Paula Kyrö & Talvikki Kauppi, Tampereen yliopisto)

Tampereen yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksessa käynnistyi tieteelliseen tutkimukseen perustuva yrittäjyyskasvatuksen opetus ja tutkimus vuonna 2003. Tavoitteena on luoda ammattikasvatuksen tiedeperinteestä nouseva yrittäjyyskasvatuksen keskittymä, joka kokoaa tutkijoita ja opettajia vaihtamaan ajatuksia ja kehittämään opetusta. Yrittäjyystutkimuksen kentässä kiinnitytään eurooppalaiseen tutkimustraditioon.

Käynnistymisen mahdollisti opetusministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön yllähallinnollinen yhteistyö ESR-rahoitteisessa EntrEduc- hankekokonaisuudessa. Hankekokonaisuus integroi innovatiivisesti opettajien koulutuksen (EntrePeda-hanke), virtuaalioppimisen (EntreNet-hanke) ja liiketoimintaosaamisen prosessit (EntrEdu-hanke) tutkimukseen ja opetukseen.

Ensimmäisessä vaiheessa käynnistettiin 15 opintoviikon perusopintojen tasoinen opetus monitieteiselle yliopistokonsortiolle, johon kuuluvat Tampereen ja Helsingin yliopistot, Lappeenrannan teknillinen yliopisto ja Hämeen ammattikorkeakoulu. Hankkeessa konseptoitii oma yhteistoiminnallinen virtuaalinen oppimisympäristö EntreNet (*www.entrenet.fi*), käynnistettiin tutkimustoimintaa, tiivistettiin kansainvälistä yhteistyötä, luotiin alueellisia verkostoja ja kehitettiin oma julkaisusarja vuonna 2004.

Meneillään olevassa, toisessa vaiheessa on saatu kokeiluun uusi 20 ov:n tutkimuspainotteinen aine/syventävien tasoinen oppikokonaisuus, johon osallistuu myös tutkijoita eri tutkijaryhmistä. Vuoden 2004 syksyllä avattiin EntreNet-oppimisympäristön ensimmäinen vaihe. Samaan aikaan lisättiin virtuaalisten aineistojen tuottamista ja tutkimusaineistojen saatavuutta käynnistämällä tieteellisten kokoelmien hankinta.

Lyhyen taipaleensa aikana Opetusministeriö on nimennyt yksikön yhdessä Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen kanssa yrittäjyyskasvatuksen opettajankoulutuksen kehittämisen valtakunnalliseksi koordinaatioyliopistoksi ja yrittäjyyskasvatus on valittu yhdeksi Hämeen osaamiskeskuksen kärkihankkeeksi. Koordinaatorooli kokoaa opettajankoulutuslaitosten ja harjoittelukoulujen edustajia yhdessä kehittämään valtakunnallista tutkimusperusteista opetustarjontaa ja virtuaalista oppimista.

Kasvatustieteellisessä yhteistyössä yrittäjyyskasvatus on otettu hyvin vastaan. Se on koonnut innostuneita osanottajia omiin teemaryhmiinsä niin Aikuiskasvatuksen kuin Kasvatustieteenkin tutkijapäivillä. Myös Pohjoismaisessa aikuiskasvatuksen tutkijataapaamisessa yrittäjyyskasvatuksella on oma teemaryhmänsä keväällä 2005. Vuoden 2006 Aikuiskasvatuksen tutkijatapaaminen järjestetään Hämeenlinnassa. Kansainvälisessä yhteistyössä yrittäjyyskasvatuksella on myös oma roolinsa eurooppalaisessa monialaisessa yrittäjyysyksiköiden verkostossa ja seuraava Ranskasta lähtöisin oleva "European Summer University on Entrepreneurship Research" tapahtuma järjestetään Hämeenlinnassa vuonna 2006.

Hyvät kokemukset sekä tutkimuksen käynnistymisestä, oppikokonaisuuksista että valtakunnallisesta yhteistyöstä kannustavat jatkamaan ja syventämään kehitystyötä. Edessä on yrittäjämäinen prosessi, johon toivotaan entistä enemmän toimijoita ja kehittäjiä. Lisätietoja: *www.uta.fi/entrenet*.

Eräs yrittäjyysopetukseen liittyvä kiinnostava kysymys on, missä määrin yrittäjyyttä voidaan opettaa yliopistoissa (Fiet 2000). Onko esimerkiksi yrittäjähengen luominen ja asenteisiin

vaikuttaminen tehtävä jo peruskoulun ala-asteella tai jopa jo päiväkodissa vai voidaanko niihin ratkaisevasti vaikuttaa vielä yliopistossa?

Melko yleinen näkemys haastattelujen perusteella oli, että yrittäjyyttä on mahdollista opettaa yliopistoissa. Tällöin nousevat keskeisiksi yrittäjyyden opettajat ja opetusmenetelmät: kenen tulisi toimia opettajana ja minkä tyyppisiä opetusmenetelmiä tulisi käyttää?

"Olemme pyrkineet korostamaan sitä, että koska yrittäjyys on innovatiivinen, luova prosessi, mahdollisuuksiin tarttumista, niin se myös jollakin tavalla näkyisi siinä, kuinka opetetaan."
(TuKKK)

Innovatiivisia opetusmenetelmiä on käytössä myös muualla, esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa (Case 4).

Case 4. Pedagoginen draama yrittäjyyden opetuksessa ja oppimisessa (Kirjoittanut: Matti Koironen, Jyväskylän yliopisto)

Opettajavuosinani olen tullut huomanneeksi, että luentojen avulla on hankalampaa tuottaa osaamista sellaisesta opittavasta aineksesta, jossa affektisilla asioilla on suuri merkitys. Esimerkiksi tunnelatautuneista asioista (yrittämisen ilo, yrittäjyyttä kohtaan tunnettu pelko, vaikeuksien aiheuttama mielipaha) tai suhtautumiseen liittyvistä asioista (arvot, asenteet, kateus jne.) voidaan hyvin rakentaa toisenlaisia oppimistilanteita.

Oppiminen, johon liittyy kokemuksellisuus ja elämyksellisyys, on ratkaisu em. ongelmaan. Tällainen oppiminen on mahdollista myös luokkahuonetilanteessa, kun avuksi otetaan pedagoginen draama. Näytelmässä on hyvä olla orientoiva taustakertomus (juoni), mutta kaikki muu voikin perustua ohjattuun improvisointiin. Opettaja luo oppimistilanteen, jossa opiskelijat näyttävät ja toiset opiskelijat tekevät havaintoja (reflektoimalla teoriaan). Lopuksi asioista keskustellaan (= vuorovaikutteinen luento) opettajan johdolla.

Vaikka "amatöörinäyttelijöitä" eli opiskelijoita on kerrallaan vähän repliikkejä vaihtamassa, voidaan menetelmää käyttää myös suurille opiskelijaryhmille. Olen käyttänyt menetelmää opintojaksolla, jossa oli 400 hengen saliyleisö, mutta oppimistulosten kannalta parempi on pienempi oppiva ryhmä, esimerkiksi 20 - 30 henkeä.

Eläytymismenetelmä on tuttu käsite laadullisen tutkimuksen tiedon keruussa. Annetaan jokin tutkittava teema ja siihen liittyvä taustakertomus, ja pyydetään haastateltavaa eläytymään asiaan sekä tuottamaan siitä omaa diskurssia. Tavallaan sama idea on pedagogisessa draamassa, mutta nyt eläytyminen ja puhe palvelevatkin opetusta tai oikeammin oppimista.

Pedagogisen draaman avulla on opiskeltu esimerkiksi seuraavia teemoja:

- konepaja-tiimiyrityksen alkutaival alkuideasta viisi vuotta eteenpäin
- nuoren yrittäjäpariskunnan uravalinnat ja arvot (työn ja perhe-elämän yhteensovituksen ongelmat sukuyritystä jatkettaessa)
- ikääntyvän perheyrittäjän ongelmallinen sukupolvenvaihdos ja siihen liittyvä seuraajapolven sisarkateus
- liikeidean esittäminen uskottavasti (konsultin avulla) pankin rahoitettavaksi (eli alkavan yrityksen käynnistysvaiheen luottoneuvottelut pankkimiljöössä)
- pienen perheyrityksen tuhoutuminen toisen yrittäjäpolven aikana (ks. liite 6).

Noista kaikista on olemassa 1–2 sivun kehystarina, jonka jaan opiskelijoille 1–2 vrk ennen pedagogista draamaa. Näytelmä liitetään sellaiseen kurssiin (esim. Perheyrittäjäisyys), jonka aikana mainittua asiaa on opittu myös jo ennakkoon käsitteoreettisesti. Teoria antaa kyvyn hahmottaa ja jäsentää näytelmässä esitettyä todellisuutta. Pedagoginen draama tekee teorian eläväksi ja asian konkreettisemmaksi. Elämykset, joita koetaan, lujittavat oppimista. Näytelmien juonissa on yleensä sekä ilon että harmin aiheita, kuten yrittäjän elämässä muutenkin on.

Annan h-hetkellä näyttelijäryhmälle kerrallaan muutaman minuutin ajan mahdollisuuden valmistautua tiimissä mentaalisesti kyseisen kohtauksen näyttelemiseen. Kun alkuvaiheen kankeus ja jännitys on voitettu, mikä tapahtuu hetkessä, opiskelijat improvisoivat todella taitavasti omat roolinsa. Jännitettä syntyy näytelmän aikanakin siitä, että oma ajateltu repliikki täytyy vielä viime tingassa ehkä muuttaa, kun vastaanäyttelijä sanookin ihan muuta, kuin itse oli odottanut.

Salin etuosassa on näyttelijöille vain tuoliryhmiä tms., jos halutaan osoittaa esimerkiksi, että kyse on yrityksen hallituksen kokouksesta. Rooleja saa ja pitää "ylinäytellä". Hahmoista saa tehdä puhuvia karikatyyrejä, mutta pelleilyyn asti ei ole lupa mennä. Näytteleviä pienryhmiä vaihdetaan eri kohtausten välillä, jotta mahdollisimman moni pääsee vuorollaan eläytymään. Tietty ylikorostaminen vahvistaa sanoman perillemenoaa, mutta pelleily veisi oppimistilanteelta pohjan pois.

Opintojakson jälkeen annan usein vielä tehtäväksi refleктоivan esseen, jota kirjoittaessa näyttelemisestä ja/tai näytelmän seuraamisesta on ollut hyötyä.

Pedagogisista menetelmistä draamalla on ollut mahdollista näppärästi yhdistää:

- elämyksellinen oppiminen,
- kokemuksellinen oppiminen,
- soveltava ja refleктоiva oppiminen (teoria à käytäntö à teoria),
- case- eli tapausperustainen oppiminen,
- tekemällä oppiminen tai ainakin "simulointi",
- ongelmaperustainen oppiminen,
- sivutuotteena: viestinnällisten metataitojen (esimerkiksi neuvottelutaito) ja observointitaitojen oppiminen.

Kuten huomataan, pedagoginen draama on didaktisesti laadukas ja kustannustehokas tapa opettaa ja oppia. Opiskelijat ovat palautteessaan kiittäneet siitä, että draama on erilainen ja piristävä kokemus akateemisessa opiskelussa, jossa luento-opetusta on edelleen paljon. Draaman rinnalla on syytä olla muita oppimistapoja, kuten kirjallisuuden omaksumista, luentoja, esseetehtäviä jne. Monimuotoista, eikö totta?

Yrittäjäyysopetus yliopistossa keskittyy tyypillisesti yrittäjäyys-ilmioon; sen kuvaamiseen, yrittäjäyysprosessin tunnistamiseen sekä mahdollisesti erilaisten yrittäjäyteen liitettävien tietojen ja taitojen opettamiseen. Yrittäjäyysopetus ei ole varsinaisesti yritystoiminnan käynnistämiseen tähtäävää. Joissakin haastatteluissa pohdittiin yrittäjäyys-aineen sisältöjä seuraavasti:

"Mitä yrittäjäyys-oppiaine sitten sisältää? Yleensä se sisältää liiketoimintaosaamista ja yrittäjähenkeä." (VY)

"Kun peruskoulutuksessa lähdetään etsimään rajaa sille, mikä on yrittäjäyyskoulutusta ja mikä on kauppatieteellistä muuta koulutusta, rajat ovat erittäin hämäriä.

Yrittäjäyteen tulee elementtejä kaikista aineista." (TuKKK)

4.5 Yrittäjyysopintojen tavoitteet

Yrittäjyysopetuksella voi olla lukuisia tavoitteita (ks. luku 3.3.1). Yrittäjyysopetuksen tavoitteet yliopistokentässä ovat vielä melko eriytymättömiä ja selkiintymättömiä. Opetuksen tavoitteita ei useinkaan haastatteluissa selkeästi eksplikoitu, vaan pikemminkin ne ovat luonteeltaan yleisiä ja haastateltavien henkilökohtaiset käsitykset tulevaisuuden kehityssuunnista muokkasivat niitä. Varsin tavallista oli, että yrittäjyysopetuksen tavoitekenttä määriteltiin laajasti. Ei kuitenkaan liene mahdollista tehdä tiukkaa rajausta yrittäjyysopetukselle asetetuista tavoitteista, sillä monet niistä toteutuvat käytännössä lomittain. "Lopputulokseen" vaikuttavat myös opiskelijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet sekä kiinnostuksen kohteet. Näin ollen esimerkiksi lisääntynyt tieto yrittäjyydestä tai yritteliäs suhtautumistapa työhön saattavat jossakin tilanteessa johtaa oman yrityksen perustamiseen, toisessa taas eivät.

Yrittäjyysopetuksen tavoitteita pohdittaessa yliopistoissa tunnistettiin myös paine akateemisten yrittäjien ja yrittäjyyden lisäämiselle. Vaikkei ensisijaisena tavoitteena välttämättä olekaan yrittäjyyden lisääminen, monet opetukselliset toimet keskittyvät yrittäjyyden ymmärtämiseen ja sisäisen yrittäjyyden edistämiseen, jotka osaltaan saattavat madaltaa yrittäjäksi ryhtymisen kynnyksiä ja tuovat yrittäjyyttä akateemisille tutummaksi uravaihtoehdoksi.

Yrittäjäksi ryhtymistä on turha pyrkiä edistämään, mikäli asenne on kielteinen eikä yrittäjyyttä mielletä omalla kohdalla potentiaalisena uravaihtoehtona. Yrittäjäksi ryhtymisen edistämiseksi tarvitaan muokkausta asenteissa; yrittäjyyden hahmottumista yhdeksi todelliseksi ja mahdolliseksi uravaihtoehdoksi muiden uravaihtoehtojen rinnalle. Vasta tämän jälkeen opintojen painopiste kannattaa kohdentaa yrittäjäksi ryhtymisen edistämiseen. (Hytti 2004c.)

Opetuksen tavoitteita listattaessa todettiin monesti, että yliopiston ensisijaisena tehtävänä ei ole tuottaa maahamme lisää yrittäjiä. Kuitenkin laajemmin tulkiten yritystoiminnan käynnistäminen ja sen kehittäminen (spin-offit, yhteistyö elinkeinoelämän kanssa) nähtiin joissakin yliopistoissa tavoittelemisen arvoiseksi.

"Meidän tehtävämme ei ole suoranaisesti yritystoiminnan käynnistäminen yliopistossa, vaan käynnistää kehitys- ja tutkimusprojekteja yhteistyössä, eli siis luoda yhteistyösuhteita elinkeinoelämään ja yhteiskuntaan." (TaiK)

"Ykköstavoite ei ole uusien yritysten perustaminen, vaan Suomen kilpailukyvyyn, talouselämän ja yhteiskunnan tukeminen olevissa rakenteissa – ja sen täydentäminen uusilla yrityksillä." (TKK)

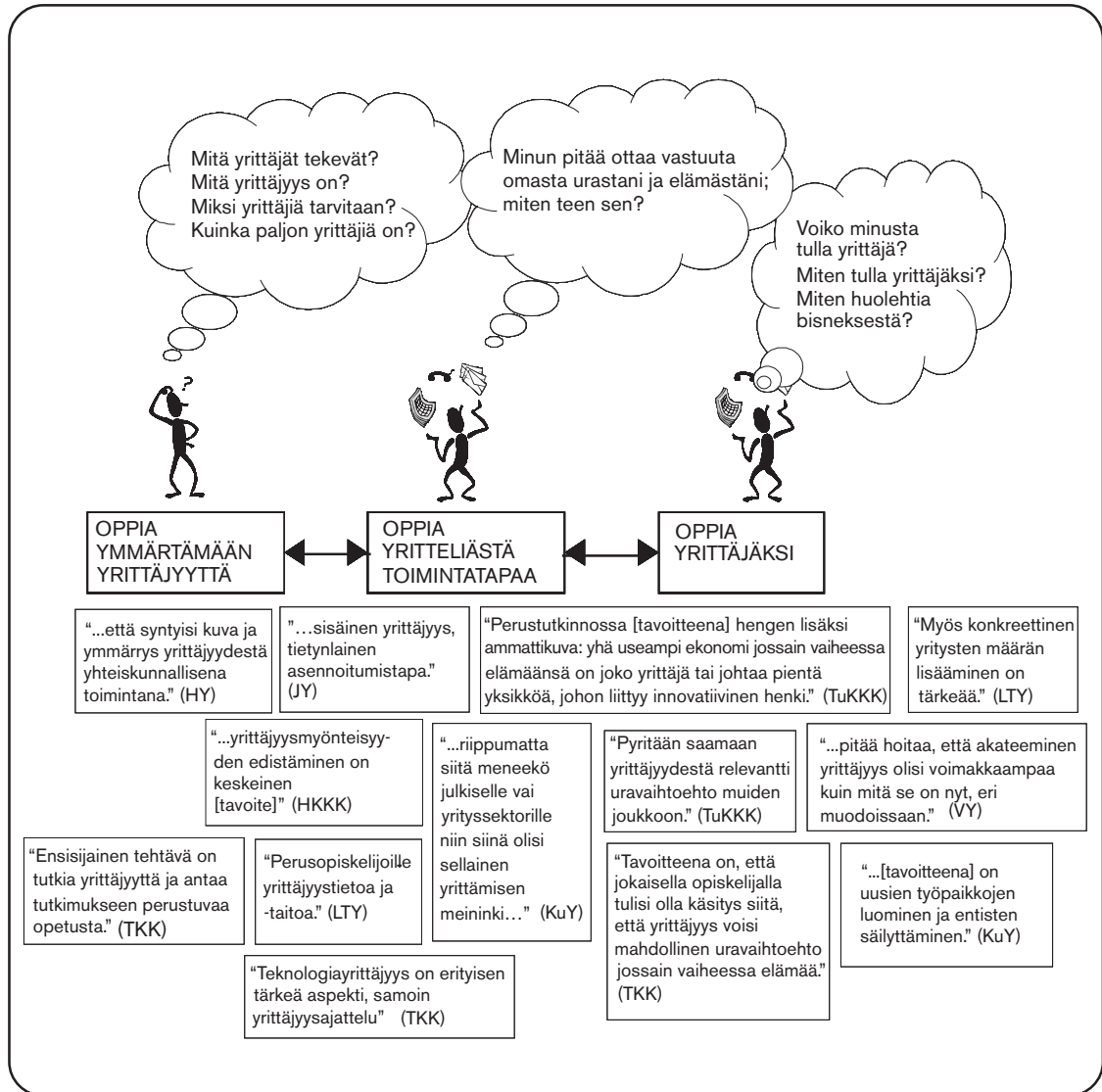
Joissakin yliopistoissa yritysten ja yrittäjien määrän lisäämistä pidettiin eräänä tavoitteena. Myös pk-sektorille suuntautuminen perinteisen suurten yritysten ja julkisen sektorin orientaation sijaan nostettiin joissakin haastatteluissa esille. Näkökulma on luonteva, koska Suomen yrityskannasta valtaosa on pk-yrityksiä (Yrittäjyyskatsaus 2004).

Monissa haastatteluissa eräänä yrittäjyysopetuksen tavoitteena mainittiin yrittäjyyteen liittyvän tiedon lisääminen. Tällöin usein myös nähtiin, että tiedolliset valmiudet saattavat myöhemmin edesauttaa yrittäjäksi ryhtymistä.

"Minusta me olemme onnistuneet oppiaineena, jos yrittäjyydestä on sisäistynyt ajattelu-, toiminta- ja suhtautumistapa työntekoon. (...) Ja mikäli siinä onnistutaan, niin sen turvin moni ihminen noin 35-vuotiaana käynnistää oman yrityksen. Jos yrittäjyyskasvatuksen lähtökohta on vain se, että annetaan sen tyyppistä koulutusta, että tulee lisää yrityksiä, niin se on kapeampi näkökulma tähän asiaan. Mutta sekin on tärkeätä työtä. Kyllä Suomeen kaivataan uusia ja kasvavia yrityksiä." (JY)

Tavoitteellista huomiota sai myös yleinen yrittäjämäisyys, toisin sanoen yrittäjämäisten toimintatapojen kehittäminen. Tavoite ei niinkään pidä sisällään ulkoisen yrittäjyyden mahdollisuutta, vaan keskittyy erityisesti sellaisten henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittämiseen, joiden avulla on mahdollista toimia niin työssä kuin laajemmin muillakin elämän osa-alueilla aloitteellisesti ja vastuullisesti.

Kuvioon 10 on kerätty joitakin esimerkkejä haastatteluissa esiin tulleista yrittäjyysopintoihin kohdistuneista tavoitteista.

Kuvio 10. Yrittäjyysopintojen tavoitteita (mukaillen State-of-art of enterprise... 2002, ks. myös kuvio 6 sivulla 25)

Yliopistoja ei ole mahdollista asettaa puhtaasti vain yhteen kategoriaan yrittäjyysopetuksen tavoitteiden perusteella (onko tavoitteena oppia ymmärtämään yrittäjyyttä, oppia yritteliästä toimintatapaa tai oppia yrittäjäksi). Kuten jo aiemmin on mainittu, tavoitteita oli useita yliopistoittain ja lisäksi tavoitteet vaihtelivat eri haastateltujen välillä. Näyttää kuitenkin siltä, että yrittäjyyden opetus keskittyy pikemminkin yrittäjyyden ymmärtämiseen ja sisäisen yrittäjyyden edistämiseen, eikä niinkään akateemisesti koulutettujen yrittäjäksi ryhtymisen tukemiseen.

Yrittäjyysopetusta suunniteltaessa on hyvä tunnistaa koulutuksen mahdollisuudet kohde-

ryhmässä. Esimerkiksi yleinen suhtautuminen yrittäjyyteen on Suomessa varsin myönteistä, mutta siitä huolimatta yrittäjyys ei useinkaan näyttäytyä akateemisesti koulutetuille luontevana uravaihtoehtona (Tonttila 2001).

4.6 Opiskelijat

Yliopistot tarjoavat opetusta eri tahoille. Opetuksen kohderyhmiä ovat perustutkinto-opiskelijat, jatko-opiskelijat ja aikuisopiskelijat. Haastatteluissa oli hyvin vähän opiskelijoita mukana, joten aineiston perusteella ei voida päätellä sitä, millaisia toiveita tai odotuksia opiskelijoilla itsellään on yrittäjyyden suhteen yliopistoissa. Sen sijaan haastatteluissa puhuttiin paljon siitä, miten yliopiston toimijoiden näkökulmasta yrittäjyyden merkitys hahmottuu opiskelijoille.

4.6.1 Perustutkinto-opiskelijat

Yliopisto on lähtökohtaisesti paikka, jossa harjoitetaan tieteellistä tutkimusta ja annetaan perustutkinto-opiskelijoille siihen perustuvaa ylintä opetusta.

Yrittäjyysopintojen pitkän tähtäimen tavoitteena voidaan tunnistaa yrittäjien määrän lisääminen. Tutkimustulokset osoittavat, että yrittäjyyspolitiikan tavoitteena tulisi pikemminkin olla yrityssektorin kasvu- ja työllistämisedellytysten tukeminen, eikä niinkään yritysten lukumäärään lisääminen (Kiander 2004). Tästä näkökulmasta yliopistojen rooli yrittäjyyden edistämässä lienee kiistanalainen, osoittavathan useat tutkimukset, että korkeammin koulutettujen yritykset ovat usein sekä kasvuhakuisempia että työllistävät paremmin (Hytti ym. 2004b).

Opiskelijat pääsevät tutustumaan yrittäjyyteen muun muassa erilaisten kurssien ja yritys-kontaktien kautta. Opiskelijoita tuetaan yrittäjyyteen esimerkiksi akateemisten rekrytointi-palvelujen²⁷ kautta (Case 5).

²⁷ Aarresaari on Suomen akateemisten rekrytointipalvelujen muodostama verkosto, johon kuuluvat yliopistoissa ja tiede- ja taidekorkeakouluissa toimivat ura- ja rekrytointipalvelut. Verkosto tuottaa palveluja työnantajille, omalle yliopistolle, opiskelijoille ja vastavalmistuneille. Verkosto toimii samalla sillanrakentajana opiskelijoiden ja työnantajien välillä. Intenet-sivut osoitteessa <http://www.aarresaari.net/>.

**Case 5. Akateemisen yrittäjyyden neuvontapiste (YPi)
Turun akateemisten rekrytointipalvelujen yhteydessä
(Kirjoittanut: Päivi Rae, Turun Seudun Uusyrityskeskus ry Generaattori)**

Taustaa

Turun Seudun Uusyrityskeskus ry Generaattorissa virisi sen toiminnan alkuvaiheessa kevättalvella 2000 ajatus yrittäjyysneuvonnan organisoimisesta Turun kampusalueelle opiskelijoille ja muille yliopistoympäristössä työskenteleville. Ideoinnin pohjalta päädyttiin malliin, jossa rekrytointipalvelujen uuteen toimipisteeseen perustettiin akateemisen yrittäjyyden neuvontapiste YPi. Neuvontapisteen palveluiksi muodostettiin tuolloin 1) yrityksen suunnittelun ja perustamisen alueeseen liittyvän, eri organisaatioiden tuottaman materiaalin asettaminen saataville Rekryn toimitilaan sekä paperilla että tähän tarkoitukseen varatun tietokoneen avulla, 2) päivystysluontoinen yrittäjyydestä kiinnostuneiden henkilökohtainen ohjaus lukukausien aikana neljänä päivänä viikossa kaksi tuntia kerrallaan ja 3) lukukausittain toteutettavat yrittäjyystietoiskut eli YPi-infot. Em. toimista vastaaviksi nimettiin yhteisvastuullisesti DIO, kulttuurituotannon osaamiskeskus Kulturo ja Generaattori. Rekrytointipalvelu tarjosi tilan ja laitteet. Toimintaa ei ole muodollisemmin organisoitu.

Toiminnan nykytilanne

Syksystä 2004 alkaen varsinainen paikan päällä tapahtuva päivystystoiminta on loppunut vähäisen käytön vuoksi. Yrittäjyysmateriaalia on edelleen saatavilla rekrytointipalvelusta ja rekrytointipalvelut ohjaa yrittäjyydestä kyselevät henkilöt ottamaan itse yhteyttä yhteistyöorganisaatioidemme neuvojahenkilöihin. YPi-infot jatkuvat edelleen ja on muodostunut tavaksi järjestää näitä 2,5 h kestäviä tietoiskuja kolme kertaa lukukaudessa. Kaikki tilaisuudet ovat sisällöltään samanlaisia. Kysymys on kertaluonteisesta tapahtumasta, ei tapahtumasarjasta. Alustajia on aina kolme, yksi kustakin toimijaorganisaatiosta. Osallistujat saavat tilaisuuksissa yritystoiminnan suunnittelun perusmateriaalia.

Tiedottaminen YPi -toiminnasta

Keskeinen tiedotuskanava YPi -toiminnassa on koko ajan ollut kunkin korkeakoulun virallinen tiedotus, ylioppilaskuntien tiedotus ja Akateemisten rekrytointipalvelujen kautta tapahtuva tiedotus. Toimijaorganisaatiot ovat myös tiedottaneet toiminnasta omia tiedotuskanaviaan käyttäen. YPi-infoviestit on käytännössä lähetetty sähköpostina tiedotusorganisaatioille ja pyydetty näitä tiedottamaan tilaisuuksista parhaaksi katsomallaan tavalla. Viestin saajien joukossa on myös joukko kunkin korkeakoulun opetushenkilökuntaa. Tiedottamisessa on käytetty apuna myös maksettua ilmoittelua esim. Turun ylioppilaslehdessä. Käytännössä rekrytointipalvelujen suora kontaktoiminen opintojensa loppuvaiheessa oleviin opiskelijoihin on ollut tärkeä tiedottamiskanava internetin ohella. Rekrytointipalvelun henkilökunnan näkemys yrittäjyysmateriaalin suhteen on ollut, että opiskelijat käyttävät nykyisin tiedonhankintaan pääosin nettiä.

Asiakasmäärät

Toteutuneiden kausien (marraskuu 2000 – toukokuu 2003) aikana asiakkaita kävi ilman ajanvarausta neuvontapisteessä keskustelemassa kaikkiaan noin 20–30. Yrittäjyyttä käsittelevän materiaalin menekki on ollut em. lukuja suurempaa. YPi -infot puolestaan ovat olleet kohtalaisen suosittuja. Niissä on joka lukuvuosi käynyt 60–90 henkilöä – siis

keskimäärin vähän yli 10 henkilöä/tilaisuus. Kävijät ovat olleet yleensä Turun yliopistosta tai Åbo Akademiilta eri tiedekunnista tai Turun kauppakorkeakoulusta. YPi -infoista on tiedotettu myös Turun ammattikorkeakoululle, joista tilaisuuksiin on osallistunut erityisesti kulttuurin- ja digitaalisen median opiskelijoita.

Tulevaisuudennäkymät

Käytännössä sekä yrityshautomot että Kulturo tekevät myös muuta tiedotustoimintaa korkeakouluissa. Kulturo mm. järjestää humanisteille omia kulttuuriyrittäjyystilaisuuksia ja tiedottaa Turku Science Parkin yrityshautomoiden TULI -tutkimuksesta liiketoimintaa -rahoituksesta ja yrityshautomoiden toiminnassa. Yhteisiä YPi -infoja jatketaan. Päivämäärät kevään 2005 tilaisuuksille on jo sovittu. Yhteistyö järjestäjäorganisaatioiden kesken sekä suhteessa rekrytointipalveluihin on toiminut mainiosti.

Haastattelujen perusteella yrittäjyyttä ei nähty yliopistoissa suositeltavana uravaihtoehtona heti valmistumisen jälkeen, vaan niissä korostettiin osaamisen, kokemuksen ja kontaktien kartuttamisen tärkeyttä ennen mahdollista yrittäjyyttä. Niissäkin yliopistoissa, joissa yrittäjyys tulkittiin yrityksen omistajajohtajuutena ja erääksi tavoitteeksi oli asetettu yritysten ja/tai yrittäjien määrän lisääminen, relevantin tiedon, taidon ja ymmärryksen kerääminen työelämän kokemusten kautta nähtiin ensisijaisen tärkeänä.

"Ei ole oikein houkutella hieman yli parikymppisiä yrittäjiksi. He eivät houkuta rahoittajia, heillä ei ole tarpeeksi kokemusta. Noin 35-vuotiaana ihmisellä on enemmän kokemusta ja vakuuttavuutta." (TKK)

Taidealoilla yrittäjyyden mainittiin olevan usein "hätäratkaisu" eli ns. pakkoyrittäjyyttä²⁸. Kenties juuri siitä syystä yrittäjyyttä ei opintojen aikana haluta korostaa? Toisaalta näkökulman ei välttämättä tarvitse olla niin synkkä kuin pakkoyrittäjyys antaa ymmärtää, vaan yrittäjyys käytännössä saattaakin selittyä ammatin luonteella. Taideteollisen yliopiston edustaja hahmotti taidealan yrittäjyyttä seuraavasti:

"Mutta se pitää sanoa TaiKista positiivisena, että harvastapa yliopistosta suurin piirtein jokainen lähtee ammatinharjoittajaksi, paitsi ehkä juristeista ja lääkäreistä. Että täällähän on se sama traditio." (TaiK)

Esimerkiksi Teknillisessä korkeakoulussa opiskelijoilla on osana opintoja pakollinen harjoittelu yrityksissä. Tämä toiminta on kanavoitu Teknillisen korkeakoulun Innovaatiokeskuksen kautta. Näin on saatu laaja kontaktipinta opiskelijoiden ja yritysten välille, mikä osaltaan edistää yrittäjyyttä. Kontaktipintaa saadaan myös muulla toiminnalla. Esimerkkeinä muun muassa Hankenin yritysverkosto -case (s. 64) ja Venture cup -case (s. 68). Kontaktipintaa lisää myös se, jos yliopistoihin saadaan yrittäjinä toimivia ihmisiä opettamaan, esimerkiksi hoitamaan professuuria väliaikaisesti. Jossain määrin tällaista on jo tehty. Yliopistojen resurssipula asettaa kuitenkin haasteita tai esteitä tämänkaltaiselle toiminnalle. Lisäksi

²⁸ Kansainvälisen GEM-tutkimuksen mukaan pakkoyrittäjien määrä on alhainen, kuten Pohjoismaissa yleensäkin. Vuosien 2001-2003 tietojen mukaan pakkotilanne on yrittäjyyden taustalla vain noin joka kymmenennellä henkilöllä (Arenius - Autio - Kovalainen 2004).

ongelmallista on se, että akateemisen pätevyuden kriteerit ovat erilaiset kuin yritystoiminnassa ja tästä näkökulmasta on mahdollista, että esimerkiksi akateemisesti pätevin ei välttämättä ole elinkeinoelämäkontaktiensa kannalta sopivin ja toisaalta voi olla vaikeaa löytää tapaa, jolla elinkeinoelämässä pätevöitynyt ihminen voisi siirtyä joksikin aikaa opetustehtäviin yliopistoon. Asiaan kiinnitettiin huomiota myös Suomen Akatemian liiketoimintaosaamisen tieteenala-arviossa (Research in Business Disciplines in Finland... 2005).

Opiskeluaikana voi herätä ajatus siitä, että yrittäjyys on yksi uravaihtoehto muiden joukossa. Opiskeluaikana toki voi syntyä jo konkreettinen yritysideo tai sitten opiskelut aloitetaan vasta yritystoiminnan käynnistämisen jälkeen. Oivalluksia yrittäjyydestä voi saada esimerkiksi erilaisilla kursseilla (Case 6) tai edellä mainittujen muiden kontaktien kautta.

Case 6. Yrittäjyyden perusteet -opintojakso (Kirjoittanut: Liisa Huusko, Joensuun yliopisto)

Yrittäjyyden perusteet -opintojakso on nimensä mukaisesti avaus kaupallisen alan opintoihin. Opintojen järjestystä ei ole ohjeistettu, mutta tämä opintojakso on suunniteltu siten, että sen avulla rakentuu loiva silta lukiosta yliopisto-opintoihin. Yrittäjyyttä tarkastellaan toisaalta kansallisena ilmiönä ja tutkimuskohteena, toisaalta sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden näkökulman kautta. Käytännöllisen näkökulman avaamiseksi olen ottanut yhdeksi osaksi 4 opintoviikon opintoja yrittäjähaastattelun. Haastattelu oli aiemmin vaihtoehtoinen yhden kirjan tenttimisen kanssa, mutta opiskelijapalautteen perusteella muutin sen pakolliseksi. Koska opiskelijat kertoivat oppivansa paljon myös toisten opiskelijoiden esittäessä haastattelujen tuloksia, mikä oli viime vuonna vapaaehtoista, olen kehittänyt tehtävää taas eteenpäin. Juuri keräämäni palautteen perusteella yrittäjähaastattelu pitää säilyttää mukana, vaikka opiskelija tenttisi opintokokonaisuuden kirjatenttina. Opiskelijat ovat kertoneet, että yrittäjähaastattelu on avannut silmiä ja auttanut ymmärtämään yritystoimintaa; muutamat jopa omana mahdollisena tulevaisuuden vaihtoehtona. Myönteisinä kommentteina on mainittu mm. yrittäjien kokemus tekemisen tahto ja onnistumisen ilo, mitkä ovat positiivisia viestejä yrittäjyydestä. Jotkut yrittäjät ovat pitäneet myös haastattelua hyvänä tilanteena muistella omaa yrittäjäuraa.

Oppimistehtävän tarkoitus ja toteuttaminen

Jokainen opiskelija on lähes päivittäin tekemisissä jonkun yrittäjän tai yrityksen kanssa. Oppimistehtävän tarkoituksena on saada yrittäjyyden ja yritystoiminnan perusteet elämään. Oppimistehtävän suorittaminen on pakollinen osa kurssia ja edellyttää haastattelurungon tekemistä Koirasen kirjan²⁹ perusteella ja yhteistyötä toimivan yrityksen kanssa. Lisäksi jokaisen pitää pohtia haastattelutuloksia kahden tätä kurssia suorittavan opiskelukaverin kanssa.

Haastateltavan yrityksen koolla eikä toimialalla ole merkitystä. Oppimistehtävän voi hyvin tehdä kotipaikkakunnalla. Henkilön, jonka kanssa opiskelijana käydään läpi yrittämiseen liittyviä asioita, tulee olla sellainen, joka voi tehdä kyseistä yritystä koskevia päätöksiä. Haastateltava voi olla opiskelijan sukulainen. Tarkoituksena on, että

²⁹ Matti Koiranen: Ole Yrittäjä. Sisäinen ja ulkoinen yrittäjyys, portaalissa <http://www.yrittajakoulu.com/>.

tapaaminen on "paljon enemmän kuin kahvipöytäkeskustelu" eli tavanomainen haastattelu tai havainnointia, johon liittyy pohdintaa yrittäjän kanssa. Opiskelijat saavat viitteellisiä kysymyksiä, joita haastattelussa otetaan esille, mutta käytännössä yrittäjän puhe on avainasemassa.

Oppimistehtävän raportointi, esittäminen ja arviointi

Jokainen opiskelija kirjoittaa oman raportin, joka on 2–3 -sivuinen kuvaus yrittämisestä. Siinä esitetään myös se, mitä samanlaista/erilaista tuli esille omassa ja kahden kaverin haastatteluissa ja mitä ajattelemisen aihetta oppimistehtävä antoi. Raportin liitteenä on haastattelurunko. Oppimistehtävien tuloksia esitetään luentojen yhteydessä viimeisillä luentokerroilla. Kokonaisuutena haastattelun ja raportin osuus on 25 % kurssin arvosanasta.

Syksyllä 2004 muokkasimme viitteellisiä kysymyksiä hieman myös tutkimusintressien suuntaan. Yksi opiskelija on aloittanut pro gradun pienyritysten osaamisen johtamisesta, mikä liittyy laajempaan tutkimushankkeeseemme.

Opiskelijoiden suhteen on merkityksellistä huomata myös oman taustan ja muiden aiempien kokemusten merkitys. Jos opiskelija esimerkiksi tulee yrittäjäperheestä, hänellä on tätä kautta jo runsaasti kokemuksia yrittäjyydestä. Lisäksi, nykyperuskoulussa ja -lukiossa käydään läpi yrittäjyyttä (opettajista ja koulun painopisteistä riippuen) enemmän tai vähemmän. Esimerkiksi lukio-opiskelijoille on tarjolla yrittäjyyden etäopintoja muun muassa Yrittäjyysväylän³⁰ kautta.

Turun kauppakorkeakoulussa yrittäjyysopintojen toteutuksessa on pyritty huomioimaan yrittäjyyden prosessimainen luonne (Case 7).

³⁰ Yrittäjyysväylä on täysin verkkovälitteinen yrittäjyyden opintokokonaisuus. Se on kehitetty kaikille toisen asteen opiskelijoille, yrittäjiksi aikoville ja jo yrittäjinä toimiville henkilöille. Lukiossa se soveltuu uuden tuntijaon ja opetussuunnitelman mukaisiksi valinnaisiksi opinnoiksi, aihekokonaisuudeksi tai yrittäjyysopinnot tai osa niistä voidaan sisällyttää myös historian ja yhteiskuntaopin opintojen osaksi. Yrittäjyysväylän koordinoinnista vastaa PK-Instituutti. Lisätietoja: <http://www.tukkk.fi/etalukio/>

**Case 7. Yrittäjyyden opintojakso, Yrittäjämäiset toimintatavat
(Kirjoittanut: Jarna Heinonen, Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutti)**

Tausta

Yrittäjyys on syksystä 2004 lähtien ollut Turun kauppakorkeakoulussa oppiaine. Aiemmin yrittäjyydestä on voinut opiskella yrittäjyyden opintokokonaisuuden. Turun kauppakorkeakoulun yrittäjyysopintojen tarkoituksena on antaa opiskelijalle monipuoliset valmiudet, tiedot ja taidot toimia yrittäjänä ja yrittäjämäisissä asiantuntijatehtävissä pienissä ja suurissa organisaatioissa.

Yrittäjämäiset toimintatavat -opintojakso

Opintojakson tavoitteena on antaa jäsenelty kuva yrittäjyydestä toimintatapana erilaisissa organisaatioissa. Opintojaksolla keskitytään erityisesti yrittäjyyden prosessiin sekä sisäiseen yrittäjyyteen organisaatioiden toimintatapana. Opintojakson perusteella opiskelijat ymmärtävät yrittäjyyden tarjoamat mahdollisuudet erilaisissa pienemmissä ja suuremmissa niin yksityisen kuin julkisen sektorin organisaatioissa. Lisäksi heillä on valmiudet edistää organisaation sisäistä yrittäjyyttä. Opintojakso on valinnainen, ja se sijoittuu toisen vuosikurssin syksyyn.

Opintojaksolla on sovellettu yrittäjämäisiä oppimismenetelmiä, millä tarkoitetaan sitä, että opitaan yrittäjämäisesti. Kyse ei ole vain tietämisestä, vaan myös tekemisestä ja siitä, että ymmärtää, mikä käytännössä toimii ja oivaltaa, että asia on toteutettavissa. Opetus sisältää opiskelijoiden aktiivisen osallistumisen kautta saatuja konkreettisia oppimiskokemuksia. Yrittäjämäistä oppimista tavoiteltaessa opettaja tietoisesti hyödyntää erilaisia, toivottua käyttäytymistä tukevia ja stimuloivia menetelmiä. Turun kauppakorkeakoulun yrittäjyysopetuksessa on etsitty välineitä yrittäjyyden kouluttamiseen perinteisen yliopistollisen, erityisesti liiketaloustieteellisen, opetuksen ulkopuolelta ja löydetty mielenkiintoinen uusi mahdollisuus osallistavista menetelmistä. Yrittäjyyden kouluttamisen prosessi on ollut myös opettajille yrittäjämäinen prosessi, joten kyse on yhtäaikaaisesti niin opiskelijoiden kuin opettajien oppimisesta.

Opintojakso muodostuu erilaisista, toisiinsa kiinnittyvistä paloista. Opintojakson aikana opiskelijat kuljetetaan tiedon, kokemuksen ja toiminnan kautta kohti yrittäjämäistä toimintaa. Opiskelijat ovat kehittäneet tiedollisia valmiuksia luennoilla sekä yrittäjyyttä käsittelevien ryhmätöiden ja kirjareferaatien kautta. Virtuaalisessa oppimisympäristössä opiskelijat keskustelevaltu luentojen ja oheismateriaalin perusteella ohjatusti sisäisestä yrittäjyydestä ja sen käytännön sovelluksista. Luennoilla on osallistavista menetelmiä hyödyntäen paneuduttu yrittäjyyden ja sisäisen yrittäjyyden olemukseen, ja samalla tarjottu opiskelijoille mahdollisuus kokeilla itsensä likoon heittämistä. Lisäksi opiskelijoille toteutetaan henkilökohtainen voimavarakartoitus, josta saadun palautteen perusteella opiskelijat kykenevät hahmottamaan omat vahvuutensa ja kehittämisalueensa sisäisen yrittäjyyden näkökulmasta. Opiskelijoiden oppiminen arvioidaan henkilökohtaisen oppimispäiväkirjan perusteella. Oppimispäiväkirjassa opiskelijat reflektoivat opintojakson eri paloista saamia kokemuksia yrittäjyyden teorioiden näkökulmasta.

Kokemukset

Opiskelijoiden mielestä käytetty lähestymistapa auttaa heitä hahmottamaan yrittäjyyden ja erityisesti yrittäjyysprosessin käsitteitä. Opiskelijat ovat oivaltaneet, että yrittäjämäinen toiminta ei liity ainoastaan ulkoiseen yrittäjyyteen, vaan se soveltuu mihin tahansa

työskentelyyn, myös heidän omiin opintoihinsa. Näiden perusteella on syytä olettaa, että opintojaksolla on kyetty ohjaamaan opiskelijoita kohti yrittäjyyttä ja yrittäjämäisiä toimintatapoja.

4.6.2 Jatko-opiskelijat

Yrittäjyydestä on viime vuosikymmeninä kehittynyt oma tieteenalansa. Yrittäjyys on mielenkiintoinen ja ajankohtainen teema myös jatko-opiskelun kannalta. Lisensiaatin tai tohtorin tutkintoihin johtavaa jatkokoulutusta annetaan kaikissa Suomen yliopistoissa. Jatkotutkintojen määrä on viime vuosina ollut jatkuvasti kasvussa (Yliopistotilastot 2003). Jatkokoulutus on uudistunut tutkijakoulujärjestelmän³¹ myötä. Lisäksi eri koulutusaloilla on tiedealakohtaisia valtakunnantason jatkokoulutusohjelmia (esimerkiksi kauppatieteissä KATAJA³², kansantaloustieteessä KAVA³³), jotka täydentävät tutkijakoulujen ja yliopistojen omaa koulutustarjontaa.

Yrittäjyys-aineen asema perinteisempien yliopistoaineiden joukossa on vielä melko uusi. Kuitenkin aine on monissa yliopistoissa vakiinnuttanut asemansa ja opetuksen piirissä ovat useissa yliopistoissa niin perustutkinto- kuin jatko-opiskelijatkin.

Vasta pääainestatuksen myötä oppiaineessa voidaan tuottaa jatko-opintoja. Lisääntynyt jatko-tutkintojen ja väitöskirjojen määrä ovat osaltaan edesauttamassa yrittäjyys-aineen aseman vakiintumista, koska perinteisessä mielessä yliopistoissa tarjotaan nimenomaan tutkimukseen perustuvaa koulutusta. Näin ollen yrittäjyysteeman liittyvät väitöskirjat ja muut tutkimushankkeet lisäävät osaltaan tietoisuutta ja kehittävät myös opetusta.

Jatko-opiskelijoille räätälöityä yrittäjyysopetusta ei ole vielä juurikaan ollut tarjolla. Suomen Akatemian aloitteesta ja rahoittamana on maassamme parhaillaan tarjolla kuusi yrittäjyyskoulutuksen pilottihanketta, jotka on suunnattu eri tieteenalojen tutkijakouluille. Esimerkiksi Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutin koulutusohjelma – "Entrepreneurship – an interesting opportunity?" – on suunnattu bioalan jatko-opiskelijoille ja Teknillisen korkeakoulun Entrepreneurs Program on suunnattu Teknillisen korkeakoulun tutkijoille ja opiskelijoille (Case 10, s. 60). Nämä ovat tärkeitä ja uudenlaisia yrittäjyyskoulutuksen avauksia. Pilottihankkeista saatavien kokemusten perusteella arvioidaan, missä määrin vastaavallaisille ohjelmille on tarvetta.

Yrittäjyyden alan jatko-opiskelijoita on jo pitkään ollut tukemassa European Doctoral Programme in Entrepreneurship and Small Business Management (Case 8).

³¹ Vuosina 2003–2006 maassamme tilastoidaan toimivan 114 tutkijakoulua, joita koordinoivat eri yliopistot (Päätös 4-vuotisten tutkijakoulujen käynnistämisestä ja laajentamisesta 1.1.2003 lukien, <http://www.minedu.fi/opm/tiedel/index/paatos190602.pdf>).

³² Lisätietoja: <http://hkkk.fi/katajaw/>

³³ Lisätietoja: http://www.hecer.fi/FDPE/documents/GS/ilmoitus_2005.pdf

Case 8. European Doctoral Programme in Entrepreneurship and Small Business Management

(Kirjoittanut: Asko Miettinen, Tampereen teknillinen yliopisto)

European Doctoral Programme in Entrepreneurship and Small Business Management käynnistyi vuonna 1990. Aloitteen teki European Council for Small Business (ECSB) perustamalla työryhmän, jonka puheenjohtajana toimi professori José Veciana Barcelonasta. Ensimmäisten vuosien aikana ohjelmaa järjestivät rinnakkain sekä Universitat Autònoma de Barcelona (Espanja) että Durham University Business School (Iso-Britannia), mutta vuodesta 1994 lähtien ohjelma on saanut vakituisen "kodin" Barcelonasta ja Växjöstä (Etelä-Ruotsi). Tämä tarjoaa myös mahdollisuuden toteuttaa osan opiskelusta Etelä- ja osan Pohjois-Euroopassa.

Ohjelma on hyvin kansainvälisesti suuntautunut: sekä opiskelijat että opettajat edustavat monia kansallisuuksia. Kuluneen 15 vuoden aikana osanottajia on ollut yli 40:stä maasta, runsaasti myös Euroopan ulkopuolelta. Luonteeltaan ainutlaatuisena se on myös voittanut useita kansainvälisiä palkintoja.

Ohjelma käynnistyy vuosittain lokakuun alussa ja päättyy seuraavan vuoden kesäkuussa. Näin ollen sen pituus on lukuvuosi ja sen on katsottu vastaavan 40 opintoviikon laajuista kokonaisuutta. Sisällöllisissä painotuksissa tutkimusmetodologisilla kursseilla on ollut vahva painotus. Lukuvuoden mittaisten opintojen jälkeen opiskelijat ovat siirtyneet viimeistelemään jatkotutkintoaan omassa yliopistossaan.

Suomalaiset ovat olleet hyvin edustettuna. Osanottajina on ollut yli 20 suomalaista ja näistä yli 60 % on suorittanut jatkotutkinnon.

Ohjelmalla on Internet-sivut osoitteessa <http://selene.uab.es/edpl/>.

Yrittäjyystutkimus on lisääntynyt merkittävästi 1990-luvulla erityisesti kauppatieteissä. Vuonna 1997 pk-kontekstiin liittyviä väitöskirjoja oli Suomen kaikissa yliopistoissa 17 (Malinen - Paasio 1997). Tehdyn kartoituksen jälkeen aihepiirin väitöskirjat ovat lisääntyneet merkittävästi. Tämän tutkimuksen yhteydessä pyysimme kaikista yliopistoista listaa yrittäjyys-aiheisista väitöskirjoista vuosilta 1995–2004. Yrittäjyysaiheisia väitöskirjoja oli yliopistojen oman selvityksen mukaan 14 yliopistossa. Ilmoitetuista väitöskirjoista 25 oli sellaisia, joiden nimessä esiintyi sana yrittäjyys, sisäinen yrittäjyys, yrittäjä tms. Jos aihepiiriä laajentaa yleisemmin pk-kontekstiin, väitöskirjojen lukumäärä kasvaa huomattavasti. Emme tähän raporttiin listaa näitä väitöskirjatutkimuksia, koska hakukriteerit ovat osin vaihdelleet yliopistojen välillä³⁴. Selvää kuitenkin on, että myös väitöskirjatasolla yrittäjyyttä on jo jonkin verran tutkittu suomalaisissa yliopistoissa ja näyttää siltä, että kiinnostus kasvaa edelleen.

4.6.3 Aikuisopiskelijat

Aikuiskoulutus ja täydennyskoulutus ovat muun muassa yliopistojen kolmannen tehtävän ja elinikäisen oppimisen tavoitteen näkökulmista yhä tärkeämpiä osa-alueita (Koulutuspolitiikasta elinikäisen oppimisen... 1998). Aikuisopiskelu ei ole tutkintoon johtavaa, vaan opinnot ovat luonteeltaan ammattitaitoa täydentäviä. Aikuiskoulutusta tarjoavat yliopistojen

³⁴ Joissakin yliopistoissa yrittäjyyden alan väitöskirjoilla on ymmärretty vain väitöskirjat, joiden nimessä on sana yrittäjyys, tai jotka on tehty tiettyyn pääaineeseen ja toisissa taas aihepiiriä on tulkittu hyvin laajasti.

lisäksi monet muutkin tahot, kuten ammattikorkeakoulujen täydennyskoulutuskeskukset. Monilla yliopistoilla on erillinen aikuiskoulutusstrategia tai aikuiskoulutuselementtejä muissa strategioissaan. Aikuiskoulutuksen rooli on kaiken kaikkiaan kasvussa yliopistoissa. Aikuiskoulutuksen merkitys myös yrittäjyyden näkökulmasta on suuri. Esimerkiksi jo työelämässä tietojaan ja taitojaan kartuttaneilla saattaa olla kiinnostusta yrittäjyysopintoihin. Tutkimustulosten perusteella erityisesti akateemisesti koulutetut ryhtyvät yrittäjäksi usein vasta myöhemmällä iällä (esim. Tonttila 2001).

Haastatteluissa painotettiin sitä, että aikuiskoulutus on oleellinen osa opiskelijoiden elinikäisen oppimisen -prosessia.

"Jos yrittäjyyteen ei ole perehtynyt peruskoulutuksessa, niin se tulee sitten kysymykseen aikuiskoulutuksen tai täydennyskoulutuksen kautta." (KuY)

Perusopintojen aikana opiskelijat saavat tietyt perusvalmiudet. Se, mihin he valmistuttuaan suuntaavat työmarkkinoilla, määrittelee pitkälti lisäkoulutuksen tarpeet. Toisaalta, mikäli työtä ei heti löydykään tai työttömyys realisoituu jossain myöhemmässä vaiheessa työuraa, aikuiskoulutus tarjoaa eväitä työelämään pääsulle.

Ajankohtaiset erityisteemat määrittelevät myös pitkälle aikuiskoulutuksen painopistealuita ja merkitystä. Muun muassa yritysten sukupolvenvaihdos on ajankohtainen teema.

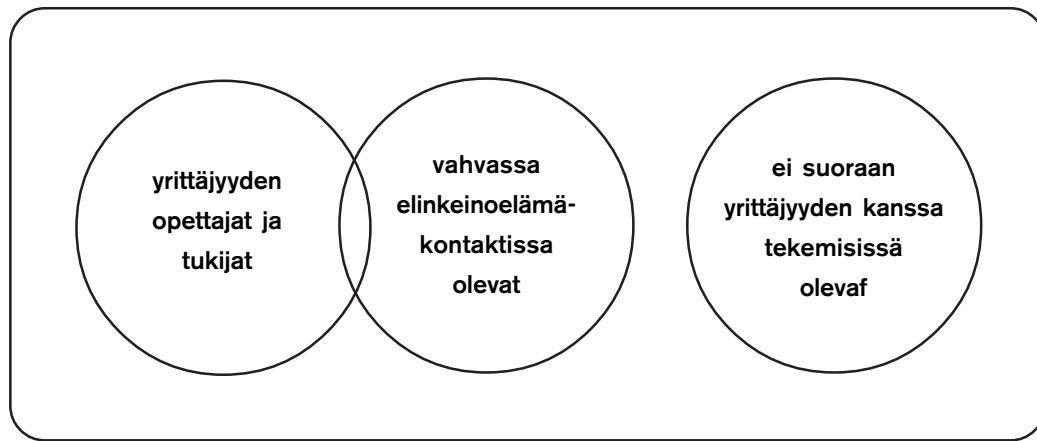
"Aikuiskoulutukseen vaikuttaa sukupolvenvaihdos: puolet Suomen yrityksistä vaihtaa johtajaa (...) ja se, jos mikä, on meille haaste." (TuKKK)

4.7 Henkilökunta

Henkilökunnalla voi olla hyvin aktiivinen rooli yrittäjyyden edistämässä. Yrittäjyyden myönteisen ilmapiirin luomista yliopistoon pidettiin tärkeänä. Helsingin kauppakorkeakoulun edustaja painotti:

"Me pystymme vaikuttamaan tässä yhteiskunnassa siihen, että yrittäjyys on entistä enemmän esillä, koska ymmärtääkseni olemme kaikki yksimielisiä tämän yliopiston sisällä, että yrittäjyys ja pk-sektori ovat keskeisiä talouden moottoreita." (HKKK)

Yliopistojen henkilökunta voidaan jaotella ainakin kolmeen ryhmään yrittäjyyden suhteen (Kuvio 11).

Kuvio 11. Henkilökunta jaettuna eri kategorioihin yrittäjyyden suhteen

Useissa yliopistoissa on yrittäjyyden opettajia ja tutkijoita, jotka ovat työnsä kautta suoraan tekemisissä yrittäjyyden kanssa ja toimivat mahdollisesti myös aktiivisesti yrittäjyyden edistämisen hyväksi. On myös olemassa yrittäjyysilmion tutkijoita. He tutkivat yrittäjyyttä eri näkökulmista, mutta he eivät välttämättä henkilökohtaisesti ole yritystoiminnan kanssa muuten tekemisissä. Toinen yliopistoista löytyvä henkilöstöryhmä ovat vahvassa elinkeinoelämysuhteessa olevat henkilöt. Nämä henkilöt voivat osittain olla samoja henkilöitä kuin ensimmäisen ryhmän jäsenet. Kolmas ja suurin ryhmä ovat henkilöt, jotka eivät ole suoraan työnsä kautta yrittäjyyden kanssa tekemisissä. Kukaan näistä ryhmistä saattaa olla yrittäjyysaihepiirin kanssa tekemisissä vapaa-aikanaan, joko oman yritystoiminnan kautta tai sukulaisten, ystävien ja tuttavien yrittäjyyden kautta. Lisäksi kaikki ryhmät toki seuraavat esimerkiksi median ja valtionhallinnon kannanottoja yrittäjyyden suhteen ja näin ollen joutuvat jollain tavalla pohtimaan suhdettaan tähän aihepiiriin.

Kuviosta 11 puuttuu yliopiston johto. On kuitenkin selvää, että yliopiston johdon merkitys on keskeinen yrittäjyyden aseman ja edistämisen suhteen.

Yksi keskeinen henkilöstöryhmä yrittäjyyden kannalta ovat yrittäjyysprofessorit, joihin yliopistoissa viime aikoina on voimakkaasti panostettu. Yrittäjyys liittyy varsin monen professorin viran opetusalaan. Yrittäjyyden professuurit ovat kuitenkin usein määräaikaista. Yrittäjyyden professuureja oli marraskuussa 2004 Suomessa 24 kappaletta³⁵ (Taulukko 4).

³⁵ Yrittäjyyden alan professuurien selvittäminen oli haastava tehtävä, koska on vaikeaa saada selville milloin professorin varsinaiseen viranmääritykseen kuuluu yrittäjyys. Myös viran vakituisuus ja määräaikaisuus on ollut hankala varmentaa.

Taulukko 4. Yrittäjyysprofessuurit Suomessa marraskuussa 2004

Yrittäjyysprofessoreja	
1. SHH, Helsinki	Sören Kock (Vaasa), Anne Kovalainen (vv.), Martin Lindell (ma., Helsinki)
2. HKKK, Helsinki	Arto Lahti (Helsinki), Markku Virtanen (Pienyrityskeskus/ Mikkeli), Matti Tuominen (ma.)
3. Helsingin yliopisto, Helsinki	Pekka Mäkinen (ma.)
4. Joensuun yliopisto, Joensuu	-
5. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä	Matti Koiranen, Hannu Niittykangas, Tarja Niemelä (ma.)
6. Kuopion yliopisto, Kuopio	Hannu Littunen (ma.)
7. Kuvataideakatemia, Helsinki	-
8. Lapin yliopisto, Rovaniemi	-
9. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Lappeenranta	Ahti Lehtomaa, Timo Pihkala (ma.), Veikko Tuutti, Jyrki Ahola (ma.)
10. Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki	-
11. Oulun yliopisto, Oulu	Vesa Puhakka (ma.)
12. Sibelius-Akatemia, Helsinki	Timo Cantell (ma., Kuopio)
13. Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki	-
14. Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere	Asko Miettinen
15. Tampereen yliopisto, Tampere	Paula Kyrö (ma.)
16. Teatterikorkeakoulu, Helsinki	-
17. Teknillinen korkeakoulu, Espoo	Markku Maula, Erkki Autio (vv.)
18. Turun kauppakorkeakoulu, Turku	Antti Paasio, Anne Kovalainen (ma.)
19. Turun yliopisto, Turku	-
20. Vaasan yliopisto, Vaasa	Jukka Vesalainen, Elina Varamäki (ma.)
21. Åbo Akademi, Turku	-

Henkilökunnan osalta ongelmallisena koettiin joissakin yliopistoissa, että heillä ei ole selkeitä sääntöjä sivutoimisen yrittäjyyden suhteen. Sivutoimilupakäytäntö on voimassa kaikissa yliopistoissa, mutta ongelmallisia tilanteita syntyy toisinaan. Joissakin yliopistoissa sivutoimisuuden tarkkaan ja avoimeen ohjeistukseen on panostettu paljon ja nämä yliopistot tuntuivat olevan hyvin tyytyväisiä selkeään tilanteeseen³⁶. Niissä yliopistoissa, joissa käytäntöjä ei ole lain vaatimusta ylittävältä osalta selkeytetty, tuntui vallitsevan jonkinlainen hämmennys. Tämä saattaa rajoittaa joidenkin henkilöiden intoa toimia aktiivisesti yliopiston ulkopuolella esimerkiksi yrittäjänä tai muussa sivutoimessa, jos henkilö ei ole aivan varma siitä, mitkä ovat sopivat ja lain sallimat rajat. Eräs haastateltu kuvasi tätä tilannetta tokaisemalla:

"Olen ymmärtänyt, että jos tässä rupeaisi jotain bisnestä tekemään, niin joutuisi vankilaan valtion virkamiehenä!" (Siba)

Lisäksi sivutoimista konsultointia ja luennointia tms. esiintyy paljon. Tätä sekä pidettiin hyvänä (yliopistojen henkilökunnan on hyvä olla tiiviissä vuorovaikutuksessa yliopiston ulkopuolisen maailman kanssa) että sitä kritisoiitiin (tämän koettiin osittain sotkevan

³⁶ Esim. Joensuun yliopistossa on hyväksytty 28.4.2004 "Ohje immateriaalioikeuksien hallinnasta sekä tutkimustulosten hyödyntämisestä ja tutkijayrittäjyyden periaatteista Joensuun yliopistossa".

markkinoita). Aika vahvasti koettiin, että sivutoiminen konsultointi ja luennot voidaan hyvin laskea osaksi yliopistojen yrittäjyyttä:

"Tämä ilmiö, että ihmiset tekevät omaan laskuunsa aika paljon kaikkienkokoista juttua, sehän on tyypillistä suomalaiselle julkishallinnolle ja erityisesti yliopistoille. Toiminta ei perustu toiminimeen tms. Sitä on aivan hirveästi, mutta sitä ei vain kukaan laske, mutta jos me ajattelemme yrittäjyysfilosofiaa kansallisella tasolla, niin silloin meidän pitäisi tunnustaa, että tällainen ilmiö on olemassa."(TaY)

Tutkija-yrittäjät nousivat esille useissa haastatteluissa. He ovat tutkijoita, joiden tutkimustyön kautta löytyy jokin innovaatio tai idea, jota he käyttävät jatkossa yritystoiminnan substanssina. Haastatteluissa tuli selkeästi esille ajatus siitä, että joiltakin tieteenaloilta löytyy helpommin sellaista substanssia, jota voisi hyödyntää yritystoiminnan käynnistämässä ja jatkamisessa (esim. tekniset ja bio-alat).

Henkilökunnan piirissä voi tutkimustyön kautta syntyä hyviä yritysideoita. Idean jalostaminen vaatii kuitenkin aikaa ja resursseja. Esimerkiksi Kuopion yliopistossa ja Teknillisessä korkeakoulussa tähän ongelmaan on paneuduttu yliopiston puolelta (Caset 9 ja 10).

Case 9. Teknian esihautomo

(Kirjoittanut: Raija Tengvall, Kuopion Teknologiakeskus Teknia Oy)

Kuopion Teknologiakeskus Teknia Oy:n yrityshautomon yhteydessä Microtekniassa toimiva esihautomo tarjoaa teknologiayrittäjyyttä pohtivalle mahdollisuuden liikeidean toteuttamiskelpoisuuden selvittämiseen, liiketoiminnan suunnitteluun ja yrittäjyyteen perehtymiseen ennen yrityksen perustamista. Esihautomojakson ajaksi yrittäjyyttä pohtiva henkilö irrottautuu nykyisestä työstään virka- tai muulle palkattomalle vapaalle. Esihautomoon valittavilta edellytetään mm., että liikeidea on teknologiapohjainen / osaamisintensiivinen ja että se liittyy Kuopion seudun osaamiskeskusaloihin (agrobiotekniikka, lääkekehitys, terveydenhuollon teknologia) tai niihin läheisesti liittyviin aloihin.

Vaativan kokopäivätyön ohessa ei ehdi kehittää liikeideaa

Esihautomotoiminnalla halutaan luoda edellytyksiä erityisesti yliopisto- ja korkeakoulu-ympäristössä syntyvien liikeideoiden kehittämiseksi ja yrittäjyyden edistämiseksi. Ongelmana on usein se, että esimerkiksi yliopiston tutkijana toimivalla henkilöllä ei ole oman vaativan työnsä ohessa mahdollisuutta eikä aikaa tehdä sitä selvitys- ja kehitystyötä, mikä tarvitaan ennen yritystoiminnan aloittamispäätöstä. Siksi tutkija – vaikka yrittäjyys kiinnostaisikin – saattaa joutua hylkäämään yrittäjävaihtoehdon kokonaan tai lykkäämään sitä jonnekin tulevaisuuteen, jolloin nopeasti kehittyvillä aloilla liikeidea saattaa olla jo vanhentunut ja käyttökelvoton.

Esihautomossa yrittäjäksi aikova selvittää itse kokopäiväisesti liiketoimintamahdollisuutta ja laatii liiketoimintasuunnitelman

Teknian esihautomotoiminta tukee yrittäjäksi aikovan itsensä tekemää työtä ja hänen oppimisprosessiaan. Yrittäjäkandidaatti keskittyy kokopäiväisesti liikeideansa kehittämiseen ja liiketoimintasuunnitelman laatimiseen 1-4 kuukautta. Täksi ajaksi hän saa kohtuullisen toimeentulon ja työtilat Teknian yrityshautomosta yritys ympäristöstä. Hän selvittää itse markkinoita, keskustele potentiaalisten asiakkaiden, yhteistyökumppanien ja rahoittajien kanssa; suunnittelee ja luo yritystoimintakokonaisuutta ja laatii

liiketoimintasuunnitelman. Yritystoiminnan onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää, että yrittäjäksi aikova henkilö tekee itse tarvittavat selvitykset ja suunnitelmat ja näin perehtyy syvällisesti kaavailemansa yrityksen liiketoiminta-alueeseen. Selvittely- ja suunnittelutyön tukena ovat yrityshautomon ohjaus-, koulutus- ja asiantuntijapalvelut sekä yhteistyöverkosto. Esihautomojakson jälkeen yrittäjäkandidaatilla on parhaassa tapauksessa valmis liiketoimintasuunnitelma ja valmius käynnistää yritys vaikka välittömästi. Mikäli esihautomojakson aikana ilmenee, ettei liikeidean pohjalta kannata käynnistää liiketoimintaa, hän voi palata takaisin aikaisempiin tehtäviinsä.

Tuloksia ensimmäiseltä vuodelta

Esihautomotoimintaa on Kuopiossa toteutettu syyskuusta 2003 vuoden 2004 loppuun saakka Kuopion seudun osaamiskeskuksen rahoituksella. Tänä aikana esihautomossa on ollut kahdeksan liikeidean kehittämishanketta, joista vuoden 2004 loppuun mennessä on jo syntynyt kaksi yritystä. Kaikilla hankkeilla on ollut liittymäpinta Kuopion yliopistoon. Lähes kaikissa tapauksissa kysymyksessä on ollut yrittäjyydestä kiinnostunut tiimi, joista yksi henkilö on ollut kokopäiväisesti esihautomossa ja muut tiimin jäsenet ovat osallistuneet kehittämiseen oman toimensa ohessa. Esihautomossa työskentelevillä on ollut mahdollisuus osallistua kaikkiin Teknian yrityshautomossa yrityksille järjestettyihin koulutustilaisuuksiin ja muihin tapaamisiin. Lisäksi on hyödynnetty Venture Cup -liiketoimintasuunnitelmakilpailua ja siihen liittyvää koulutusohjelmaa ja tiimeille on voitu hankkia heidän tarvitsemiaan ulkopuolisia asiantuntijapalveluja myös TULLI-ohjelman kautta. Esihautomotoiminta on saanut hyvän vastaanoton. Teknia kehittää malliin perustuvaa toimintaa edelleen.

Case 10. TKK Entrepreneurs Program (<http://entrepreneur.tkk.fi/>)

TKK Entrepreneurs Program

Teknillisen korkeakoulun "TKK Entrepreneurs Program" on korkean profiilin yrittäjyyuskoulutus -ohjelma (entrepreneurial education program) akateemisille tukijoille. Tarkoituksena on varustaa osanottajat kaikilla niillä työkaluilla ja taidoilla, joita he tarvitsevat tunnistaakseen, arvioidakseen ja hyödyntääkseen tutkimuksensa kaupallista potentiaalia.

Ohjelma tähtää siihen, että tutkijat tutustuvat akateemiseen yrittäjyyteen ja oppivat tuntemaan ihmisiä sekä yrityksistä että akatemiasta, jotka ovat kiinnostuneita tutkimustulosten kaupallistamisesta. Myös verkottuminen sekä ajatusten ja kokemusten vaihto sijoittajien ja Teknillisen korkeakoulun alumnin yrittäjien kanssa on keskeistä.

Ohjelma koostuu seminaareista ja työpajoista, joissa on asiantuntijoita sekä Suomesta että ulkomailta. Seminaareissa ja työpajoissa keskitytään uuden yritystoiminnan luomiseen ja yritystoiminnan elinkaareen, osaamispääoman suojaamiseen, kaupallisen potentiaalin arvioimiseen ja kaupallistamisreittien etsimiseen.

Osanottajat saavat mahdollisuuden kehittää taitojaan ja osaamistaan korkean teknologian yrittäjyyden tärkeimmillä osa-alueilla. He myös pääsevät verkottumaan muiden yrittäjien kanssa ja jakamaan näkemyksiään ja kokemuksiaan. Osanottajat saavat käytännön kokemuksia ja näkemyksiä huipputason asiantuntijoilta. Kaikki tämä on erittäin arvokasta tietoa minkä tahansa tutkimuksen kaupallistamisessa menestykselliseksi yritystoiminnaksi.

"TKK Entrepreneurs Program" -ohjelman järjestävät Teknillisen korkeakoulun "Institute of Strategy and International business" sekä Otaniemen Innovaatiokeskus.

On mahdollista sekä olla töissä yliopistossa että toimia oman yritystoiminnan parissa: esimerkiksi sivutoimilupa-menettelyn, henkilökunnan tukemisen (ks. Caset 9 ja 10) tai lisensoinnin kautta tapahtuvan tutkimustulosten kaupallistaminen kautta. Kuitenkin suhteellisen yksimielinen näkemys nousi haastatteluissa esiin sen suhteen, että loputtomiin ei voi olla sekä töissä yliopistossa että harjoittaa yritystoimintaa. Jossain vaiheessa tulee päättää, kumman tien valitsee:

"Jatkuva yrittäjyyden ja yliopistolla työskentelyn tilanne ei kai ole järkevää." (LTY)

Yrittäjyys ja akateeminen ura nähdään monesti toisensa poissulkevinä urapolkuina. Akateemisella uralla eteneminen vaatii keskittymistä tutkimukseen ja kansainväliseen julkaisuutoimintaan, jolloin energiaa ei välttämättä riitä liiketoiminnan kehittämiseen.

"Riski tutkijalle on suuri. Hän joutuu tekemään sellaisen uravalinnan, että pyrkiikö kv. huippututkijaksi vai lähtee yrittäjäksi. (...) Jos sitä [yrittäjyyttä] voisi harjoittaa jotenkin rinnakkain ja olisi myös niitä paluureittejä, niin se voisi olla aika mielenkiintoista. (...) Ne, jotka ovat kunnianhimoisimpia ja parhaimpia tutkijoita, valitsevat yleensä, että eivät lähdä yrittämään. Eivät niin kuin uhraa sitä akateemista uramahdollisuutta." (TY)

Tutkimuksen kautta syntynyt yritystoiminta vaatii tiettyjä tukitoimia, jotta voidaan saada aikaan menestyksellistä yritystoimintaa:

"Ihan selvästi näyttää paremmin toimivan se malli, että tutkijat voivat alussa olla perustamassa yritystä, mutta siihen täytyy hyvin nopeasti saada mukaan se liiketoiminta, yrittäjähommiensa ja liiketoimintaihmiensä mukaan, tavallaan semmoinen työparityöskentelytyyppinen, hyvin nopeasti siinä alkuvaiheessa, jotta olisi mahdollisuuksia lähteä kasvuun." (KuY)

Ei ole tarkoituksenmukaista tehdä kaikista kyvykkäistä tutkijoista liikemiehiä ja yrittäjiä. On epätydyttävää, jos menetetään huippututkija ja tilalle saadaan heikosti menestyvä yrittäjä. Oleellista on, että tutkijoilla ja yliopistoilla on kannusteita tuottaa sellaista tutkimusta, joka on kaupallisesti hyödynnettävissä ja että liiketoimintaosaaminen kyetään tähän tarkoituksenmukaisella tavalla yhdistämään. Yliopistoissa on oltava sekä kannusteita että monipuolisia toimintamalleja, joiden avulla kauppatieteellinen tutkimus ja liiketoimintaosaaminen voidaan kytkeä innovaatiotoimintaan ja teknologiseen tutkimukseen (Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi 2004).

Yliopistojen tuleva kolmas tehtävä vaikuttaa laajasti myös henkilökuntaan. Elinkeinoelämävuorovaikutus on tärkeää koko henkilökunnalle. Sekä opetus- että tutkimustehtävissä tulee yhä enemmän kehittää yhteistyötä muun muassa yritysten kanssa.

Monissa yliopistoissa koettiin, että on järkevää keskittää resursseja joko yliopiston sisällä tai alueellisesti. Yliopiston sisäinen keskittyminen ja työnjako voivat myös selkeyttää tilannetta.

"Åbo Akademiassa (...) muut tiedekunnat ovat enemmän tiedostaneet tätä tarvetta yrittäjyyden suhteen ja meistä on tullut paljon suositumpi yhteistyökumppani kuin aikaisemmin." (ÅÅ)

4.8 Vuorovaikutus alueen ja yliopiston välillä

Alue ja siinä toimivat yritykset tarjoavat yliopistoille monenlaisia mahdollisuuksia ja toisaalta yliopistot tarjoavat mahdollisuuksia ympäröivälle alueelle esimerkiksi tuottamalla osaavaa työvoimaa ja huippututkimusta. Haastatteluissa Tampereen yliopiston edustaja eritteli:

"Meidän toiminnallemme olisi edullista, että tässä ympäristössä toimisi yrityksiä, jotka ylläpitävät asiantuntijapalveluita, joita me hyödynnämme tai joille me voimme myydä jotakin, ja jotka työllistävät meiltä valmistuneita ihmisiä ja kasvattavat asiantuntemusta tässä ympäristössä." (TaY)

Yliopistojen edustajat tunnistivat tarpeen parantaa työllisyystilannetta Suomessa yrittäjyyden edistämisen kautta. Kuopion yliopiston edustaja painotti aktiivisemmän vuorovaikutuksen tarvetta:

"Ne vanhat, yksinkertaiset mallit, että täällä vaan syntyy joku idea, josta helposti saadaan yritys aikaiseksi, eivät toimikaan. Tämä vaatii semmoista tiiviimpää yhteistyötä tutkimuksen ja yritystoiminnan välillä ja tähän täytyy löytää uusia konsteja." (KuY)

Eri alueilla on noussut erilaisia tärkeitä painopistealueita, joita erityisesti tutkitaan ja joille tarjotaan koulutusta. Suomen ja Venäjän raja-alueilla muun muassa raja-alueyhteistyö on noussut erityishuomion kohteeksi. Vaasan yliopistossa maahanmuuttaja-kysymykseen on kiinnitetty erityistä huomiota tarjoamalla erityisesti korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille täydennyskoulutusta. Joensuun yliopiston alaisella Savonlinnan kampuksella³⁷ ja Lapin yliopistossa matkailu puolestaan on noussut erityisen tärkeäksi teemaksi. Alueilta nousee erilaisia spesifejä toiveita ja tarpeita ja ne tarjoavat yliopistoille ajankohtaisia ja tärkeitä tutkimuksen ja koulutuksen aihepiirejä.

Haastatellut näkivät Suomessa alueellisia eroavaisuuksia yrittäjyyden suhteen. Esimerkiksi Pohjanmaata pidettiin erityisen aktiivisena yrittäjyyden ja yritystoiminnan suhteen. Alueet eroavat myös työttömyyden, olemassa olevien yritysten koon ja yrittäjien koulutustason suhteen. Samoin myös yliopistojen aktiivisuus ja toimintatavat yrittäjyyden suhteen vaihtelevat. Nämä kaikki tekijät asettavat erilaisia haasteita ja mahdollisuuksia yrittäjyyden aseman ja edistämisen suhteen alueellisesti.

Yliopistot vaikuttavat laajalla alueella, paljon muuallakin kuin vain itse yliopistopaikkakunnalla. Esimerkiksi Oulun yliopistolla on voimakas alueellinen vaikutus ja yliopiston toimipisteitä on hajasijoitettu Pohjois-Suomeen: Kajaaniin, Sodankylään, Kuusamoon, Kemiin, Raaheen ja Nivalaan. Yliopistokeskuksia on perustettu eri puolille Suomea. Osa yliopistokeskuksista on muutamien eri yliopistojen yhteisiä, osa näistä keskuksista toimii yhden emoyliopiston alaisuudessa. Esimerkiksi Lahden yliopistokeskus on neljän suomalaisen yliopiston muodostama verkostoyliopisto ja Kajaanin yliopistokeskus on Oulun yliopiston alainen.

³⁸ Joensuun yliopiston Savonlinnan kampuksella opiskelee noin 1100 opiskelijaa. Henkilökuntaa on noin 160. Savonlinnassa toimii kasvatustieteiden tiedekunnan ja humanistisen tiedekunnan yksiköitä sekä erillislaitoksista Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos ja Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskus. (<http://www.joensuu.fi/yleisesti/savonlinna.html>)

Yliopistokeskusten merkitys alueellisen vuorovaikutuksen näkökulmasta nousi selkeästi esiin haastatteluissa. Yliopistokeskuksia on perustettu monessa tapauksessa juuri sen takia, että suhteita elinkeinoelämän kanssa on haluttu vahvistaa. Yliopistokeskukset toimivat linkkinä yliopiston ja alueen välillä ja niiden syntyyn on osaltaan vaikuttanut tarve alueellisten erojen tasapainottamiseen (yliopistot sijaitsevat usein kasvukeskuksissa ja/tai suuremmissa kaupungeissa). Myös monilla muilla tavoilla on haluttu kehittää yhteistyötä elinkeinoelämän kanssa. Tästä esimerkkeinä muun muassa yritys yhteistyön voimakas lisääminen, hautomot, tiede- ja teknologiapuistot sekä erilaiset projektit (esim. Venture Cup (Case 14 s. 68) ja Willi Idea (Case 11)).

Case 11. Willi idea -kilpailu

(Kirjoittanut: Markku Hokkanen, Teknologiakeskus Kareltek Oy, Lappeenranta)

Etelä-Karjalassa on vuonna 2004 käynnistetty alueellinen liikeideakilpailu "Willi Idea", joka jatkaa ja laajentaa kolmena aiempaa vuonna toteutettua Venture Cupin aluekilpailua. Kuten aiemminkin kilpailun tavoitteena on löytää uusia toteuttamiskelpoisia liikeideoita ja yrityksen perustamisesta kiinnostuneita ideanikkareita, jotka voivat olla yksityisiä henkilöitä, tiimejä tai yrityksiä.

Willi Idea -kilpailun luominen käynnistyi viime keväänä kolmannen Venture Cup-kauden jälkeen. Syynä muutokselle oli se, että akateemisen kasvuyrittäjyyden kilpailuna Venture Cup ei palvellut kovin hyvin yliopiston ja ammattikorkeakoulun ulkopuolista liikeideoiden aktivointia ja Kareltekin palvelujen markkinointia yksityisille ja yrityksille. Omalla kilpailulla onkin hyvin suuri merkitys Kareltekin palveluiden ja osaamisen markkinoinnille. Kilpailulle on pystytty hankkimaan moninkertainen näkyvyys ja median kiinnostus. Venture Cupin viestinnän kautta tämä ei ole samalla tavalla mahdollista. Alueen elinkeinoyhtiöt eivät myöskään olleet kiinnostuneet Venture Cupin toteuttamisesta sen kohdentumisen vuoksi.

Suunnittelussa saimme hyödynnettyä Joensuun ja Jyväskylän teknologiakeskusten jo aiemmin järjestämien alueellisten kilpailujen kokemuksia ja päädyimme siihen, että Willi Idea- ja Venture Cup -kilpailut liitetään alueellisesti toisiinsa ja toteutetaan yhdessä. Tämän edellyttämä viestintä suunniteltiin yhdessä Venture Cupin kanssa. Venture Cup kilpailu on erinomainen konsepti omalle kohderyhmälleen ja sellaisena sen arvo on parhaimmillaan. Valtakunnallisuus, tuomaroinnin korkea taso, näkyvyys ja suuret palkintosummat ovat omiaan kiihdyttämään potentiaalisimpien hankkeiden etenemistä ideasta yritykseksi.

Willi Idea -kilpailu on tarkoitettu Venture Cupia enemmän yleiseksi liikeideakilpailuksi, kaikenlaisille uusille ideoille. Sen tarkoitus on kiinnittää huomiota esimerkiksi sellaiseen asiantuntijayrittäjyyteen, jolla ei ole kansainvälistä kasvupotentiaalia, mutta on sinällään arvokasta maakunnalle ja edistää yliopiston osaamisen jalkautumista. Kareltekin roolin ulkopuolelle jäävien ideoiden jatkojalostuksesta vastaavat elinkeinoyhtiöt.

Yliopistot ovat tietoisia resurssiensa niukkuudesta. Pyrkimys pitkäjänteiseen toimintaan on voimakasta, mutta muun muassa erilaiset lyhytaikaiset projektirahoitusmuodot ovat yliopistoille haasteellisia erityisesti jatkuvuuden näkökulmasta. Myös yliopistojen kolmannen tehtävän kautta korostuva ja entisestään lisääntyvä ulkoinen projektirahoitus asettaa haasteita pitkäjänteiselle toiminnalle. Yliopistoissa koetaan, että ulkoisella rahoituksella voidaan toteuttaa projekteja, mutta sillä ei turvata pitkäjänteistä, korkeatasoista tutkimuksellista pohjaa

(TSP-lehti 2004). Pyrkimys toimintojen jatkuvuuteen pitkällä tähtäimellä on voimakas, mutta olemassa olevat rahoitusmuodot – esimerkiksi yrittäjyyden edistämisen suhteen – eivät välttämättä anna tähän mahdollisuutta. Yrittäjyyden edistämisen ja yliopistojen tasapainoisen ja pitkäjänteisen kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että lyhytkestoiset projektit nykyistä tehokkaammin tukisivat yliopiston painopistealueilla tehtävää tutkimusta ja toimintaa (ks. myös Research in Business Disciplines in Finland... 2005).

Alueelta nousee tarpeita myös jatko- ja täydennyskoulutuksen suhteen. Esimerkiksi Teatteri- korkeakoulun edustaja mainitsi haastattelussa, että ammattikentän muutos on ollut nopeaa:

"Aika nopeasti on siirrytty vakinaisiin työsuhteisiin perustuvasta järjestelmästä freelancer-järjestelmään." (TeaK)

Yliopistojen aikuis- ja täydennyskoulutusyksiköt pyrkivät vastaamaan toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin tarjoamalla alueen toimijoille, kuten esimerkiksi yliopiston alumneille täydentävää koulutusta. Alumnien merkitystä korostettiin muutenkin. Yrittäjä-alumnien kanssa voidaan esimerkiksi muodostaa kiinnostavia ja tarpeellisia verkostoja opiskelijoiden kanssa (Case 12).

Case 12. Hankenin yritysverkosto

(Kirjoittanut: Jan Sten, Svenska Handelshögskolan)

Taustaa

Viime vuosina on kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan kasvanut Svenska Hankenilla. Yrittäjyys ja johtaminen -pääaine tarjoaa kurseja aihepiiristä, mutta lisäksi on noussut esiin tarve epäformaalimmalle tapaamispaikalle. Myös monien muiden pääaineiden opiskelijat ovat olleet kiinnostuneita yrittäjyydestä, mutta heillä ei ole ollut mahdollisuutta suorittaa kokonaisia kurseja yrittäjyys ja johtaminen -pääaineessa. Jotta yrittäjyys saadaan esille varteenotettavana uravaihtoehtona, on koettu tarpeelliseksi luoda foorumi, jossa voivat esittäytyä ne entiset tai nykyiset hankenilaiset, joilla on oma yritys tai jotka muuten ovat toimineet aktiivisesti yritystoiminnan parissa.

Verkosto

Verkosto käynnistyi virallisesti keväällä 2003 ja ensimmäinen tapaaminen järjestettiin eräässä yrityksessä, jota johtaa Hankenin entinen opiskelija. Paikalla oli 30 ihmistä ja sen jälkeen toimintamme on laajentunut paljon. Tarkoituksena on ollut tavata epämuodollisissa merkeissä lukuvuoden aikana. Jokaisen tapaamisen teemana on ollut jokin yrittäjyyden osa-alue. Osa tapaamisista on pidetty niiden yritysten tiloissa, jotka ovat verkoston jäseniä ja osa tapaamisista on ollut sellaisissa yrityksissä, joiden osaamisen ja kokemusten on koettu voivan hyödyttää verkoston jäseniä. Syksystä 2003 saakka tapaamisia on järjestetty 3 lukuvuodessa. Jokaiseen tapaamiseen on osallistunut 20–30 ihmistä.

Jäsenet

Lähtökohtaisesti verkostolla on neljänlaisia jäseniä. Ensinnäkin ne hankenilaiset, joilla on oma yritys. Toiseksi sellaiset hankenilaiset, jotka tulevat yrittäjäperheestä ja jotka ehkä tulevat siirtymään perheyrittäjyksen palvelukseen jonain päivänä. Kolmas tyyppi ovat opiskelijat, jotka ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä sen eri muodoissa. Neljäs tyyppi ovat ihmiset, jotka ovat jo valmistuneet Hankenilta tai jostakin muusta korkeakoulusta ja jotka ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä. Erityisesti näitä neljännen kategorian ihmisiä

koetamme saada mukaan toimintaan enemmän, koska jäsenemme ovat pääosin melko nuoria ja he tarvitsevat apua hieman kokeneemmilta, jo yritystoiminnan kanssa tekemisissä olleilta. Tiedottaminen ja yhteydenpito jäsenten kanssa tapahtuvat sähköpostin tai verkoston kotisivun www.foretagarna.fi kautta. Tällä hetkellä verkostossa on noin 120 jäsentä.

Kehitys

Tähän saakka verkosto on keskittynyt pitkälti Hankenille ja tapahtumat ovat olleet pääosin ruotsinkielisiä. Olemme jo laajentaneet yhteistyökuviota, jotta toimintaa ja kontaktiverkostoa saadaan laajennettua. Yksi uusi yhteistyömuoto on Yrittäjyysklubi, jossa idea on, että opiskelijat ja muut henkilöt eri koulutustaustoilla voivat tavata ja tutustua toisiinsa yrittäjyysteeman puitteissa. Tavoitteena on erityisesti tuoda yhteen erilaisia ihmisiä, joilla on erilaisia vahvuuksia. Keväällä 2004 toiminta aloitettiin Taide-teollisen korkeakoulun tiloissa. Tässä tapaamisessa oli mukana ihmisiä Taideteollisesta korkeakoulusta, Helsingin kauppakorkeakoulusta, Svenska Hankenilta ja Teknillisestä korkeakoulusta. Tarkoitus on, että yhteistyö jatkuu ja että kukin yliopisto vuorollaan järjestää tapaamisen.

Alueen ja yliopiston vuorovaikutuksesta löydettiin myös kehitettävää:

"Yliopiston yrittäjyyden tukeminen on hyvin perinteistä, täydennyskoulutustyyppistä ajattelua ja innovaationsiirtoajattelua hyvin pitkälle. Minä olen jäänyt kaipaamaan sieltä prosessin kehittämisen työkaluja ja tapoja eri toimijoiden välille." (HY)

Yritysten kanssa halutaan aktiivisempaa vuoropuhelua sen suhteen, kuinka paljon ja millaisia maistereita niissä tarvitaan. Tällaisia keskusteluja jo toki käydään, mutta useiden haastateltujen mielestä ei kuitenkaan vielä riittävästi. Haastatteluissa keskusteltiin paljon yliopistojen roolista alueellisena toimijana:

"Tuntuu, että tämä yliopistojen ankkuritehtävä ja ehkä myös magneettitehtävä on keskeisimmin esillä ja dynamotehtävä on sitten vähemmän korostunut. Yliopisto ankkuroi tänne teknologiayrityksiä ja magneettina ehkä vetää uusia yrityksiä alueelle. Dynamo voisi synnyttää muun muassa spin-offeja ja lähettää ihmisiä yliopistolta ulos yrittäjiksi. Minun mielestäni tämä on selvästi vähemmän korostunut." (TY)

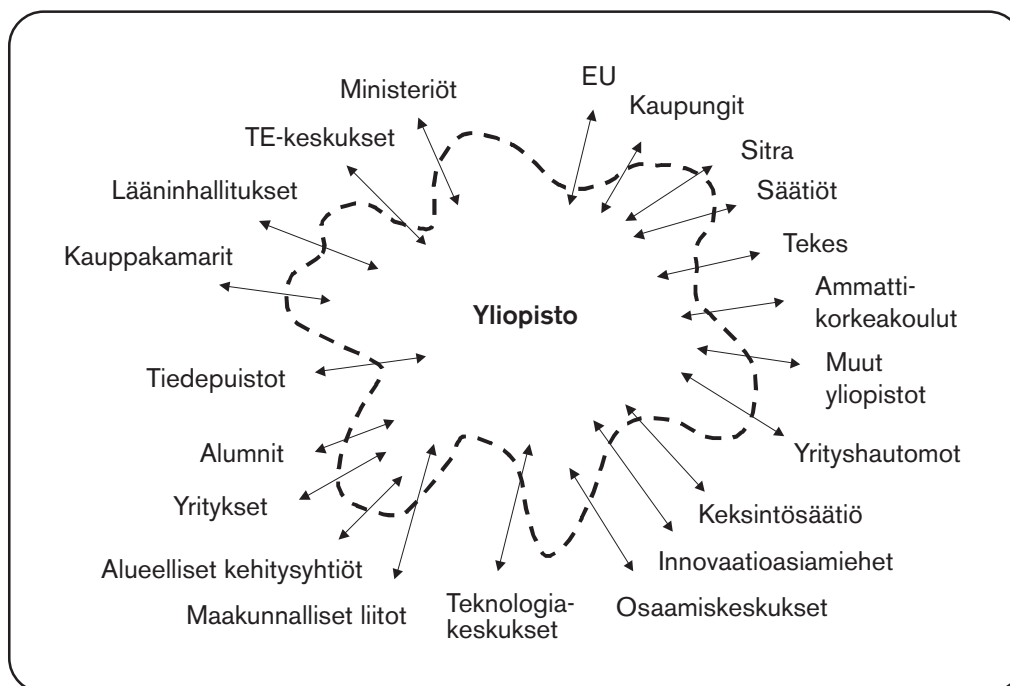
Kolmas tehtävä – ympäröivän yhteiskunnan kehityksen tukeminen – herätti paljon keskustelua ryhmähaastatteluissa. Joissakin yliopistoissa toiminta on laajentunut jo jonkin aikaa sitten kolmannen tehtävän viitoittamaan suuntaan tarjoten tutkimus-, koulutus- ja kehittämispalveluita alueelle (esim. Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus³⁹ Turun kauppakorkeakoulussa ja Levon-instituutti⁴⁰ Vaasan yliopistossa).

³⁹ YTKK on Turun kauppakorkeakoulun erillislaitos, jossa tutkimus ja käytäntö kohtaavat. Viisi yksikköä ja n. 60 tutkijaa ja kouluttajaa palvelevat yrityksiä, kuntia, muuta julkista sektoria sekä järjestöjä alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti. <http://www.tukkk.fi/lytkk/>.

⁴⁰ Levón-instituutti on Vaasan yliopiston ja Svenska Handelshögskolanin Vaasan yksikön tutkimus- ja koulutuskeskus. Sen tehtävänä on organisoida ulkopuolisella rahoituksella hoidettavia tutkimus-, koulutus- ja kehittämispalveluita. <http://www.uwasa.fi/levon/>

4.9 Rahoittajat ja muut yhteistyötahot

Yliopistot toimivat hyvin laajassa verkostossa sidosryhmiensä kanssa yrittäjyyttä edistäessään. Opetusministeriö ei voi yksipuolisesti hoitaa yliopistojen rahoitusta. Ulkopuolisen rahoituksen määrä on kaikissa yliopistoissa kasvussa ja sitä myös odotetaan opetusministeriön taholta. Rahoittajakumppanit ovat tärkeitä yliopistoille, kuten myös muut yhteistyökumppanit. Useat tahot rahoittavat yliopistojen yrittäjyyden edistämiseen liittyviä toimia ja vielä useammat tahot toimivat muina yhteistyökumppaneina. Kuviossa 12 on listattu haastatteluissa useimmiten mainitut rahoittajat ja muut yhteistyötahot.

Kuvio 12. Suomalaisen yliopistojen rahoittajia ja yhteistyötahoja

Keskeisiä rahoittaja- ja yhteistyötahoja ovat muun muassa Euroopan unioni, kaupungit, lääninhallitukset, ministeriöt ja maakunnalliset liitot sekä erilaiset säätiöt, ammattikorkeakoulut, toiset yliopistot, yritykset, alumnit ja kauppakamarit. Esimerkiksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kanssa tehdään opetuksellista ja tutkimuksellista yhteistyötä. Yritykset, alumnit ja kauppakamarit sekä rahoittavat toimintaa pienimuotoisesti että ennen kaikkea tarjoavat tutkimuskohteita ja vierailuluennoitsijoita. Euroopan unioni, kaupungit, lääninhallitukset, ministeriöt, maakunnalliset liitot ja säätiöt tarjoavat rahoituskanavia sekä toimivat yhdessä yliopistojen kanssa useissa yhteistyöverkostoissa yrittäjyyden edistämiseksi. Myös kansainväliset yhteistyötahot nousivat keskeisesti esiin haastatteluissa, esimerkiksi ulkomaiset yliopistot ja säätiöt sekä erilaiset kansainväliset yhteistyöverkostot.

Uuden yritystoiminnan synnyttämistä Suomessa edistävät tahot ovat myös yliopistoille mahdollisia rahoittaja- ja yhteistyötahoja. Maassamme on tarjolla paljon erilaisia palveluita liikeidean ja sitä kautta yritystoiminnan alkuun saattamiseen. Esimerkiksi Keksintösäätiö⁴¹ tukee keksintöjen kehittämistä ja hyödyntämistä, Sitra⁴² tarjoaa kehitys- ja rahoituspalveluita

⁴¹ Lisätietoja: www.keksintosaatio.fi

⁴² Lisätietoja: www.sitra.fi

ja Tekes⁴³ rahoittaa yritysten tutkimus- ja tuotekehitysprojekteja. LIKSA-rahoitus⁴⁴ on Sitran ja Tekesin yhteinen rahoitusmuoto, jossa pyritään rahoittamaan rahoituskelpoisen liiketoimintasuunnitelman laatiminen. TE-keskukset⁴⁵ tukevat yritysten perustamista, laajentamista ja kehittämistä tarjoamalla asiantuntijapalveluita sekä rahoittamalla yritysten investointi- ja kehittämishankkeita. Mainitut tahot voivat olla yliopistojen sidosryhmiä ja yhteistyötahoja yrittäjyyttä edistävissä toimenpiteissä. Lisäksi näillä tahoilla voi olla myös rahoittajan rooli.

Yhdessä muun muassa yliopistojen kanssa teknologiakeskukset edistävät tutkimusta soveltavien teknologiayritysten syntyä, kasvua ja kansainvälistymistä. Ne sijaitsevat yleensä yliopistokaupungeissa. Suomen teknologiakeskusten liitto TEKEL⁴⁶ on valtakunnallinen yhteistyöverkosto, johon kuuluu 22 teknologiakeskusta⁴⁷. TEKEL osallistuu muun muassa valtakunnallisen Osaamiskeskus-ohjelman (OSKE⁴⁸) koordinointiin, IRC Finland -verkoston (Network of Innovation Relay Centres⁴⁹) toimintaan ja koordinoi TULI-ohjelmaa⁵⁰. Ohjelman tarkoituksena on auttaa tiedeyhteisön jäseniä selvittämään havainnon tai keksinnön kaupallinen potentiaali ja auttaa eteenpäin kaupallistamisessa. Ohjelma on suoraan yliopistojen tarpeisiin luotu ja sitä kautta etsitään potentiaalista yritystoimintaa sekä haetaan mahdollisia tutkijayrittäjiä yliopistojen sisäältä.

Teknologiakeskukset voivat fyysisesti sijaita yliopiston läheisyydessä tai jopa yliopistokampuksen yhteydessä, kuten esimerkiksi Lappeenrannan teknillisen yliopiston rinnalla toimiva teknologiakeskus Kareltex⁵¹ tai Teknillisen korkeakoulun kanssa Otaniemessä toimiva teknologiakeskus Innopoli⁵². Malli on maailmalta tuttu tapa tehostaa yliopistojen ja yrity maailman yhteistyötä ja uusien korkeaan osaamiseen perustuvien yritysten syntyä. Tällaiset osaamiskeskittymät nähdään usein elinkeinoelämän kehityksen moottoreina.

Useissa teknologiakeskuksissa toimii yrityshautomoita. Myös joillakin yliopistoilla on omia yrityshautomoita tai ne ovat taustavaikuttajina yrityshautomoiden toiminnassa. Esimerkiksi Arabus⁵³ on Taideteollisen korkeakoulun kouluttamis- ja kehittämiskeskuksen yhteydessä toimiva yrityshautomo, joka tarjoaa aloittaville designin, media- sekä kulttuuri- ja sisältötuotannon alojen yrittäjille kasvualustan. Yrityshautomo NBC⁵⁴ puolestaan on Helsingin kauppakorkeakoulun organisoima yrityshautomo, jonka taustayliopistoina ovat myös Svenska Handelshögskolan sekä Sibelius Akatemia (Case 13).

⁴³ Lisätietoja: www.tekes.fi

⁴⁴ Lisätietoja: www.sitra.fi/liksa

⁴⁵ Lisätietoja: <http://www.te-keskus.fi/>

⁴⁶ Lisätietoja: <http://www.tekel.fi/>

⁴⁷ Näiden lisäksi Suomessa on noin 40 muuta teknologia- tai innovaatiokeskusta (Koskenlinna 2004)

⁴⁸ Lisätietoja: <http://www.tekel.fi/ohjelmat/osaamiskeskusohjelma/>

⁴⁹ Lisätietoja: http://www.tekes.fi/kv_yhteisty/innol/inn.html

⁵⁰ Lisätietoja: http://www.tekel.fi/ohjelmat/tutkimuksesta_liiketoimintaa/

⁵¹ Lisätietoja: <http://www.kareltex.fi/>

⁵² Lisätietoja: <http://www.innopoli.fi/>

⁵³ Lisätietoja: <http://koulutuskeskus.uiah.fi/department.asp?path=13492,13718>

⁵⁴ Lisätietoja: <http://www.nbc.fi/>

Case 13. New Business Center, NBC (<http://www.nbc.fi>)

New Business Center on Helsingin kauppakorkeakoulun organisoima yrityshautomo, jossa pääroolissa ovat kehitys- ja kasvuhaluiset yritykset. Yritysten toimialana on ICT sekä näihin aloihin liittyvät asiantuntijapalvelut. Vuosien 1997–2004 aikana NBC -yrityshautomotoimintaan on osallistunut yli 120 aloittavaa yritystä mukaan lukien parhailaan yrityshautomossa olevat yritykset. Yrityshautomo NBC on voimakas linkki taustayliopistojensa (Helsingin kauppakorkeakoulu, Svenska Handelshögskolan, Sibelius Akatemia) ja niiden toimintaympäristön välillä.

Yrityshautomo NBC:n tavoitteena on edistää uuteen talouteen, tietoon, teknologiaan ja sovelluksiin perustuvaa yritystoimintaa sekä lisätä yrittäjäksi ryhtyvälle hänen tarvitsemiaan valmiuksia liiketoiminnan suunnitteluun, johtamiseen ja hoitamiseen. Hautomolla on myös selkeä aluepoliittinen ulottuvuus: tarkoituksena on luoda alueelle uutta, uusiin teknologioihin perustuva innovatiivista yritystoimintaa ja tätä kautta kehittää maantieteellistä aluetta, jolla hautomon taustayliopistot toimivat.

Yliopisto-hautomo -yhteistyön näkökulmasta toiminnassa korostuu vuorovaikutteinen yhteistyö, erityisesti HKKK:n eri laitosten kanssa, josta konkreettisena esimerkkinä opiskelijaresurssien hyödyntäminen hautomoyrityksissä. Opiskelijat voivat tehdä esimerkiksi harjoitustöitä yrityksiin, jolloin he pääsevät projektin ohella tutustumaan start up -yrityksiin ja saavat hyväksytyjä suorituksia opintoihinsa. Hautomoyritykset puolestaan saavat käyttöönsä opiskelijatyövoimaa, jolla on parhaimmillaan raikkaita näkemyksiä ja tuoreita oppeja liiketoiminnasta. Myös vielä opintojaan suorittavilla hautomoyrittäjillä on mahdollisuus yhdistää työ ja opinnot: he voivat tehdä opinnäytetöitä omasta yrityksestään. Lisäksi hautomoyrityksillä on mahdollisuus hyödyntää subventoidusti HKKK:n Pienyrityskeskukseen koulutustarjontaa.

NBC -yrityshautomoa kehitetään edelleen kauppa- ja teollisuusministeriön painopistealojen (innovaatio-, hautomo- ja klusteritoiminta), Uudenmaan TE -keskuksen Yrittämisestä työtä 2000 hankekokonaisuuden, OPM:n, Helsingin kauppakorkeakoulun, Svenska Handelshögskolanin ja Sibelius Akatemian strategialinjausten mukaisesti.

Hautomon pyrkimyksenä on kehittyä mm. taustayliopistojensa osaamispotentialin, yritysrahoituksen ja muut resurssit kokoavaksi generaattoriksi, joka edistää ja vauhdittaa yritysten kehittymistä kansallisesti ja kansainvälisesti merkittäviksi yrityksiksi.

Venture Cup on liiketoimintasuunnitelmakilpailu, joka pyrkii auttamaan idean kehittämisessä liiketoimintasuunnitelmaksi (Case 14).

Case 14. Venture Cup Finland (www.venturecup.fi)

Venture Cup on valtakunnallinen liiketoimintasuunnittelukilpailu, joka järjestetään yhteistyössä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, yrityshautomoiden ja teknologiakeskusten kanssa. Yhteisenä tavoitteena on kannustaa korkeasti koulutettuja perustamaan innovatiivisia kasvuyrityksiä, yrityksen perustamista ei kuitenkaan kilpailuun osallistujilta veloiteta.

Venture Cup toimii Kuopiossa, Lahdessa, Lapissa, Lappeenrannassa, Mikkelissä, Oulussa, Porissa, pääkaupunkiseudulla, Seinäjoella, Tampereella, Turussa ja Vaasassa.

Venture Cup tarjoaa maksuttoman koulutusohjelman, johon voi osallistua, vaikkei osallistuisikaan itse kilpailuun. Maksuton koulutusohjelma on kaikille avoin ja se kattaa liiketoimintasuunnitelman eri osa-alueet. Puhujina on alan asiantuntijoita ja tilaisuuks-

sissa yrittäjät sekä yritysten edustajat kertovat omista kokemuksistaan. Koulutustilaisuuksissa on mahdollista tavata oman alueen yrittäjyyden tukiverkoston, muita yrittäjyydestä kiinnostuneita sekä Venture Cupin tukijaorganisaatioiden edustajia. Yrittäjyyden alueellinen tukiverkosto auttaa myös kilpailun myötä syntyviä uusia yrityksiä eteenpäin.

Venture Cupin organisaatiossa on valtakunnallinen ohjaajaverkosto, johon kuuluu yli sata henkiköä. Ohjaajat ovat eri alojen asiantuntijoita, jotka ohjaavat luottamuksellisesti ja maksutta Venture Cup -kilpailutiimejä yrityksen perustamiseen ja liiketoimintasuunnitelman kirjoittamiseen liittyvissä kysymyksissä. Venture Cupin kilpailutöitä arvioi tuomaristo, joka koostuu kokeneista pääomasijoittajista, liikkeenjohtajista, yrittäjistä sekä yrittäjyyden professoreista. Venture Cupin *johtoryhmässä* vaikuttavat osallistuvien yliopistojen sekä sponsoreiden edustajia ja siellä kehitetään kilpailukonseptia. Venture Cupin *neuvottelukuntaan* kuuluu henkilöitä yliopistoista ja yrityksistä, he osallistuvat toimintaan mm. puhujina Venture Cup -tilaisuuksissa. Venture Cupin järjestämisestä Suomessa vastaa vuonna 2001 perustettu *tukisäätiö*, jonka toimintaa johtaa *hallitus*.

Haastatteluissa vallitsi hyvin erityyppisiä näkemyksiä sen suhteen, missä määrin yliopistojen tulisi tukea ja rahoittaa suoraan varsinaisten uusien yritysten syntyä. Vaikka Teknillinen korkeakoulu on hyvin aktiivinen yrittäjyyden suhteen, sen edustaja kuitenkin linjasi seuraavalla tavalla:

"Yliopiston ensisijainen tehtävä ei ole luoda uusia yrityksiä. Ensisijainen tehtävä on tutkia yrittäjyyttä ja antaa tutkimukseen perustuvaa opetusta." (TKK)

4.10 Tulevaisuus

Haastatteluissa nousi esiin useita ajankohtaisia tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä, joilla on paljon merkitystä yrittäjyys-teeman kannalta. Pääosin nämä teemat liittyvät rahoitukseen, yliopistojen ja niiden sidosryhmien väliseen vuorovaikutukseen ja tutkinnonuudistukseen.

Yliopistoille on tulevan yliopistolain muutoksen myötä tulossa aiempaa korostetumpana kolmanteen tehtävään liittyviä velvoitteita toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa. Yliopistoissa on myös toivottu jatkossa nykyistä laajempaa taloudellista itsenäisyyttä muun muassa kolmannen tehtävän hoitamiseen. (Koskenlinna 2004.)

"Jos tämä lainsäädäntö nyt menee lähimainkaan kuin on suunniteltu, niin se voi tuoda yliopistolle tavallaan uusia pelimerkkejä eli saadaan mahdollisuus rahastoida lisenssituloja, käyttää niitä vaikkapa sitten ostamalla yrityksen osakkeita." (KuY)

"Nyt on menossakin budjettilainsäädännön kautta eteenpäin se, että yliopisto voisi omistaa osakkeita. Ja sitten se toinen puoli tästä, joka on vielä tärkeämpi, eli että yliopisto voisi myös sitten hyödyntää niitä taloudellisia saavutuksia, mitä mahdollisesti tästä bisneksestä tulisi. Eiväthän ne välttämättä ole kovin isoja [summia], mutta kyllä ne voivat olla tulevaisuudessa merkittävä rahoituslähde" (KuY)

Yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta yliopistojen kolmannella tehtävällä tulee olemaan keskeinen merkitys. Joissakin yliopistoissa kolmannen tehtävän kaltaista toimintaa on ollut

jo pitkään (esim. YTKK Turun kauppakorkeakoulussa ja Levón-instituutti Vaasan yliopistossa) ja ulkoisen rahoituksen turvin tapahtuvaa toiminnan volyymin oletetaan jatkossa kasvavan. Myös teknillisissä korkeakouluissa ulkoisen rahoituksen osuus on perinteisesti ollut suuri.

Yliopistojen kolmatta tehtävää voidaan alueellisen painotuksen takia luonnehtia myös uudeksi ajattelutavaksi. Tällöin yliopistot nähdään yhä selvemmin alueidensa aktiivisina moottoreina ja vetureina. Niiden ympärille ja niiden kanssa välittömään vuorovaikutukseen ovat syntyneet erilaiset teknologiakylät, tiedepuistot ja yliopistojen vahvuusalueisiin erikoistuneet osaamiskeskukset. Osaamisperustan vahvistaminen nähdään yhä voimakkaammin eräänä keskeisenä aluepoliittisena keinona. Yliopistoilta toivotaan tässä kehityksessä entistä selkeämpää vaikuttavuutta uusien innovaatioiden, osaamisen luomisen ja levittämisen kannalta. (Välimaa 2004.)

Yliopistoissa tehtävän tutkimuksen ja sitä kautta syntyvien keksintöjen merkitys kasvaa jatkuvasti. Suomalainen innovaatiojärjestelmä on muuttunut siten, että innovaatio toiminta on aiempaa vahvemmin yliopistojen ja yhteiskunnan välistä laajaa yhteistoimintaa. Myös yliopistollinen tutkimustoiminta on muuttanut luonnettaan; on tavallista, että tutkimuksia toteutetaan useamman henkilön tutkimushankkeina, joita entistä enemmän rahoitetaan muuten kuin korkeakoulujen varoista. Rahoituksen monimuotoisuus, eri tavoin toteutetut tutkimushankkeet sekä yritysten kanssa tehtävä yhteistyö ovat lisänneet mahdollisia eturistiriitatilanteita ja tuoneet uusia haasteita tutkimustoimintaan. (Hallituksen esitys Eduskunnalle... 2004.)

Näihin haasteisiin pyritään vastaamaan uudella lailla, jonka tarkoituksena on tehostaa yliopistoissa tehtyjen keksintöjen tunnistamista ja hyödyntämistä selkeyttämällä niihin liittyviä oikeuksia ja korvauskäytäntöjä. Esityksen mukaan yliopistoissa tehtävä tutkimus jaoteltaisiin avoimeen tutkimukseen ja sopimustutkimukseen. Tällöin yliopisto hallinnoisi ulkoisen yhteistyökumppanin kanssa tehtäviin sopimuksiin tai muuhun ulkopuoliseen rahoitukseen perustuvissa tutkimushankkeissa syntyvien keksintöjen oikeuksia. Vastaavasti avoimessa tutkimuksessa keksijä saisi pääsääntöisesti pitää itsellään oikeuden tekemäänsä keksintöön. (Hallituksen esitys Eduskunnalle... 2004.) Yliopistoissa asia herättää kriittisiäkin mielipiteitä:

"Oleellinen muutos tulee olemaan yliopistoihin ja korkeakouluihin, ammattikorkeakoulut mukaan lukien, tuleva keksintölaki. (...) Eli yliopistoille on aikamoisia vaateita tulossa, mutta ei kuitenkaan oikeastaan muskeleita ja pelimerkkejä hoitaa asioita käytännössä." (TY)

Yritysten ja yliopistojen välisen vuorovaikutuksen tiivistäminen on sekä asenne- että rahoituskysymys. Näiden haasteiden eteen tullaan, kun mietitään miten saada esimerkiksi yritysjohtajia opettamaan yliopistoissa enemmän ja miten mahdollistetaan se, että yliopiston henkilökunta voisi siirtyä luontevasti joksikin ajanjaksoksi yritykseen töihin ja palata sitten takaisin yliopistoon.

Suomen yliopistoissa siirrytään 1.8.2005 uuteen, kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen. Päämääränä on synnyttää yhteinen eurooppalainen korkeakoulutusalue vuoteen 2010 mennessä. Yhtenä tavoitteena on luoda Eurooppaan yhdenmukaiset tutkintorakenteet. Tutkintorakennetta kehitetään pääsääntöisesti kahden syklin mallin pohjalle. Ensimmäisen syklin tutkinto on kolmi- tai nelivuotinen bachelor-tason tutkinto. Toisen syklin muodostavat master-tason ja tohtorin tutkinnot, jotka ovat molemmat jatkotutkintoja. Suomessa kuten koko Euroopan tasolla prosessi on vielä käynnissä ja tutkinnonuudistustyötä tehdään parhaillaan.

Haastatteluissa kävi ilmi, että tutkinnonuudistus muokkaa syvällisellä tavalla yliopisto-

laitosta. Tämä prosessi tuo uudenlaisia mahdollisuuksia yliopistoille, myös yrittäjyyden suhteen. Varmuudella on mahdotonta sanoa, miten tutkinnonuudistus vaikuttaa, koska valmistelu on vasta käynnissä. Potentiaalia kuitenkin on. Esimerkiksi sellainen mahdollisuus, että kandidaatin tutkinnon substanssiosaamista vahvistetaan maisterivaiheessa yrittäjyysopinnoilla saattaa olla houkutteleva vaihtoehto monille opiskelijoille:

"Monitieteellinen lähtö lisää yrittäjyyden kysyntää, koska moni hakee ammattiinsa kaupallisia puolia." (TuKKK)

Toisaalta tietyt raja-aidat säilyvät edelleen. Esimerkiksi Sibelius Akatemian edustajat painottivat, että muista yliopistoista ei liene mahdollista siirtyä Sibelius Akatemiaan kandidaatin tutkinnon jälkeen. Kaikissa yliopistoissa pohditaan ns. siltaopintojen määrää ja sisältöä tutkinnonuudistukseen liittyen.

Yliopistojen välisen yhteistyön lisääminen on tarpeellista Suomen kaltaisessa, suhteellisen pienessä maassa. JOO-opinnot ovat hyvä askel siihen suuntaan, että opiskelijat voivat hankkia esimerkiksi haluamiaan yrittäjyysopintoja toisesta yliopistosta. Tärkeää olisi myös kehittää muuta yhteistyötä. Hyvänä esimerkkinä voisi olla yhteistyö taidealan yliopistojen välillä yrittäjyysopetuksessa, jota jollain tasolla ideoitiin kaikissa taidealan yliopistoissa tämän tutkimuksen haastatteluissa.

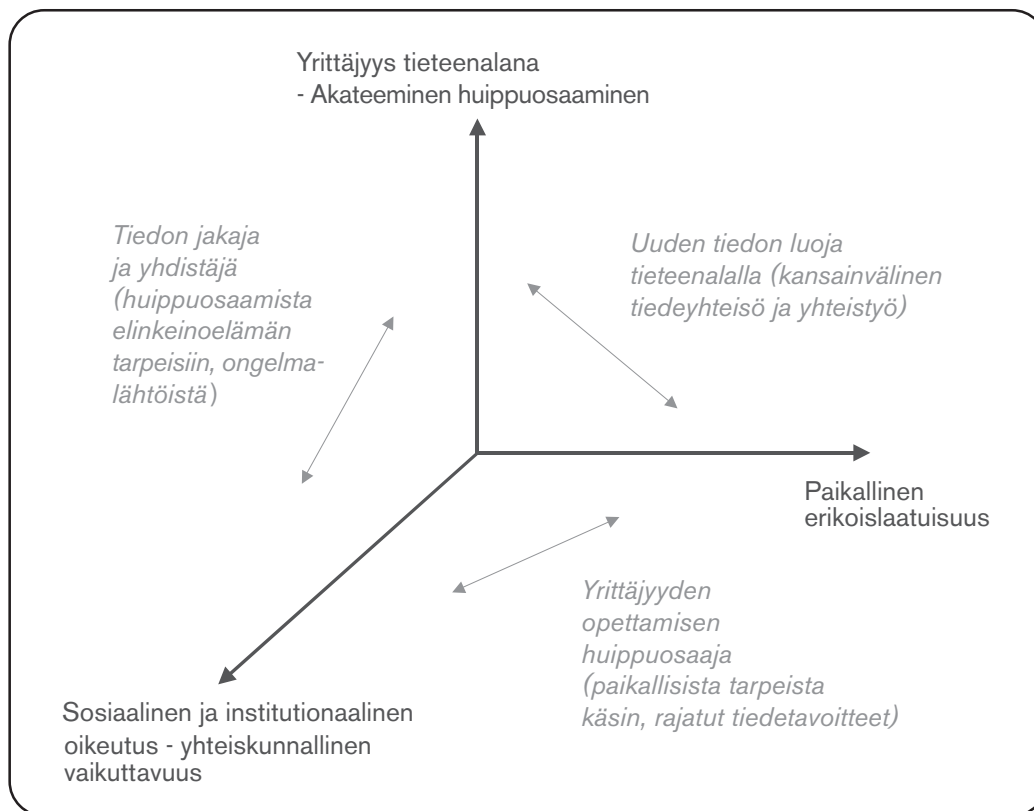
Alumni-kunta on merkittävä resurssi yliopistoille, mahdollisesti rahoituksen kannalta, mutta ennen kaikkea yhteistyön ja verkostoitumisen kannalta. Alumni-toiminnan lisääminen nousi useissa haastatteluissa esille. Joissakin yliopistoissa alumni-toimintaa on tehty jo pitkään:

"[Helsingin] kauppakorkeakoulullahan on pitkät perinteet myös alumni-toiminnassa. Olemme yksi Suomen ja Pohjoismaiden vanhimpia alumni-toiminnan aktiivisia harjoittajia. Ja meillä on aika laaja ja tiivis tämä alumni-kunta." (HKKK)

Monissa muissa yliopistoissa alumni-toimintaan on vasta nyt panostettu enemmän. Yrittäjyyden edistämisen kannalta alumnit ovat potentiaalinen joukko. Alumnien joukossa on usein huomattava määrä yrittäjiä. Tätä verkostoa on esimerkiksi Hanken hyödyntänyt onnistuneesti (ks. case 12 s. 64).

4.11 Keskustelua: yrittäjyys yliopistoissa

Edellä olemme käsitelleet suomalaisten yliopistojen suhdetta yrittäjyyteen. Suhteiden ja käsitysten kirjo on varsin laaja. Tässä luvussa pohdimme vielä empiiriseen aineistomme peilaten yrittäjyyttä suomalaisessa yliopistokentässä: yrittäjyyteen liitettäviä odotuksia, yliopistojen erilaisia rooleja sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskinäistä roolijakoa. Yrittäjyyttä ja siihen liittyviä odotuksia yliopistokentässä voidaan hahmottaa Suomen Akatemian liiketoimintaosaamisen tieteenala-arviossa esitetyn, yliopistojen roolien eriytymistä kuvaavan kehikon kautta (Kuvio 13):

Kuvio 13. Yrittäjyys ja siihen liittyvät odotukset yliopistoissa (mukailen Research in Business Disciplines in Finland... 2005)

Yrittäjyys ja sen edistäminen näyttävät useimmiten yliopistoissa yrittäjyyden opettamisena tai yhteiskunnallisena ja alueellisena vaikuttamisena sekä ympäröivän yhteiskunnan kehityksen tukemisena (ns. kolmas tehtävä). Tällöin tavoitteina tyypillisesti pidetään uusien yritysten perustamista ja yrittäjäksi ryhtymistä.

Kuten kuviosta 13 voidaan havaita, yrittäjyys voi olla voimakkaasti läsnä myös akateemisen tutkimuksen alueella. Tässä tutkimuksessa tämä yrittäjyyden edistämiseen liittyvä rooli näyttää suomalaisessa yliopistokentässä varsin ohuesti. Sinänsä tämä on ymmärrettävää, koska yrittäjyys tieteenalana sijoittuu liiketaloustieteen kenttään, eikä näin tutkimuksen sisältönä kosketa kuin murto-osaa yliopistokentästä. Suomessa on joitakin yliopistoja, joissa yrittäjyys on nostettu tutkimukselliseksi painopistealueeksi. Erityisesti tällaisissa yliopistoissa yrittäjyys voi kehittyä akateemisen huippuosaamisen alueeksi. Suomen kokoisessa maassa tällaisia yksiköitä ei kuitenkaan voine olla kovin monta. Luonnollisesti akateeminen huippuosaaminen antaa hyvät lähtökohdat myös yrittäjyyden korkeatasoiseen opettamiseen ja yrittäjyydestiedon jakamiseen ja yhdistämiseen elinkeinoelämää hyödyntävällä tavalla. On huomattavaa, että yhden yliopiston resurssit eivät riitä toimintaan kaikilla alueilla, vaan yliopistojen on voimakkaasti erilaistuttava huippusuorituksen aikaansaamiseksi määrittelemällä alueella. Määriteltyjä alueita ei tule keskenään arvottaa, vaan yliopistojen on tarkoituksenmukaista valita itselleen ja sitä ympäröivälle alueelle sopiva lähestymistapa.

Yliopistojen resurssit ovat niukat. Erikoistuminen ja oman roolin löytäminen ovat tärkeitä eri toimijoille yliopistokentässä. Tätä kautta nousee esille monia teemoja. Aiemmin jo todettiin, että yrittäjyyden akateemista ja kansainvälisesti tunnustettua huippuosaamista ei voitane ylläpitää monessa suomalaisessa yliopistossa. Lisäksi yliopistojen on keskuudessaan ja sidosryhmiensä kanssa hahmotettava eri tahojen vahvuudet ja vastuut, jotta olemassa olevat resurssit saadaan hyödynnettyä optimaalisesti. Tähän liittyy myös lyhytkestoisen projekti-

toiminnan pitkäjänteinen kytkeminen yrittäjyyden edistämiseen. Lisäksi kyse on siitä, miten liiketoimintaosaaminen ja yrittäjyys voidaan monitieteellisyttä hyödyntäen luontevasti kytkeä eri yliopistojen tarjoamiin monipuolisiin, yrittäjyyden mahdollistamiin substanssi-alueisiin.

Ammattikorkeakoulut edustavat yliopistojen rinnalla korkeakoulujärjestelmämme toista sektoria. Ammattikorkeakoulut ovat luonteeltaan pääosin monialaisia ja alueellisia korkeakouluja, joiden toiminnassa korostuu yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. Yrittäjyys on tyypillisesti mielletty erityisesti ammattikorkeakoulujen tehtäväkenttään kuuluvaksi, ja yliopistojen tehtävänä on pidetty tieteellistä tutkimusta ja siihen perustuvaa ylintä opetusta.

Vuonna 2003 toteutettu ammattikorkeakoulujen yrittäjyyskysely osoittaa, että yrittäjyyden edistäminen sisältyy lähes kaikkien ammattikorkeakoulujen yleisiin kehittämissstrategioihin sekä muihin keskeisiin strategia-asiakirjoihin (Palonen 2003). Toisaalta esimerkiksi yliopistojen yhteisissä tavoitteissa tulossopimuskaudelle 2004–2006 todetaan muun muassa, että yliopistojen mahdollisuuksia tukea yrittäjyyttä vahvistetaan (Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma 2004). Näin ollen yrittäjyyttä ei määritellä tiukasti ainoastaan joidenkin toimijoiden alueeksi. Koulutuspoliittisessa keskustelussa nähdään, että korkeakoulujärjestelmän molemmilla sektoreilla on mahdollisuus omista lähtökohdistaan edistää yrittäjyyttä. Kyse on painotuseroista, jolloin myös käytetyt toimenpiteet ja tavoitteet saattavat vaihdella.

5 Yhteenveto

Käsillä olevan tutkimuksen tavoitteena oli muodostaa kokonaiskuva yrittäjyyden asemasta Suomen yliopistoissa: yrittäjyyden tulkinnoista, rooleista, edistämisestä, sekä yrittäjyyden eri muodoista ja tulevaisuuden kehityssuunnista. Tutkimuksen piiriin otettiin kaikki suomalaiset yliopistot. Suomessa on yhteensä 21 yliopistoa, joista monitieteellisiä on kymmenen, teknillisiä yliopistoja kolme, kauppakorkeakouluja kolme, taidekorkeakouluja neljä sekä Maanpuolustuskorkeakoulu, joka toimii puolustusministeriön alaisuudessa. Tutkimuksessa yhdistettiin erilaisia aineistoja: kirjallinen aineisto (opinto-oppaat, yrittäjyyteen liittyvät strategia-asiakirjat jne.), yliopistojen Internet-sivustot ja yliopistokohtaiset toimijoiden haastattelut. Ryhmäteemahaastattelut toteutettiin yliopistoissa huhti-elokuussa 2004. Haastattelut olivat luonteeltaan temaattisia.

Tutkimus osoittaa, että missään yliopistossa ei ole varsinaista yrittäjyysstrategiaa, mutta yrittäjyys tunnistetaan niissä keskeiseksi strategiseksi kysymykseksi. Yrittäjyys näkyy yliopistojen strategioissa hyvin eri tavoin, esimerkiksi siten, että yliopiston käytännön toiminnassa korostuvat yrittäjyys ja yrittäjyyden edistäminen, vaikka strategia-asiakirjoissa yrittäjyys ei juurikaan näyntyä. Toisissa yliopistoissa toiminta yrittäjyyden edistämiseksi on strategiassa määriteltyä vähäisempää.

Yrittäjyys ymmärretään eri tavoin eri yliopistoissa. Myös yrittäjyyden asema ja edistämistavat vaihtelevat. Joissakin yliopistoissa yrittäjyyden tai sen edistämisen ei nähty kuuluvan yliopiston ydintehtäviin, kuitenkin näissäkin teeman ajankohtaisuus ja tärkeys tunnistettiin. Useat yliopistot suhtautuvat yrittäjyyteen erittäin myönteisesti. Niissä pyritään pitkällä aikavälillä lisäämään paitsi akateemisten yrittäjien määrää, myös yleisesti lisäämään akateemisesti koulutettujen ymmärrystä yrittäjyydestä ja liiketoiminnasta.

Suhde yrittäjyyteen vaihtelee sekä yliopistojen välillä että niiden sisällä. Suomen yliopistokentässä ei ole selvästi tunnistettavissa tietynkaltaisia yliopistoja sen perusteella, miten yrittäjyys ymmärretään tai millaisena yliopistojen rooli yrittäjyyden edistäjänä nähdään. Sen sijaan yrittäjyyden opetustarjonta ja sen painotukset erottelevat yliopistoja jossain määrin.

Tutkimuksen tekovaiheessa lähes kaikissa suomalaisissa yliopistoissa oli tarjolla yrittäjyyteen liittyvää opetusta, sen määrä ja muodot sen sijaan vaihtelivat. Yrittäjyyttä opetetaan erityisesti yrittäjyys-aineen puitteissa. Lisäksi monissa muissa aineissa on vaihtelevasti yrittäjyys-elementtejä. Tarjonnan laajuutta lisää valtakunnallinen JOO-sopimus. Tällä hetkellä yrittäjyyden pääaineopetusta tarjoaa viisi yliopistoa: Helsingin kauppakorkeakoulu, Svenska Handelshögskolan, Turun kauppakorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto ja Kuopion yliopisto.

Yliopistoissa uskotaan, että yrittäjyyttä on mahdollista opettaa, opetusmenetelmiä ja opetusta tulisi kuitenkin uudistaa. Yrittäjyyden opetuksessa tulisi näkyä yrittäjyyden monimuotoinen ja prosessuaalinen luonne, lisäksi opettajina voisivat nykyistä enemmän toimia sellaiset henkilöt, joilla on henkilökohtaista kokemusta yritystoiminnasta. Tätä kautta yrittäjyysmyönteisyys voisi luontevasti välittyä myös opiskelijoille.

Yliopistollisella yrittäjyysopetuksella on moninaisia tavoitteita. Tässä tutkimuksessa opetukselle asetetut tavoitteet listattiin kolmeen kategoriaan: yrityksen perustamiseen tähtäävä, yrittäjyyteen ja yritystoimintaan liittyvän tiedon lisääminen sekä yrittäjämäisten toimintatapojen kehittäminen. Käsillä oleva tutkimus osoittaa, että yrittäjyysopetuksen tavoitteet yliopistokentässä ovat vielä melko eriytymättömiä ja selkiintymättömiä. Tavoitteet määriteltiin yliopistoissa hyvin laajasti ja ne olivat yleisluontoisia.

Yrittäjyyden jakaminen substanssiin, liiketoimintaosaamiseen sekä yritteliäisyyteen (Koironen 2004) on yksi tapa selkeyttää yrittäjyyden merkityksiä yliopistoille. *Substanssi-osaaminen* lähtee siitä, että yrittäjän täytyy hallita jokin substanssiala, josta löytyy yritystoiminnan sisältö. Yrittäjyys voi rakentua yliopistosta riippuen erilaisten substanssien varaan. Kyse voi olla taiteesta, tekniikasta – mistä tahansa – jolle on löydettävissä kaupallinen sovellus. Liiketoimintaosaaminen on oleellinen osa yrittäjyyttä riippumatta siitä, mistä substanssista käsin yrittäjyyttä lähestytään. *Liiketoimintaosaaminen* on haaste yliopistokentässä, joskin liiketoimintaosaamista löytyy muun muassa kauppakorkeakouluista ja teknillisten yliopistojen tuotantotalouden osastoilta. Yrittäjyyden näkökulmasta tarkasteltuna parhaimmillaan liiketoimintaosaamiseen on integroitu yrittäjyyden substanssiosaaminen.

Yritteliäisyys, yrittäjähenki, yrittäjämäiset toimintatavat ja sisäinen yrittäjyys ovat jo vahvasti mukana yliopistoissa, tiedostettiinpa sitä tai ei. Monille nämä termit ovat vielä outoja, mutta ilmiöt kyllä tunnistetaan. Yliopistoissa pyrkimyksenä on kehittää opiskelijoiden oma-aloitteisuutta, kriittisyyttä ja aktiivisuutta. Nämä pyrkimykset tukevat erinomaisesti yrittäjämäisiä toimintatapoja ja yrittäjähenkeä. Yrittäjyys on mukana kaikessa sellaisessa yliopistollisessa opetuksessa, jonka tarkoituksena on kehittää ja valmentaa opiskelijoiden oma-aloitteisuutta, innovatiivisuutta ja kykyä kyseenalaistaa. Yrittäjyyttä opetetaan ja edistetään yliopistoissa näkyvämmiin ja konkreettisemmin esimerkiksi yrittäjyys-pääaineen kautta.

Yliopistot toimivat laajassa verkostossa sidosryhmiensä kanssa yrittäjyyden ja sen edistämisen suhteen. Rahoittajia ja muita yhteistyökumppaneita on runsaasti sekä alueellisesti, valtakunnallisesti että kansainvälisesti. Nykyisessä verkottuneessa yhteiskunnassa rahoitusyhteistyö ja muu yhteistyö ovat äärettömän tärkeitä. Vuorovaikutus on tiivistä ja se vahvistuu edelleen yliopistojen kolmannen tehtävän myötä.

Yrittäjyys liitetään selvästi yliopistojen kolmanteen tehtävään. Se lisää edelleen tarvetta kiinteään elinkeinoelämäyhteistyöhön. Näyttää siltä, että yliopistojen kolmas tehtävä merkitsee yliopistoille vielä toistaiseksi hyödyntämättömiä mahdollisuuksia yrittäjyyden edistämisessä.

Yliopistot tunnistivat useita yrittäjyyteen liittyviä tulevaisuuden haasteita. Nämä haasteet liittyvät pääosin rahoitukseen, yliopistojen ja niiden sidosryhmien väliseen vuorovaikutukseen sekä tutkinnonuudistukseen. Kaiken kaikkiaan yrittäjyys ja sen edistäminen näyttävät suomalaisissa yliopistoissa voittopuolisesti yrittäjyyden opettamisena tai yhteiskunnallisena ja alueellisena vaikuttamisena. On kuitenkin huomattava, että yrittäjyys tieteenalana voi yliopistossa olla myös akateemisen ja kansainvälisesti arvostetun huippuosaamisen alue. Yrittäjyys on viime vuosikymmenten aikana kehittynyt omaksi tieteenalaksi, josta kertoo esimerkiksi kasvava määrä alan jatko-opinnäytteitä ja kansainvälisiä journal-artikkeleita.

6 Johtopäätökset ja toimenpidesuosituksset

Yrittäjyys on mukana kaikessa (*embedded*) yliopiston toiminnassa. Kussakin yliopistossa on syytä miettiä, miten ja millaisin toimenpitein niissä edistetään yrittäjyyttä ja miten ne verkottuvat muihin osaajiin yliopistokentässä ja elinkeinoelämän puolella. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että kaikilla suomalaisilla yliopistoilla on hyödyntämättömiä mahdollisuuksia yrittäjyyden edistämässä. Vielä suuremmat käyttämättömät mahdollisuudet löytyvät yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä, kuten liiketoiminta- ja substanssiosaamisen yhdistämisessä.

Eräs haaste on yliopistojen laajuus; miten saada tieto eri aktiviteeteista, hankkeista ja projekteista välittymään muille toimijoille? Olisi tarpeellista pyrkiä välttämään päällekkäisyyksiä ja yhdistää voimavaroja. Jos yliopistojen toimijat eivät tiedä toistensa tekemisistä, he eivät myöskään voi toimia tehokkaasti yhteisen päämäärän hyväksi. Avoimuus, tiedon välittyminen ja yhteistyö yliopistojen sisällä ovat keskeisessä asemassa yrittäjyyttä edistettäessä. Lisäksi yliopistojen välinen yhteistyö on erittäin tärkeää. Nykyistä selkeämpi työnjako yliopistojen välillä yrittäjyyden suhteen säästäisi yliopistojen niukkoja resursseja ja antaisi mahdollisuuden erityisosaamiseen perustuvaan työnjakoon. Oleellista on, että liiketoimintaosaaminen ja yrittäjyyden perusta eli substanssi voidaan integroida toisiinsa kätevästi, mieluiten yritteliäissä hengessä. Tämä merkitsee yliopistojen ja tiedekuntien rajoja ylittävää opetuksellista ja toiminnallista, aitoa yhteistyötä.

Koko yliopistokentässä olisi tärkeää oivaltaa yrittäjyys-ilmion laajuus ja monitahoisuus. Tätä kautta nähtäisiin paremmin ne monet yhtymäpinnat, joita yliopistojen muiden toimintojen ja yrittäjyyden välillä on. Yrittäjyyttä ei tule irrottaa ympäristöstään erilliseksi ilmiöksi, vaan se tulee nähdä laajemmin osana yliopistojen toimintaa. Yrittäjyyttä ei myöskään tule lokeroita tiettyyn erilliseen pakettiin, vaan se on monipuolisuudessaan esimerkiksi kansainvälisyyteen verrattavissa oleva ilmiö, joka läpäisee yliopiston laajasti. Yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta yrittäjyyttä ei ole tarkoituksenmukaista eristää yliopistoissa esimerkiksi oppiaineeseen tai ulkoisen rahoituksen toimintoihin. Parhaimmillaan yrittäjyyden edistäminen on yhteinen hanke, koko yliopiston läpäisevä periaate ja tapa toimia. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että yrittäjyys ei vielä ole yliopistojen "*joint venture*", yhteinen pyrkimys. Toisaalta tieteenalan kehittyminen edellyttää akateemista "kotia" ja omaa akateemista identiteettiä, mikä yliopistokentässä tyypillisesti syntyy oppiaineen kautta. Näkökulmat eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia, ja yrittäjyyttä voidaan kehittää koko

yliopistossa samalla, kun se tieteenalana kehittyä oppiaineen puitteissa.

Yrittäjyys näyttäytyy suomalaisissa yliopistoissa vielä suhteellisen marginaalisena ilmiönä. Huolimatta yleisestä yrittäjyysmyönteisestä ilmapiiristä, yrittäjyyttä ei oikein koeta yliopistojen omimmaksi alueeksi. Esimerkiksi monitieteellisissä yliopistoissa yrittäjyys nähdään usein kauppakorkeakoulujen tai teknillisten yliopistojen toimintaan paremmin sopivaksi. Kauppakorkeakouluissa taas korostetaan yrittäjyyden konkreettista substanssia, jolloin katset kohdistuvat monitieteellisiin ja teknillisiin yliopistoihin. Taidekorkeakouluissa opiskelijat työllistävät usein itsensä, mutta toimintaa ei yleensä mielletä yrittäjyydeksi. Näkemykset pohjautuvat yrittäjyyden melko suppeaan tulkintaan, jonka perusteella yrittäjyys hahmotetaan ensisijassa uuden yrityksen perustamiseksi tai yritystoiminnan harjoittamiseksi.

On nähtävissä, että tulevaisuudessa yrittäjyyden rooli yliopistoissa kasvaa. Yrittäjyys linkittyy useisiin yliopistoissa parhaillaan tapahtuviin muutoksiin. Suomalaisessa yhteiskunnassa on käynnissä selkeä muutos: yrittäjyyden ja palkkatyön raja näyttää olevan hämärtyvässä. Esimerkiksi lisääntyvä projektityöskentely lähentää palkkatyötä ja yrittäjyyttä. Toisaalta kansainvälistyminen ja osaamis pohjainen yrittäjyys tuovat yrittäjyyden mahdolliseksi ja entistä voimakkaammin myös houkuttelevaksi nimenomaan akateemisen loppututkinnon suorittaneille. Kasvuyrittäjyydessä nähdään akateemisilla olevan merkittävä rooli. Laajasti ajatellen kyseessä on eräänlainen paradigman muutos: siirtymä palkkatyöyhteiskunnasta yrittäjyysyhteiskuntaan. Paradigman muutos vaikuttaa laajasti yliopistojen toimintatapoihin sekä yliopistojen ja yrittäjyyden väliseen suhteeseen.

Samanaikaisesti on havaittavissa, että yliopistojen ja elinkeinoelämän välinen suhde muuttuu. Jyrkkä raja käytännön toiminnan sekä teorian ja korkeimman tieteellisen tutkimuksen ja opetuksen välillä on sekin hämärtyvässä. Yliopistojen kolmannen tehtävän tavoitteena on, että yliopistoissa tuotettu tieto palvelee yhä laajemmin ympäröivää aluetta. Tällöin yliopistot nähdään yhä selvemmin alueidensa aktiivisina moottoreina ja vetureina. Lisäksi yliopistot tekevät yhä enemmän yhteistyötä yritysten ja muiden sidosryhmiensä kanssa. Elinkeinoelämä lähtöinen täydentävä rahoitus on tullut yliopistojen toimintaan jäädäkseen. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on omat ja toisiaan täydentävät roolinsa yrittäjyyden edistämässä.

Tutkimuksen osana toteutetut ryhmähaastattelut kokosivat yliopistoittain yhteen yrittäjyyden parissa työskenteleviä henkilöitä, ja tämän seurauksena useissa yliopistoissa lähti liikkeelle keskusteluja ja prosesseja yrittäjyyden asemaan ja sen edistämiseen liittyen. Keskustelujen kuluessa syntyi oivalluksia sen suhteen, miten asiassa voitaisiin kussakin yliopistossa edetä. Tämän tutkimuksen ja erityisesti ryhmähaastattelumenetelmän voidaan sanoa edesauttaneen yrittäjyyden asemaan ja edistämiseen liittyvää pohdintaa yliopistoissa. Yliopistojen olisi tarkoituksenmukaista systemaattisesti jatkaa tämän kaltaista koordinoivaa ja strategista keskustelua.

Seuraavassa esitetään yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta tutkimuksessa esiin tulleita päähuomioita ja esitetään niihin liittyviä toimenpidesuosituksia niin koulutus- ja tiedepolitiikan kuin yliopistojen tasoilla. Teemat liittyvät vahvasti toisiinsa ja niitä ei tule käsitellä erillisinä, vaan samaan kokonaisuuteen kuuluvina.

Keskeisin havainto on, että *kaikilla suomalaisilla yliopistoilla on hyödyntämättömiä mahdollisuuksia yrittäjyyden suhteen*. Havainto johtaa yliopistolaitoksen tasolla koulutus- ja tiedepoliittisiin toimenpidesuosituksiin sekä yliopistojen tasolla yliopistokohtaisiin toimenpidesuosituksiin, joita kumpaakin tarkastellaan lähemmin seuraavien kuuden päähuomion yhteydessä.

1. Suomessa on parhaillaan käynnissä yhteiskuntaa laajasti koskettava *paradigman muutos palkkatyöyhteiskunnasta yrittäjyisyhteiskunnaksi*. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että yliopistolaitos kokonaisuutena ei ole tähän muutokseen erityisen hyvin valmistautunut.

Koulutus- ja tiedepoliittiset toimenpidesuosituksukset:

- On arvioitava yliopistojen rooli yrittäjyyden edistäjänä uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa sekä määriteltävä toimenpiteet ja niiden resursointi tästä roolista käsin.
- Yrittäjyyttä suosiva asenneilmapiiri luo pohjan yliopistolaitoksen aktiivisemmalle roolille yrittäjyyden edistämiseksi.

Yliopistokohtaiset toimenpidesuosituksukset:

- Yliopistojen on arvioitava ennakkoluulottomasti oma roolinsa uudessa yhteiskunnallisessa tilanteessa ja otettava arviossa huomioon yliopistoyhteistyön mukanaan tuomat mahdollisuudet.
- Yritteliäisyyttä ja yrittäjyyttä suosivaa asenneilmapiiriä on vahvistettava ja kannustettava.

2. Yrittäjyyteen liittyy yliopistokentässä erilaisia odotuksia, joihin perustuen *yliopistojen rooli yrittäjyyden kentässä voi eriytyä* a) uuden tiedon luojaksi yrittäjyyden tieteenalalla, b) yrittäjyystiedon jakajaksi ja yhdistäjäksi elinkeinoelämän tarpeista lähtien sekä c) yrittäjyyden opettajaksi paikallisista tarpeista käsin.

Koulutus- ja tiedepoliittiset toimenpidesuosituksukset:

- Yliopistokentässä yliopistojen ja yksiköiden erikoistuminen ja oman roolin löytäminen ovat keskeisessä asemassa.
- Uuden tiedon luominen yrittäjyyden tieteenalalla edellyttää kriittistä massaa, joten tällaisia huippuyksiköitä ei Suomessa voi olla kovinkaan monta.

Yliopistokohtaiset toimenpidesuosituksukset:

- Yliopistojen on omasta strategiastansa käsin arvioitava, missä määrin ja millaisella roolilla yrittäjyys voi olla yliopiston huippuosaamisen lähde.

3. *Yrittäjyys on laaja ja monitahoinen ilmiö*, ja sen tuomia mahdollisuuksia ei täysimääräisesti hahmoteta. Samalla yrittäjyys on edelleen suhteellisen *marginaalinen ilmiö* yliopistoissa, jolloin yliopiston rooli tulevaisuuden yrittäjyisyhteiskunnassa on riittämätön.

Koulutus- ja tiedepoliittiset toimenpidesuosituksukset:

- Mikäli yrittäjyys halutaan voimakkaammin osaksi yliopistokenttää, on selvennettävä yrittäjyyteen ja sen edistämiseen liittyviä tavoitteita yliopistokentässä ottaen huomioon erilaisten yliopistojen erilaiset lähtökohdat, mahdollisuudet ja vahvuudet. Tavoitteet on otettava soveltuvin osin osaksi normaalia tulossopimuskäytäntöä.
- Yrittäjyyden edistämiseen liittyvien toimenpiteiden rahoitus (koulutuksen ja tieteen osalta) on suositeltavaa tehdä ensisijaisesti tutkimuksellisin ja liiketaloudellisin perustein (ks. myös Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi... 2004).

Yliopistokohtaiset toimenpidesuosituksukset:

- Yliopiston sisällä on yhteistyössä arvioitava ja avattava yrittäjyyteen ja sen edistämiseen liittyvät toimet sekä tältä pohjalta määriteltävä ja tavoitteellistettava yrittäjyys ja sen edistäminen toimenpiteineen yliopiston strategiaa tukevalla tavalla.

- Yrittäjyys on ymmärrettävä osaksi yliopiston toimintaa, jolloin johdon sitoutuminen yrittäjyyteen on ratkaisevassa asemassa.
- Yrittäjyyden kokonaisvaltainen edistäminen ei merkitse "yrittäjyyspalikan" mukaan ottamista yliopistojen opintoihin tai yrittäjyyden koordinaattorin nimeämistä. Nämäkin toki ovat merkittäviä askelia vahvistettaessa yrittäjyyden roolia yliopistossa. Yrittäjyyden edistäminen parhaimmillaan etenee läpäisyperiaatteella yliopistossa, jolloin yrittäjyys toimintatapana koskettaa jokaista yliopistossa työskentelevää ja opiskelevaa.

4. Yliopistojen välinen *yhteistyö ja monitieteisyys ovat yrittäjyyden edistämisessä välttämättömiä*. Innovaatioiden sosiaalisesta luonteesta johtuen on tuettava monitieteisten innovaatioympäristöjen ja -verkostojen syntymistä. Kauppätieteellisen tutkimuksen ja osaamisen integroituminen substanssiosaamiseen (erityisesti teknologiseen tutkimukseen) on tärkeää. (ks. myös Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi... 2004 sekä Research in Business Disciplines in Finland... 2005)

Koulutus- ja tiedepoliittiset toimenpidesuosituks:

- On kannustettava ja selkeytettävä edelleen yliopistojen välistä työnjakoa yrittäjyyden alueella yliopistokentän heterogeenisuus huomioon ottaen.
- Työnjako ja yhteistyö on otettava kannustavasti huomioon yliopistokentän resursseja kohdennettaessa.

Yliopistokohtaiset toimenpidesuosituks:

- Yliopiston yrittäjyyteen liittyvien tavoitteiden toteutuksessa on arvioitava erilaisten yhteistyömallien mukanaan tuomat hyödyt ja tältä pohjalta integroitava toisiinsa yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta välttämätön substanssi- ja liiketoimintaosaaminen sekä yritteliäisyys.

5. *Akateemisen tutkimuksen ja yritys-elämän välinen kuilu on liian suuri, erityisesti akateeminen ura ja ura elinkeinoelämässä nähdään toisensa poissulkevinä vaihtoehtoina*. Tarvitaan uusia, luovia ratkaisuja vuorovaikutuksen tiivistämiseksi.

Koulutus- ja tiedepoliittiset toimenpidesuosituks:

- Yliopiston henkilökunnan osin epäselvä suhde yritystoimintaan, yrittäjyyteen ja tutkimustulosten kaupalliseen hyödyntämiseen on syytä ottaa kokonaisvaltaisen tarkastelun kohteeksi erityisesti yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta.
- Yliopistojen ja elinkeinoelämän yhteisiä rahoitus- ja toimintamalleja yrittäjyyttä koskevan tutkimuksen, kehittämisen ja opetuksen alueilla tulee kannustaa ja tukea.
- Yliopistoja tulee kannustaa tutkimuspalvelujen jatkojalostamiseen ja kaupalliseen hyödyntämiseen sekä Suomessa että kansainvälisesti.

Yliopistokohtaiset toimenpidesuosituks:

- Yrittäjien ja elinkeinoelämän edustajien voimakasta läsnäoloa yliopiston yrittäjyysopetuksessa tulee kannustaa, koska se pienentää akateemisen tutkimuksen ja yritys-elämän välistä kuilua.
- Yliopiston henkilökunnan oma kosketus yrittäjyyteen parantaa yliopiston mahdollisuuksia läpäisyperiaatteella edistää yrittäjyyttä.

6. *Yrittäjyys kuuluu sekä yliopistoille että ammattikorkeakouluille.* Kyse on yrittäjyyden edistämiseen liittyvästä painotuksesta ja toiminnan fokuksesta.

Koulutus- ja tiedepoliittiset toimenpidesuosituksat:

- Ammattikorkeakoulujen painopisteenä on ammatillisesta osaamisesta kumpuavan yrittäjyyden edistäminen sekä tiedon ja teknologian (usein paikallinen) soveltaminen. Yliopiston painopisteenä ovat yrittäjyyden huippututkimus, akateeminen (ja kasvu-) yrittäjyys ja sen edistäminen yliopiston substanssista käsin (ks. myös Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi... 2004) sekä yliopistosta riippuen eri painoituksin tiede, jakaminen, yhdistäminen ja opetus.

Yliopistokohtaiset toimenpidesuosituksat:

- Alueellisen ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta yliopistossa ei pidä tyytyä siihen, että alueen ammattikorkeakoulut hoitavat yrittäjyyden edistämisen, sillä tällöin huomiotta jää muun muassa kasvava akateemisten yrittäjien joukko.
- Yhteistyömallit myös ammattikorkeakoulujen kanssa ovat keskeisiä, sillä työnjako rakentuu luontaisesti eri toimijoiden osaamisesta käsin.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

- Aho, Simo - Kivimäki, Riikka - Koski, Pasi (1995) Uusi, kestävä yrittäjyys? Tutkimus yrittäjäksi ryhtymisestä ja uusyrityskeskusten toiminnasta. Työvoimapolitiittinen tutkimus nro 118. Työministeriö. Helsinki.
- Arenius, Pia - Autio, Erkko - Kovalainen, Anne - Reynolds, Paul D. (2001) Global Entrepreneurship Monitor, Finnish Executive Report. Tasapaino, Espoo.
- Carsund, Alan - Olm, Kenneth W. - Eddy, George G (1986) Entrepreneurship, Research in Quest of a Paradigm. Teoksessa: The Art and Science of Entrepreneurship, ed. by Donald L. Sexton, Raymond W. Smilor. Cambridge.
- Komission tiedonanto (2001) Euroopan unionin mahdollisuuksien hyödyntäminen: Lissabonin strategian lujittaminen ja laajentaminen. Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel 7.2.2001. KOM (2001) 79 lopullinen, osa 1.
- Eckhard, J. T. - Shane, S. S. (2002) Opportunities and Entrepreneurship. Journal of Management, Vol. 29, No. 3, 333–349.
- Euroopan komission alustus Tukholmassa 23.-24. maaliskuuta 2001 kokoontuvalle kevään Eurooppa-neuvostolle
- Fiet, James (2000) The theoretical side of entrepreneurship. Journal of Business Venturing, Vol. 16, No. 1, 1–24.
- Freeman, R. Edward - Reed, David L. (1983) Stockholders and Stakeholders: A New Perspective on Corporate Governance, California Management Review, 25, 88–106.
- Garavan, Thomas N. - O'Cinneide, Barra (1994) Entrepreneurship Education and Training Programmes: A Review and Evaluation, Part 1. Journal of European Industrial Training, Vol. 18, No. 8, 3–12.
- Gibb, Allan (1993a) The enterprise culture and education: understanding enterprise education and its links with small business, entrepreneurship and wider entrepreneurial goal. International Small Business Journal, Vol. 11, No. 3.
- Gibb, Allan (1993b) Key factors in the design of policy support for the small and medium sized enterprise (SME) development process: an overview. Entrepreneurship and Regional Development, No 5, s. 1–24.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin sekä laiksi oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin annetun lain muuttamisesta (2004) HE 259/2004 vp.

- Harju, Johanna - Hytti, Ulla - Korvela, Kaisu - Mäki, Katja (2002) Gendering of Entrepreneurship: Ethnomethodological and Narrative Analysis. Esitys konferenssissa: RENT XIV Barcelona, Spain, 21-22 November 2002, published in the Conference Proceedings, Vol. 2, 915–931.
- Harju, Johanna - Mäki, Katja - Paasio, Kaisu - Pukkinen, Tommi (2004) Turun kauppakorkeakoululaisten yrittäjyysmotivaatio. Teoksessa: Yrittäjyyden kipinä yliopistosta? Tapaus Turun kauppakorkeakoulu. Toim. Ulla Hytti. Turun kauppakorkeakoulu, PK-Instituutti, 2004. Esa Print, Tampere.
- Heinonen Jarna (1999) Kohti asiakaslähtöisyyttä ja kilpailukykyä. Sisäinen yrittäjyys kunnallisen yksikön muutoksessa. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-5: 1999. Turku.
- Heinonen, Jarna (2000) Mistä uusia yrittäjiä maaseudulle? Puheenvuoro maaseutuyrittäjyydestä. Turun kauppakorkeakoulu, Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskus, B 12/2000.
- Heinonen, Jarna (2004) Yrittävä yliopisto. Teoksessa: Yrittäjyyden kipinä yliopistosta? Tapaus Turun kauppakorkeakoulu. Toim. Ulla Hytti. Turun kauppakorkeakoulu, PK-Instituutti, 2004. Esa Print, Tampere.
- Henry, Colette - Hill, Frances - Leitch, Claire (2003) Entrepreneurship Education and Training. Ashgate: Aldershot, UK.
- Holm, Pasi (2000) Yrittäjäksi ryhtymisen taloudelliset kannustimet. SY-keskustelualoitteita, Suomen Yrittäjät. Helsinki.
- Huuskonen Visa (1992) Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Sarja A-2: 1992. Turku
- Hytti, Ulla - Kuopusjärvi, Paula (2004a) Yrittäjyysopinnot korkeakouluissa: kansainvälinen näkökulma. Teoksessa: Yrittäjyyden kipinä yliopistosta? Tapaus Turun kauppakorkeakoulu. Toim. Ulla Hytti. Turun kauppakorkeakoulu, PK-Instituutti, 2004. Esa Print, Tampere.
- Hytti, Ulla - Paasio, Kaisu - Pukkinen, Tommi (2004b) Johdanto. Teoksessa: Yrittäjyyden kipinä yliopistosta? Tapaus Turun kauppakorkeakoulu. Toim. Ulla Hytti. Turun kauppakorkeakoulu, PK-Instituutti, 2004. Esa Print, Tampere.
- Hytti, Ulla (2004c) Epilogi: Yrittäjyysopinnot yliopiston tehtävänä. Teoksessa: Yrittäjyyden kipinä yliopistosta? Tapaus Turun kauppakorkeakoulu. Toim. Ulla Hytti. Turun kauppakorkeakoulu, PK-Instituutti, 2004. Esa Print, Tampere.
- Jack, S. L. - Anderson, A. R. (1999) Entrepreneurship Education within the Enterprise Culture. Producing Reflective Practitioners. International Journal of Entrepreneurship Behaviour & Research, Vol. 5, No. 3, 110–125.
- Jones-Evans Dylan - Klofsten Magnus (1999) Academic entrepreneurship in Europe. A survey. 44 ICSB konferenssi 20-23 kesäkuuta 1999. Innovation and economic development: The Role of Entrepreneurship and Small and Medium Enterprises". Napoli.
- Johnson-Cramer, Michael E. - Berman, Shawn L. - Post, James E. (2003) Re-examing the concept of stakeholder management. Teoksessa: Unfolding Stakeholder Thinking 2. Relationships, communication, reporting and performance. Edited by Jörg Andriof, Sandra Waddock, Bryan Husted and Sandra Sutherland Rahman. Greenleaf Publishing Limited.
- Katz, Jerome A. (2003) The chronology and intellectual trajectory of American entrepreneurship education 1876–1999. Journal of Business Venturing, Vol. 18, No 2, 283–300.
- Kiander, Jaakko (2004) Onko Suomessa liian vähän yrittäjiä?
- VATT -keskustelualoitteita 343. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Oy Nord Print Ab, Helsinki.
- Koiranen, Matti - Pohjansaari, Tuija (1994) Sisäinen yrittäjyys. Innovatiivisuuden, laadun ja tuottavuuden perusta. Konetuumat Oy, Tampere.

- Kollanus, Timo - Mäki, Katja - Pukkinen, Tommi (2000) Koulutuksella yrittäjyyteen. Opetusministeriön yrittäjyys Hankkeet rakennerahastokaudella 1995–1999, Opetusministeriön EU-rakennerahastot -julkaisu 2/2000.
- Koskenlinna, Markus (2004) Välittäjäorganisaatiot Suomessa - rakenteelliset haasteet. [http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/99396C0681E1603EC2256F4F002CB9B2/\\$file/Koskenlinnan%20raportti.pdf](http://ktm.elinar.fi/ktm_jur/ktmjur.nsf/All/99396C0681E1603EC2256F4F002CB9B2/$file/Koskenlinnan%20raportti.pdf)
- Kyrö, Paula (1997) Yrittäjyyden muodot ja tehtävä ajan murroksessa. Jyväskylä Studies in Computer Science, Economics and Statistics 38. Jyväskylä University Printing House, Lievestuore.
- Laukkanen, Mauri (2003) Exploring academic entrepreneurship: drivers and tensions of university-based business. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 10, Number 4/2003, pp. 372–382.
- Leskinen, Pia-Lena (1999) "Yrittäjällä on koko elämä kiinni yrityksessä": opiskelijoiden yrittäjyyskäsitteet ja niiden muutokset yritysprojektin aikana, *Universitas Wasaensis*, No. 71, Vaasa.
- Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi. Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti (2004) Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004.
- Paasio, Antti (1998) Yliopistojen tiedon ja osaamisen tuotanto ja sen ulkoiset hyödyntämismahdollisuudet. Selvitysmiehen raportti. Opetusministeriö Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja.
- Post, James E. - Preston, Lee E. - Sachs, Sybille (2002) *Redefining the Corporation: Stakeholder Management and Organizational Wealth*. Stanford Business Books.
- Research in Business Disciplines in Finland. Evaluation Report (2005) Suomen Akatemian julkaisuja 2/05.
- Rosa, Peter (2003) "Hardly likely to make the Japanese tremble". *Businesses of Recently Graduated University and College 'Entrepreneurs'*. *International Small Business Journal*, Vol. 21, No. 4, p. 435–459.
- Schumpeter, Joseph A. (1934) *The Theory of Economic Development*. Harvard University Press, Cambridge.
- Silvennoinen, Harri (1999) Aikuiskoulutus ja työttömyys. *Statistics of Finland, Education 1999/3*, Helsinki.
- State-of-Art of Enterprise Education in Europe - Results from the Entredu project (2002), Edited by Ulla Hytti. Written jointly with Paula Kuopusjärvi, Irma Vento-Vierikko, Arthur Schneeberger, Christine Stampfl, Colm O'Gorman, Halvor Hulaas, Judi Cotton and Keith Hermann. A publication published in the Entredu -project, Leonardo da Vinci -programme of the European Commission, Turku, Finland.
- Tilastokeskus (2004) Tilastokeskuksen työmarkkinatilastojen erillisajo PK-Instituutille
- Tuunainen, Juha (2004) *Hybrid Practices: The Dynamics of University Research and Emergence of a Biotechnology Company*. University of Helsinki, Department of Sociology, 2004.
- Venkataraman, S. (1997) The Distinctive Domain of Entrepreneurship Research: An Editor's Perspective. In: Katz, J & Brockhaus, R. (Eds.), *Advances in Entrepreneurship, Emergence and Growth*, Vol. 3, Greenwich, CT, JAI Press, 119-138.
- Välimaa, Jussi (2004) Kolmas tehtävä korkeakoulutuksessa: tavoitteena joustavuus ja yhteistyö. Teoksessa: *Yliopistojen kolmas tehtävä? Kankaala, Kari - Kaukonen, Erkki - Kutinlahti, Pirjo - Lemola, Tarmo - Nieminen, Mika - Välimaa, Jussi, Edita*, Helsinki.

- Wheeler, David - Sillanpää, Maria (1997) The stakeholder corporation. A blueprint for maximising stakeholder value. Pitman Publishing, London.
- Yliopisto-lehti (2004) 6/2004. Yo-paino, Helsinki.
- Yrittäjyyden politiikkaohjelma (2004) Hallituksen politiikkaohjelmat, yrittäjyys. *www.ktm.fi* (yriykset/yrittäjyyden politiikkaohjelma).
- Yrittäjyys Euroopassa: Vihreä kirja (2003) Euroopan yhteisöjen komissio. Bryssel 21.1.2003, COM (2003) 27 lopullinen.
- Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma (2004) Opetusministeriön julkaisuja 2004:18. *www.ktm.fi* (yriykset/yrittäjyyden politiikkaohjelma).
- Yrittäjyyskatsaus (2003) Kauppa- ja teollisuusministeriö. *www.ktm.fi* (yriykset/yrittäjyyden politiikkaohjelma).
- Yrittäjyyskatsaus (2004) Kauppa- ja teollisuusministeriö. *www.ktm.fi* (yriykset/yrittäjyyden politiikkaohjelma).

Muut lähteet

- Koiranen, Matti (2004) Esitys Suomen yrittäjien laivaseminaarissa 22.11.2004.
- Koulutuspolitiikasta elinikäisen oppimisen edistämispolitiikkaan (1998) Elinikäisen oppimisen hankkeen loppuraportti. Helsinki : Opetusministeriö. Julkaisua ei ole painettu.
- Kujala, Johanna (2004) Esitys Joko-kurssilla Turun kauppakorkeakoulussa 30.9.2004.
- Palonen, Maarit (2003) Kartoitus ammattikorkeakoulujen toiminnasta yrittäjyyden edistämiseksi. Opetusministeriö. KTPO/AMK. 8.12.2003. Julkaisua ei ole painettu.
- Päätös 4-vuotisten tutkijakoulujen käynnistämisestä ja laajentamisesta 1.1.2003 lukien, <http://www.minedu.fi/opm/tiede/index/paatos190602.pdf>
- Suomen yrittäjät, *www.yrittajat.fi*
- TSP-lehti, www.turkusciencepark.com/TSP/lehti.nsf

Kontaktihenkilöt

Yliopisto	Kontaktihenkilö
1) Svenska Handelshögskolan, Helsinki	Ma. professori Jan Sten
2) Helsingin kauppakorkeakoulu, Helsinki	Tutkimusjohtaja Pentti Mustalampi Varahenkilö: Yliassistentti Toivo Koski
3) Helsingin yliopisto, Helsinki	Tutkimusasiainpäälikkö Heikki Mäkipää Varahenkilö: Suunnittelija Pia Majonen
4) Joensuun yliopisto, Joensuu	Talous- ja suunnittelujohtaja Timo Kallio
5) Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä	Hankekoordinaattori Muru Linjala
6) Kuopion yliopisto, Kuopio	Tutkimuspalvelupäälikkö Jaana Backman
7) Kuvataideakatemia, Helsinki	Rehtori Mika Hannula
8) Lapin yliopisto, Rovaniemi	Rakennerahastoasiamies Arto Viiri
9) Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Lappeenranta	Teknologiayrittäjyyden professori Ahti Lehtomaa
10) Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsinki	Rehtori, kenraalimajuri Aarno Vehviläinen
11) Oulun yliopisto, Oulu	Ma. professori Vesa Puhakka
12) Sibelius-Akatemia, Helsinki	Johtaja Osmo Palonen
13) Taideteollinen korkeakoulu, Helsinki	Johtaja Eija Nieminen Varahenkilö: Juha Järvinen
14) Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere	Tutkimusasiamies Pirjo Kuhanen
15) Tampereen yliopisto, Tampere	Koulutuspäälikkö Jukka Mäkinen
16) Teatterikorkeakoulu, Helsinki	Opintohallinnon päälikkö Katja Kiviharju
17) Teknillinen korkeakoulu, Espoo	Aluksi: tutkija Pia Arenius Lopuksi: Professori Markku Maula
18) Turun kauppakorkeakoulu, Turku	Johtaja Jarna Heinonen
19) Turun yliopisto, Turku	Suunnittelija Tia Loukkola
20) Vaasan yliopisto, Vaasa	Vararehtori, professori Jukka Vesalainen
21) Åbo Akademi, Turku	Professori Malin Brännback

Haastattelurunko

Strategiataso

Yrittäjyyden liittyminen yliopiston tutkimus- ja kehitystoimintaan kokonaisuudessaan

Toiminnan keskeiset tavoitteet ja kohderyhmät

Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät yhteistyökumppanit ja rahoittajatahot

Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät kehityssuunnitelmat tulevaisuudessa

Toiminnantaso

Yrittäjyyden edistämiseen liittyvät tavoitteet ja toimintatavat

Mikä ylipäänsä voi olla yliopiston rooli yrittäjyyden edistämisessä?

Haastattelut

	Haastat- teluaika	Yliopisto	Paikka- kunta	Haastatteluun osallistuneet (haastattelijoiden lisäksi)
1.	19.4.04 klo 10.00	Turun kauppakorkea- koulu, TuKKK	Turku	Tapio Reponen, Antti Paasio. Veronica Ståhlberg, Jarna Heinonen
2.	29.4.04 klo 9.30	Maanpuolustus- korkeakoulu, MpKK	Helsinki	Aarno Vehviläinen, Mikko Viitasalo, Vesa Tervo
3.	29.4.04 klo 15.00	Kuvataideakatemia, Kuva	Helsinki	Mika Hannula
4.	10.5.04 klo 14.30	Svenska Handelshög- skolan, SHH	Helsinki	Marianne Stenius, Henrik Tötterman, Jan Sten, Pia-Maria Murtomäki, Martin Lindell, Katariina Rantanen
5.	12.5.04 klo 9.00	Åbo Akademi, ÅÅ	Turku	Malin Brännback, Alf Rehn, Lars Hassel
6.	12.5.04 klo 14.00	Turun yliopisto, TY	Turku	Pentti Juhala, Jorma Lehtimäki, Ari Paasio, Päivi Rae, Mika Scheinin, Eliisa Särkilähti, Heimo Välimäki
7.	13.5.04 klo 13.00	Tampereen yliopisto, TaY	Tampere	Touko Berry, Tapani Laitinen, Susanna Airila, Niina Hietaniemi- Virtanen, Jorma Sipilä, Mauri Pimiä, Veikko Somersalmi, Pekka Peltonen, Jukka Mäkinen, Riku Molari, Kaisa Lammi
8.	17.5.04 klo 12.15	Vaasan yliopisto, VY	Vaasa	Jukka Vesalainen, Jouko Havunen
9.	18.5. klo 10.00	Teatterikorkeakoulu, TeaK	Helsinki	Lauri Sipari, Pirjo Rislakki, Teija Huikka, Laura Jännes, Katja Kiviharju
10.	18.5.04 klo 13.15	Teknillinen korkeakoulu, TKK	Helsinki	Olavi Nevanlinna, Mauri Airila, Piia Arenius, Peter Kelly, Petro Suvanto, Veijo Ilmavirta, Tuomas Maisala
11.	4.6.04 klo 13.00	Tampereen teknillinen yliopisto, TTY	Tampere	Asko Miettinen, Pirjo Kuhanen, Tiina Äijälä, Mikko Nieminen, Seppo Laukkonen, Marjatta Maunula

12.	14.6.04 klo 14.15	Kuopion yliopisto, KuY	Kuopio	Matti Uusitupa, Jaana Backman, Tapio Anttonen, Päivi Nerg, Veikko Karttunen
13.	15.6.04 klo 10.00	Taideteollinen korkeakoulu, TaiK	Helsinki	Eija Nieminen, Juha Järvinen
14.	15.6.04 klo 13.00	Sibelius Akatemia, Siba	Helsinki	Pekka Vapaavuori, Timo Cantell, Jyrki Lähteenmäki, Kari Alaviuhkola, Osmo Palonen
15.	9.8.04 klo 12.00	Joensuun yliopisto, JoY	Joensuu	Päivi Atjonen, Liisa Huusko, Esko Paakkola, Ari Kainulainen, Erja Widgren-Sallinen, Heikki Kallasvaara, Perttu Vartiainen, Timo Kallio
16.	11.8.04 klo 12.00	Lappeenrannan teknillinen yliopisto, LTY	Lappeen- ranta	Markku Lukka, Veikko Tuutti, Ahti Lehtomaa, Markku Hokkanen, Salme Arola, Marja Hirvikallio, Ilkka Pöyhönen, Tuija Huovila, Markku Tuominen, Jyrki Ahola, Timo Pihkala, Seppo Penttinen
17.	13.8.04 klo 11.30	Helsingin kauppa- korkeakoulu, HKKK	Helsinki	Arto Lahti, Terttu Forsström, Jakke Peltonen, Toivo Koski, Pentti Musta- lampi, Esa Ahonen, Arto Hakkarainen, Ulla Sarasalmi, Eeva Lehtinen
18.	19.8.04 kello 9.00	Jyväskylän yliopisto, JY	Jyväskylä	Hannu Niittykangas, Matti Koiranen, Esko Peltonen, Anna-Liisa Rassi, Muru Linjala, Erkki Tuunanen, Sirkka- Liisa Korppi-Tommola, Satu Helin
19.	24.8.04 klo 10.00	Lapin yliopisto, LaY	Rovaniemi	Arto Viiri, Aila Kumentola, Helka Urponen, Seppo Särkkä, Satu Peteri, Maria Keskipoikela
20.	25.8.04 klo 10.00	Oulun yliopisto, OY	Oulu	Rauli Svento, Sauli Sohlo, Sauli Pajari, Kaarlo Paloniemi, Ulla Lehtinen, Vesa Puhakka, Pekka Räsänen
21.	30.8.04 klo 10.00	Helsingin yliopisto, HY	Helsinki	Hellevi Majander, Annamajja Keturi, Taina Saksa, Jari Rantala, Pia Ylhä, Jan Löfström, Pekka Mäkinen, Pia Majonen, Kauko Hämäläinen, Leena Mäkelä, Pauli Valkosalo

Suomen yliopistot

Helsingin kauppakorkeakoulu

Helsingin kauppakorkeakoulu (HKKK) aloitti toimintansa vuonna 1911 ja sen rehtorina toimii Eero Kasanen. Kauppakorkeakoulussa on viisi ainelaitosta (johtaminen, kansantaloustiede, laskentatoimi, markkinointi viestintä ja kielet) ja yksiköt Mikkelissä (Mikkeli Business Campus) sekä Pietarissa.

Helsingin yliopisto

Helsingin yliopisto (HY) on Suomen suurin ja monitieteisin yliopisto. Sen juuret ovat Turussa, vuonna 1640 perustetussa Kuninkaallisessa Akatemiassa. Helsingissä yliopiston toiminta alkoi vuonna 1828. Rehtorina toimii Ilkka Niiniluoto. Yliopistossa on 11 tiedekuntaa (teologinen, oikeustieteellinen, lääketieteellinen, humanistinen, matemaattis-luonnontieteellinen, kasvatustieteellinen, valtiotieteellinen, maatalous-metsätieteellinen, eläinlääketieteellinen, biotieteellinen, farmasian). Yliopisto toimii Helsingin lisäksi 21 paikkakunnalla eri puolilla Suomea.

Joensuun yliopisto

Joensuun yliopisto (JoY) aloitti toimintansa vuonna 1969. Rehtorina toimii Perttu Vartianen. Yliopistossa on kuusi tiedekuntaa (humanistinen, kasvatustieteiden, matemaattis-luonnontieteellinen, metsätieteellinen, teologinen, yhteiskuntatieteiden) ja yhdeksän erillislaitosta. Joensuun lisäksi yliopistolla on toimipaikat Savonlinnassa ja Ilomantsissa.

Jyväskylän yliopisto

Jyväskylän yliopisto (JY) on toiminut 70 vuotta (perustettu 1934) ja sen rehtorina toimii Aino Sallinen. Yliopistossa on kuusi tiedekuntaa (humanistinen, informaatioteknologian, kasvatustieteiden, liikunta- ja terveystieteiden, matemaattis-luonnontieteellinen, taloustieteiden, yhteiskuntatieteellinen). Yliopisto on mukana Kokkolan yliopistokeskuksessa.

Kuopion yliopisto

Laki Kuopion (KuY) korkeakoulun perustamisesta annettiin 1966, toiminta alkoi 1972 ja korkeakoulusta tuli yliopisto vuonna 1984. Yliopiston rehtori on Matti Uusitupa. Kuopion yliopiston tiedekunnat ovat farmaseuttinen, informaatioteknologian ja kauppatieteiden,

luonnontieteiden ja ympäristötieteiden, lääketieteellinen sekä yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Yliopiston tiedekuntiin rinnastetaan myös A. I. Virtanen -instituutti, joka on modernin molekyylibiologisen tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen keskus.

Kuvataideakatemia

Kuvataideakatemia (Kuva) on Helsingissä sijaitseva kuvataiteen yliopisto. Sen historia ulottuu kauas: vuonna 1848 perustettiin Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulu, josta tuli vuonna 1939 Suomen Taideakatemian koulu ja vuonna 1985 Kuvataideakatemia, joka muuttui korkeakouluksi 1993 ja yliopistoksi 1998. Kuvataideakatemian rehtorina toimii Mika Hannula ja koulussa on kuusi osastoa: maalaustaide, kuvanveisto, taidegrafiikka, tila-aikataide, yleisen opetuksen sekä jatko-opetuksen osasto.

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto (LaY) on perustettu vuonna 1979 ja siellä on viisi tiedekuntaa (oikeustieteiden, kasvatustieteiden, yhteiskuntatieteiden, taiteiden, kauppatieteiden ja matkailun). Yliopiston rehtorina toimii Esko Riepula.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto

Lappeenrannan teknillinen yliopisto (LTY) on perustettu vuonna 1969 ja sen rehtorina toimii Markku Lukka. Yliopistossa on seitsemän osastoa: energia- ja ympäristötekniikka, tuotantotalous, kemiantekniikka, konetekniikka, sähkötekniikka, tietotekniikka ja kauppatieteet. Erilaisia alueyksiköitä on Imatralla, Joensuussa, Kotkassa, Kouvolassa, Lahdessa, Mikkelissä, Ruokolahdella, Savonlinnassa ja Varkaudessa.

Maanpuolustuskorkeakoulu

Maanpuolustuskorkeakoulu (MpKK) aloitti toimintansa vuonna 1779 nimellä Kadettikoulu. Nykyisin Maanpuolustuskorkeakoulu toimii Santahaminassa puolustusministeriön alaisuudessa ja siellä on kuusi ainelaitosta: taktiikka, strategia, tekniikka, johtaminen, sotahistoria sekä koulutustaito. Maanpuolustuskorkeakoulun rehtorina toimii Aarno Vehviläinen.

Oulun yliopisto

Vuonna 1958 perustetun Oulun yliopiston (OY) rehtorina toimii Lauri Lajunen. Tiedekuntia on kuusi: humanistinen, kasvatustieteiden, luonnontieteellinen, lääketieteellinen, taloustieteiden ja teknillinen tiedekunta. Yliopiston vaikutusalueena on koko Pohjois-Suomi; toimipisteitä on Kajaanissa, Sodankylässä, Kuusamossa, Kemissä, Raahessa ja Nivalassa.

Sibelius-Akatemia

Helsingissä sijaitseva Sibelius-Akatemia (Siba) vastaa musiikin alan ylimmästä opetuksesta Suomessa. Koulu perustettiin Helsingin Musiikkiopiston nimellä vuonna 1882 yksityisestä aloitteesta, toiminnan laajennuttua opiston nimi muutettiin Helsingin konservatorioksi vuonna 1924 ja nykyisen nimensä Sibelius-Akatemia sai vuonna 1939. Rehtorina toimii Pekka Vapaavuori. Sibelius-Akatemiassa on 11 osastoa (jazzmusiikki, kansanmusiikki,

kirkkomusiikki, Kuopion osasto, laulumusiikki, musiikkikasvatus, Arts management -koulutuslinja, musiikkiteknologia, orkesterisoittimet, pianomusiikki sekä sävellys ja musiikkitheoria).

Svenska Handelshögskolan

Svenska Handelshögskolan (SHH) perustettiin Helsinkiin vuonna 1909. Pääkaupungin lisäksi koululla on toimipiste Vaasassa (vuodesta 1980). Svenska Handelshögskolanissa on seitsemän laitosta: rahoitus ja tilastotiede, johtaminen ja organisointi, yritys juridiikka, markkinointi ja talousmaantiede, kansantaloustiede, laskentatoimi, kielet ja kommunikaatio. Koulun rehtorina toimii Marianne Stenius.

Taideteollinen korkeakoulu

Taideteollinen korkeakoulu (Taik) on muotoilun, audiovisuaalisen viestinnän, taidekasvatuksen ja taiteen yliopisto. Se on perustettu vuonna 1871 Helsinkiin ensin Veistokoulun nimellä, myöhemmin sillä on ollut useita nimiä liittyen koulun historialliseen kehitykseen. Vuodesta 1973 lähtien se on toiminut Taideteollisen korkeakoulun nimellä ja koulun rehtori on Yrjö Sotamaa. Taideteollisessa korkeakoulussa on kuusi osastoa: elokuvataide ja lavastustaide, medialaboratorio, muotoilu, taidekasvatus, visuaalinen kulttuuri sekä taideteollinen muotoilu.

Tampereen teknillinen yliopisto

Tampereen teknillinen yliopisto (TTY) perustettiin vuonna 1965. Aluksi koulu toimi Helsingissä sijaitsevan Teknillinen korkeakoulun sivukouluna ja itsenäistyi vuonna 1972. Yliopiston rehtorina toimii Jarl-Thure Eriksson. Tampereen teknillisessä yliopistossa on kymmenen osastoa: arkkitehtuuri, automaatiotekniikka, konetekniikka, materiaalitekniikka, rakennustekniikka, sähkötekniikka, teknis-luonnontieteellinen, tietotekniikka, tuotantotalous ja ympäristötekniikka. Tampereen lisäksi yliopistolla on toimipiste Porissa.

Tampereen yliopisto

Tampereen yliopiston (TaY) juuret ovat kansalaiskorkeakoulussa (perustettu 1925), nyky-muotoisen nimensä se sai vuonna 1966. Rehtorina toimii Krista Varantola. Yliopistossa on kuusi tiedekuntaa: humanistinen, informaatiotieteiden, kasvatustieteiden, kauppa- ja hallintotieteiden, lääketieteellinen sekä yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampereen yliopisto toimii muun muassa Hämeenlinnassa, Porissa, Seinäjoella, Valkeakoskella ja Virroilla.

Teatterikorkeakoulu

Teatterikorkeakoulun (TeaK) juuret ovat syvällä: vuonna 1908 perustettiin Ruotsinkielinen teatterikoulu (Svenska Teaterskolan) ja 1943 puolestaan Suomen Teatterikoulu aloitti toimintansa. Näiden kahden toiminnat yhdistettiin vuonna 1979 valtiolliseksi, kaksikieliseksi Teatterikorkeakouluksi. Koulu toimii Helsingissä ja Tampereella ja rehtori on Lauri Sipari. Teatterikorkeakoulussa ei ole tiedekuntaa vastaavia yksiköitä, sen sijaan siellä on viisi laitosta: teatteritaide, ruotsinkielinen näyttelijäntyö, tanssitaide, valo- ja äänisuunnittelu (Tampereella) sekä tanssi- ja teatteripedagogiikka.

Teknillinen korkeakoulu

Espoon Otaniemessä sijaitseva Teknillinen korkeakoulu (TKK) on ollut yliopisto vuodesta 1908. Sen historia ulottuu vuoteen 1849, jolloin opetus alkoi Helsingin teknillisessä reaali-koulussa. Rehtorina toimii Matti Pursula. Yliopistossa on 12 osastoa: arkkitehti, automaatio- ja systeemitekniikka, kemian tekniikka, konetekniikka, maanmittaus, materiaali- ja kalliotekniikka, puunjalostustekniikka, rakennus- ja ympäristötekniikka, sähkö- ja tietoliikentelekniikka, teknillinen fysiikka ja matematiikka, tietotekniikka sekä tuotantotalous.

Turun kauppakorkeakoulu

Turun kauppakorkeakoulu (TuKKK) on perustettu 1950 ja sen rehtorina toimii Tapio Reponen. Yliopistossa on viisi ainelaitosta: johtaminen, laskentatoimi, markkinointi, yleinen taloustiede sekä kielet ja se on mukana Porin yliopistoyksikössä.

Turun yliopisto

Turkuun syntyi vuonna 1920 maamme ensimmäinen suomenkielinen yliopisto, jonka nykyisenä rehtorina on Keijo Virtanen. Turun yliopiston (TY) tiedekuntia ovat humanistinen, matemaattis-luonnontieteellinen, lääketieteellinen, oikeustieteellinen, yhteiskuntatieteellinen ja kasvatustieteiden tiedekunta. Erillislaitoksia, joiden toimipisteet ovat Turun ulkopuolella, ovat Lapin tutkimuslaitos (Utsjoella), Saaristomerен tutkimuslaitos (Nauvo ja Korppoo), lisäksi yliopistolla on toimipiste Raumalla (opettajankoulutus).

Vaasan yliopisto

Vaasan yliopistossa (VY) on neljä tiedekuntaa: hallintotieteiden, humanistinen, kauppatieteellinen ja teknillinen tiedekunta. Yliopiston historia alkaa vuodesta 1968, jolloin ensimmäiset opiskelijat aloittivat opintonsa kauppakorkeakoulussa. 1980-luvulla opetustarjonta laveni humanistiseen ja yhteiskuntatieteelliseen koulutukseen. Vuonna 1991 korkeakoulusta tuli yliopisto. Rehtorina toimii Matti Jakobsson.

Åbo Akademi

Åbo Akademi (ÅA) on "Suomen ruotsinkielinen yliopisto". Sen juuret ovat Turun Kuninkaallisessa Akatemiassa, nykyinen Åbo Akademi on perustettu vuonna 1918 ja sen rehtorina toimii Gustav Björkstrand. Yliopistossa on seitsemän tiedekuntaa, joista viisi sijaitsee Turussa (humanistinen, matemaattis-luonnontieteellinen, taloudellis-valtiotieteellinen, kemiallis-tekninen, teologinen) ja kaksi Vaasassa (kasvatustieteellinen, yhteiskunta- ja hoitotieteellinen). Lisäksi Pietarsaareissa voi opiskella lastentarhanopettajaksi.

Tutkimuksen toteuttaja

Tutkimuksen toteuttaa Turun kauppakorkeakoulun Yritystoiminnan tutkimus- ja koulutuskeskuksessa (YTKK) toimiva PK-Instituutti. Turun kauppakorkeakoulun PK-Instituutin tehtävänä on tuottaa tieteellistä tutkimusta sekä saavuttamiinsa tutkimustuloksiin perustuen suunnitella ja toteuttaa ajankohtaisia, sisällöllisesti korkeatasoisia koulutus- ja kehittämisohjelmia.

PK-Instituutti muodostuu noin kahdestakymmenestä pk-yritystoiminnan ja yrittäjyyden osaajasta. Noin puolet henkilöstöstä on keskittynyt tutkimukseen, puolet koulutukseen. PK-Instituutin toiminnan johtoajatuksena on tutkimuksen ja koulutuksen yhdistäminen siten, että Instituutti toimii aktiivisena kouluttajana ja kehittäjänä tutkimillaan aihealueilla.

PK-Instituutin tutkimuksen painopistealueet ovat yrittäjyys ja sisäinen yrittäjyys, perheyrittäjyys ja kasvu sekä yrittäjyyspolitiikka. PK-Instituutin tehtävänä on toteuttaa yrittäjyyttä koskevaa korkeatasoista tutkimusta ja koulutusta siten, että toiminnan tuloksia voidaan hyödyntää tehtäessä yrittäjyyspoliittisia linjauksia sekä kehitettäessä yrittäjyystutkimuksen ja -koulutuksen metodeita. PK-Instituutti on mukana toteuttamassa yrittäjyyden oppiaineeseen liittyviä opintoja Turun kauppakorkeakoulussa. PK-Instituutissa on käynnissä laaja "Towards the Entrepreneurial Society" - tutkimusohjelma, jonka puitteissa tarkastellaan yrittäjyyden roolia muuttuvassa yhteiskunnassa. Tutkimusohjelma on luonteeltaan akateeminen, jolloin tavoitteet sisällön ohella liittyvät myös kansainväliseen liikkuvuuteen, väitöskirjatutkimukseen sekä kansainväliseen, huipputason julkaisutoimintaan.

PK-Instituutin erityisosaamista ovat erilaiset yrittäjyys- ja pk-poliittisten instrumenttien ja elinkeinopoliittisten ohjelmien evaluointi. PK-Instituutti on ollut toteuttamassa useita tutkimushankkeita liittyen muun muassa yrittäjyysprojektien arviointiin ja yrittäjyys- ja pk-poliittisten ohjelmien arviointiin. Lisäksi PK-Instituutin tutkimus on kohdistunut akateemiseen yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen Suomessa ja kansainvälisesti.

PK-Instituutin kansainvälinen verkosto on laaja ja sen mukanaan tuomaa osaamista käytetään aktiivisesti erilaisissa tutkimus- ja kehittämishankkeissa. Muun muassa ENSR- (European Network for Social and Economic Research) tutkimusverkosto sekä ECSB- (European Council for Small Business and Entrepreneurship) sihteeristö luovat hyvät lähtökohdat PK-Instituutin toiminnalle. PK-Instituutin toimeksiantotutkimusten asiakkaita ovat eri ministeriöt, maakuntaliitot, yrittäjäjärjestöt, kunnat yms. tahot, joiden toiminta kohdistuu pk-yritysten ja yrittäjyyden edellytysten kehittämiseen ja tukemiseen.

Pieni leipomoalan perheyritys -case

*Näyttelijän tehtävä: **Eläydy** täysillä sen ihmisen osaan, joka rooli Sinulle on annettu. Anna tapahtumien vyöryä hitaasti sen mukaan, mihin oheinen tarina tilanteita teidän näyttelemänänne johtaa. Improvisoi omat repliikkisi. Oppimisen tehostamiseksi korosta roolissasi asioita niin, että lievästi "ylinäyttelet" saamasi roolin. Näytökset tapahtuvat eri ajankohtina perheen aamiaispöydässä, tilitoimistossa, hallituksen kokouksessa, luottoneuvottelussa siten, kuin kulloinkin pyydetään tekemään.*

Rokkasen suvun perheleipomon käynnistivät 1945 Keski-Suomeen Karjalan kannakselta evakkoina muuttaneet **Hilma** ja **Jalmari Rokkanen**. Keskisuomalainen leipomo teki aluksi sekä ruokaleipää että kahvileipää paikkakunnan kauppaliikkeisiin sekä omaan leipomomyymälään. Vuodesta 1955 alkaen tämä kommandiittiyhtiö harjoitti myös pienimuotoista kahvilatoimintaa. Hilma oli vastuunalainen, ja Jalmari oli äänetön yhtiömies. Jalmari työskenteli puolipäiväisesti talonmiestehtävissä leipomoyrityksen ulkopuolella (1945–77), mutta hoiteli aamutunteina samalla sivutoimisesti osaa leipomon tuotteiden kuljetuksista. Jalmari kuoli vuonna 1986, mutta Hilma elää vielä lähes 90-vuotiaana. Heillä on yksi tytär **Kati**, joka on syntynyt 1950.

Vuonna 1978 yrityksessä tehtiin sukupolvenvaihdos. Jalmari jäi sairauseläkkeelle, mutta Hilma jatkoi edelleen kahvila- & myymälätoimintaa. Yrityksen johtoon asettui Katin puoliso **Riku Holma** (synt. 1947), joka oli avioitunut Katin kanssa vuonna 1974. Riku siirsi ruokaleivän valmistuslinjat erilleen konditoriatuotteiden valmistuksesta (vuokratiloihin) 1975. Ruokaleivän tuotantoa lisättiin ja tästä liiketoiminnasta tuli oma osakeyhtiönsä. Konditoriatuotteiden teko ja myynti jatkuivat kommandiittiyhtiössä, jonka vastuunalaisiksi yhtiömiehiksi tulivat Riku ja Kati, ja Hilma jäi äänettömäksi yhtiömieheksi. Rikun ja Katin ainoa poika **Jarmo Holma** (s. 1978) kävi ammattikoulun ja oli silloin tällöin kesätöissä leipomossa. Kati hoiti maksuliikennettä ja laskutusta.

Osakeyhtiön hallitukseen kuuluvat vuodesta 1975 Riku, Kati ja perheen ulkopuolisena henkilönä Rikun ja Katin perhetuttu **Mauri Kivinen**. Osakekannasta Riku omisti 60 % ja Kati 40 %. Yrityksen ulkopuolella hoidettiin alusta asti kirjanpito, jota hoiti v:sta 1945 vuoteen 2001 Tilipalvelu **Mirja Kosonen**. Kuljetuksia hoiti v:sta 1975 alkaen niin ikään ulkopuolinen jakeluyrittäjä: **Eetu Suuronen**.

Vuonna 1990 vuokratilan omistaja päätti ottaa tilat omaan käyttöönsä ja irtisanoi leipomon vuokrasopimuksen. Riku käynnisti heti oman leipomon rakentamiseen, johon oli määrä yhdistää sekä kahvi- että ruokaleivän tuotanto. Yritys otti rakennushankkeeseen ison valuuttalainan, joka osoittautui ylivoimaiseksi hoitaa 1990-luvun alun valuuttamyllerryksessä. Hilma joutui olemaan ilman palkkaa töissä eläkeläisenä peräti 78-vuotiaaksi asti vuodet 1990-1998, ja Hilma joutui pumppaamaan lisää rahaa tappiollisen toiminnan kattamiseksi.

Kahvila-myymäjä jouduttiin myymään ja siirtämään vuokratiloihin.

Osakeyhtiö ajautui selvitystilaan ja ns. yrityssaneeraukseen vuonna 1995. Kun mikään ei enää auttanut, yritys haki itse itsensä konkurssiin 2001. Samalla päättyi myös kommandiittiyhtiön toiminta. Katin ja Rikun avioero oli astunut voimaan 2000. Hilma suree ainoan tyttärensä avioeroa, entisen yrityksensä konkurssia, mutta ennen kaikkea äitinä ja isoäitinä hän suree Katin sekä Jarmon päihdeongelmaisuuutta. Riku maksaa takaamiensa lainojen henkilökohtaista vastuutaan konkurssia seuraavat kymmenen vuotta pienestä tilistään, jota hän saa nykytyöstään toisen palveluksessa.

Näytelmän seuraajien tehtävä opetustilanteessa:

Käyttäen hyväksi kolmen ympyrän mallia (Tagiuri & Davis, 1982/1996) sekä luennoilla oppimaasi muuta teoriaa, kuvaa tekstissä mainittujen eri ihmisten roolit Rokkasen ja Holman perheyrittäjäsystemeissä vuosina 1946, 1976 ja 1996. Kertomuksella on taustallaan samansuuntainen tapahtumakulku, mutta nimiä on muutettu anonymiteetin säilyttämiseksi ja tilanteita on kuvattu hieman muokaten. Tarkastele erikseen sekä osakeyhtiötä että kommandiittiyhtiötä.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 952-442-889-X

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti:

Yliopistopaino
PL 4 (Vuorikatu 3)
00014 Helsingin Yliopisto
puhelin (09) 7010 2363
faksi (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi

Bokförsäljning:

Universitetstryckeriet
PB 4 (Berggatan 3)
00014 Helsingfors Universitet
telefon (09) 7010 2363
fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi